

Besede in dejanja

Premalo ali preveč resnice

»Prej kot očitek o prikrivanju resnice je upravičena kritika, da pri nas razkrivamo mnoge resnice, ki nam bolj škodijo kot koristijo. To so na primer informacije o gospodarskih organizacijah, kakršnih drugod po svetu ne objavljajo.«

Komunist — 15. V. 1970

Kdaj si zrel ...

»Ali menite, da smo že tako na koncu, da se moramo integrirati? Tak uveljavljen odgovor, denimo kakšnega direktorja, na vprašanje — če kaj razmišlja o integraciji, je prišel že v pregovor kot zrelo miselnost, ki vlada pri nas v zvezi s temi procesi. Naše poglede v zvezi s tem pa je lepo ilustriral tudi eden od diskutantov na nedavni seji koordinacijskega odbora za kooperacijske odnose v gospodarstvu in republiški zbornici, ki je rekel približno naslednje:

»Ni čudno, da se matična podjetja tako težko in nerada odločijo za sprejem novega kolektiva v svoje okrilje, saj se običajno takole rezonira — podjetje je zrelo za priključitev šele takrat, kadar zaide v nevzdržen finančni položaj; ko se ta položaj v okviru združene organizacije sanira, je pa to podjetje spet zrelo — za odcepitev ...«

Gospodarski vestnik — 15. V. 1970

Manj živine

Odkupne cene goveda so se v zadnjih treh letih skoraj podvojile, pa vendar se je prav v tem obdobju — od 1967 do konca marca letos — skupno število goved v vsej državi zmanjšalo od 5.710.000 na 5.038.000 glav, medtem ko se je število ovac zmanjšalo od 10.329.000 na 8.974.000. Število goveda in ovac se nadalje pada.

Za zdaj v glavnem narašča število prašičev in perutnine. Konec lanskega leta je bilo 5.094.000 prašičev, sredi marca letos pa 5.566.000. V istem obdobju se je število perutnine povečalo od 37 na 41 milijonov.

Delo — 15. V. 1970

Izvoznitvo po jugoslovansko ...

Doslej je izvažalo meso v Veliko Britanijo samo podjetje »CENTRO-PRODUKT«, a sedaj sta se mu pridružili še dve podjetji, ki imata zelo podobni imeni: »KOPRODUKT« in »CENTROKOOP«.

Sodeč po količini mesa, ki ga sedaj lahko izvozimo, izgleda tako, kot da stegno razrežete na tri dele. Kost nam ostane.

Večernje novice — 13. V. 1970

Smotno za nerazvite

V 16 nerazvitih občin bo republiški sklad Hrvaške vložil letos 65 milijonov novih dinarjev za gradnjo cest, trafo postaj, sol, vodovodov in zdravstvenih domov. Od 1965. leta dalje je Hrvaška vložila v te občine 250 milijonov novih dinarjev. S temi sredstvi ter z udeležbo občin in državljanov je bilo med drugim moderniziranih 400 km cest in 35 osnovnih šol.

Delavska enotnost — 16. V. 1970

Odvisno je od ekonomske politike

Uspeli ali neuspehi naše letošnje ekonomske politike je odvisen od dveh pomembnih področij. Prvo je vzdrževanje ravnotežja med proizvodnjo in potrošnjo, preprečevanje previsoke obremenitve gospodarstva in zadrževanje dviganja cen.

Na drugem področju v odnosih s tujino, si moramo prizadevati še nadalje naglo povečevati izvoz in neblagovne devizne dohodke. Pri tem pa je treba paziti, da se z uvozom zagotovi normalno oskrbovanje našega gospodarstva in potrošnikov z nujnimi proizvodi, a da to ne slabša naše plačilne bilance.

Politika ekspres — 17. V. 1970

Cene dosegle letni plan

Nismo se slišali, da bi kje letne plene izvedli v treh mesecih. Toda to je te dni uspelo našim življenjskim stroškom: planerji so jim za leto 1970 določili dvig za 8,3 odstotka, toda oni so se že v prvem tromesečju ob devdeset-odstotni izpolnitvi letnega plana, dvignili za 7,4 odstotka. (V primerjavi z istim tromesečjem v letu 1969 pa so se življenjski stroški zvišali za 10 odstotkov.) Gotovo je za ta črni humor dalo povod tudi ne-realno planiranje. Že proti koncu lanskega leta smo namreč slišali, sedaj ponovno potrjene zelo resne ocene, da je treba postaviti dvig cen na mejo 12 odstotkov.

Vjesnik — 16. V. 1970

Neznanka v predelavi naft

Cepprav gre že peti mesec letošnje proizvodnje h koncu, industrija nafte še ne ve, koliko surove nafte bo dobila iz uvoza, s katerih območij in pod kakimi pogoji.

Doslej odobrene količine so le neke vrste akontacija, da bi proizvodnja ne zastala. Predelovalci nafte so se že v začetku leta načelno sporazumeli o količinah in medsebojni razdelitvi, toda pristojni vladni organi niso tega odobrili. Nesporazumi so se pojavili ob količinah nafte, ki jih je treba uvoziti in ob pogojih, pod katerimi bodo nafto uvažali.

Ekonomika politika — 18. V. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIČ

ODGOVORNI UREDNIK
ORTOMIR SINKOVEC

LETO VIII.
STEV.: 22
27. V. 1970

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

DELO

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializiran obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEČ«

Tovariš Tito, želimo ti dolgo in srečno življenje!

Predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije **MARIJAN CVETKOVIČ** je predsedniku Titu poslal za 78. rojstni dan tole čestitko:

Dragi tovariš Tito!

V imenu borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije in v svojem imenu ti čestitam za rojstni dan in dan mladosti z željo, da še naprej vodiš — kakor doslej — našo državo po poti napredka.

Borci NOB in naše revolucije stoje petindvajset let po zmagi nad fašizmom in ustvaritvi svobodne socialistične Jugoslavije v vrstah prizadevnih graditeljev samoupravnih socialističnih odnosov v naši družbi — kot so se v času vojne pod vodstvom Komunistične partije borili in žrtvovali za zmago revolucije. Upoštevajoč naloge IX. kongresa ZKJ, VI. kongresa ZZB NOV, aktualno politično in družbeno dogajanje v naši deželi ter mednarodni položaj, si člani ZZB NOV aktivno prizadevajo za nadaljnji napredek naše družbene skupnosti ter za stalno krepitev bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti.

V razmerah zelo zamotanega mednarodnega položaja, spričo nevarnosti, ki grozi svetovnemu miru in svobodnemu razvoju malih narodov, ZZB vsestransko sodeluje pri naporih naše dežele in še posebno podpira tvoje napore, tovariš Tito, za krepitev politike neuvrščenosti, za združevanje vseh miroljubnih narodov proti vojni, agresiji ter imperialističnim silam, ki brezobzirno ogrožajo suvereniteto svobodnih narodov.

Zveza združenj borcev poleg drugih političnih nalog sodeluje s pomočjo negovanja slavnih tradicij naše revolucije in prenašanja izkušenj borcev NOV na mlade generacije pri uresničevanju koncepcije vseljudske obrambe, ki je močna sila za ohranitev suverenosti in neodvisnosti naše skupnosti ter njene nadaljnje socialistične izgradnje v miru.

Tovariš Tito, želimo ti dolgo in srečno življenje!

S SEJE PREDSEDSTVA ZZB NOV JUGOSLAVIJE

Odločna beseda proti pojavom, ki zmanjšujejo realno vrednost dohodkov

Na dnevnem redu seje predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ki je bila 19. maja, je bila razprava v zvezi s pripravi srednjeročnega plana razvoja za leto 1971—1975, dalje vprašanja borčevsko-invalidskega varstva ter dograditev sistema pokojninsko invalidskega zavarovanja.

Takoj na začetku seje so člani predsedstva obsodili ameriško-saigonsko intervencijo v Kambodži in jo ocenili kot nov dokaz imperialistične politike ZDA ter nevarnosti za mir na svetu, in to toliko bolj, ker je naperjena proti miroljubni, majhni in neuvrščeni deželi.

V razpravi o srednjeročnem planu so naglasili, da se Jugoslavija, ki naj bi v tem času dosegla že poprečni narodni dohodek 1000 dolarjev na prebivalca, s tem uvršča med srednje razvite evropske dežele. V ta namen pa bo treba poskrbeti za primerne ukrepe za ustalitev cen in življenjskega standarda ter v besedilu plana natančno določiti višre, ki bodo omogočali trajno ureditev gmočnega in družbenega položaja udeležencev NOV.

Razpravljajoč o pripravah za izdelavo srednjeročnega plana se je predsedstvo zavzelo za to, da bi čimprej zavrla dviganje cen, ki vodi do stalnega razvrednotenja invalidnin in pokojnin. Zaradi nestalnega tržišča je pokojnine in invalidnine nemogoče usklajevati s splošnim dvigom dohodkov in življenjskega standarda, kljub prizadevanjem, da bi to dosegli.

Člani predsedstva zveznega odbora ZZB so označili čezmerno in neplanske, a večkrat tudi politične investicije kot temeljni vzrok inflacije in dviga življenjskih stroškov. Iz tega sledi, da se morajo najti realna merila za ekonomsko utemeljene naložbe.

Predsedstvo ZZB NOV meni, da v smernicah za izdelavo srednjeročnega plana vseljudska obramba ni upoštevana kot neločljiv del našega samoupravnega sistema, kar se ne sme ponoviti pri končni izdelavi plana.

V razpravi je prišlo do izraza stališče predsedstva, da je treba v prihodnjih letih zavreti upokojevanje udeležencev NOB, ker so le ti doslej odhajali v pokojnino hitreje od drugih zavarovancev in zato tudi mnogo prezgodaj.

Med svojimi sklepi je predsedstvo naglasilo, da bi invalidskih pravic ne bilo treba še nadalje decentralizirati, ker je sedanj sistem kljub nekaterim pomanjkljivostim vendarle dober.

Med drugim so naglasili, da na gradnjo stanovanj za borce financirajo vse družbeno politične skupnosti, začeni pri federaciji,

republikah in pokrajinah, pa do občin in delovnih organizacij. Poudarili so tudi, da naj zdravstveno varstvo za udeležence NOB pred 9.9.1943 financirajo družbeno-politične skupnosti in skupnosti socialnega zavarovanja. Predsedstvo pa meni, da je treba proučiti možnosti za zagotovitev zdravstvenega varstva tudi za druge udeležence NOB.

Nazadnje je predsedstvo sklenilo sklicati sejo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije 8. junija letos.

Sestanek na Brdu

Predsednik republike Josip Broz Tito se je 18. maja dopoldne na Brdu pri Kranju pogovarjal s predstavniki Zveze komunistov in družbeno političnih organizacij Slovenije. Slovenski predstavniki so predsednika Tita seznanili s političnim položajem in z aktualnimi družbenogospodarskimi problemi. V pogovorih so med drugim obravnavali tudi vprašanja mladine, vseljudske obrambe in dela Zveze združenj borcev kakor tudi aktualna vprašanja o mednarodnem položaju.

V delegaciji SR Slovenije so bili predsednik CK ZKS Fran Popit, predsednik skupščine SR Slovenije Sergej Kraljher, predsednik izvršnega sveta Stane Kavčič, predsednik ZZB Janko Rudolf, predsednik republiškega sveta Zveze sindikatov Tone Kropušek, predsednik republiške konference Zveze mladine Mitja Gorjup, predsednik Gospodarske zbornice Slovenije Leopold Krese, sekretar sekretariata CK ZK Slovenije Andrej Marin in člani sekretariata CK ZK Slovenije, ter sekretarji medobčinskih svetov ZK Slovenije.

Pogovora se je udeležil tudi predsednik ZIS Mitja Ribičič.

Dogodki tedna

● Izvršni biro predsedstva ZKJ je imel sejo, na kateri je, na osnovi sklepov 8. seje predsedstva ZKJ, obravnaval program dela in dejavnost pri urejanju nekaterih aktualnih vprašanj družbenopolitičnega razvoja. Izvršni biro in komisije bodo v prihodnjem obdobju posvetili pozornost pripravi idej-nopolitičnega izhodišča srednjeročnega plana gospodarskega razvoja, nekaterim vprašanjem nadaljnjega razvoja in izpolnjevanja gospodarskega in političnega sistema, politiki stabilizacije gospodarskih gibanj kakor tudi vprašanjem nadaljnjega razvoja družbenih odnosov na podeželju in agrarne politike. Te stvari bodo obravnavali tudi na dveh sejah predsedstva, ki bosta v drugi polovici junija in v začetku julija. Proučevanje teh vprašanj spada v okvir priprav za prvo konferenco ZKJ, ki naj bi bila jeseni letos.

● Predsednik republike Josip Broz Tito je sprejel delegacijo gospodarskih zbornic, ki jo je vodil predsednik zvezne zbornice Rudi Kolak. V njej so bili člani predsedstva, predstavniki republiških zbornic in predsedniki sveta in komisij zvezne zbornice. V izčrpnem pogovoru so člani delegacije obvestili predsednika republike o tem, kakšen je položaj in kateri so najaktualnejši gospodarski problemi, med drugim kar zadeva dogovarjanje, sodelovanje in integriranje v gospodarstvo, nadaljnji razvoj naših gospodarskih odnosov s tujino, ustalitev trga in cen kakor tudi delo v zvezi s sistemskimi vprašanji v okviru srednjeročnega plana in našega razvoja sploh. Predsednik Tito je potem opozoril na to, kako pomembne so naloge, ki jih imajo zbornice pri organiziranju gospodarstva in reševanju aktualnih problemov našega razvoja.

● Po obisku Čila in Peruja se je član sveta federacije Edvard Kardelj mudil na enotedenskem obisku v Mehiki, to je državi, ki je navzlic veliki zemljepisni oddaljenosti in različnim družbenim sistemom zelo blizu Jugoslaviji in sicer v istovetnih pogledih na bistvene probleme mednarodnega življenja, čeprav obe državi rešujeta svoje probleme in formirata stališča na svoj način. Kardelj se je v Mehiki med drugim sestal z mehiškim zunanjim ministrom Antoniom Carillom Floresom in s predsednikom Mehike Gustavom Diazom Ordazom. »Zelo sem zadovoljen s tem srečanjem,« je dejal Kardelj po pogovoru. »In to še tembolj, ker je bila izmenjava mišljenj zelo pristržna in neposredna in ker sem se tudi to pot prečkal, da so med Jugoslavijo in Mehiko zelo prijateljski odnosi, kar je podlaga, da se bo naše prijateljstvo v prihodnje še poglobilo.«

● V zvezni skupščini je bila pod predsedstvom Gustava Vlahova druga seja jugoslovanskega nacionalnega odbora za proslavo 25-letnice OZN. Na njej so govorili o mednarodni dejavnosti Jugoslavije in njenem sodelovanju z drugimi, zlasti neuvrščeniimi državami pri pripravah na proslavitev jubileja svetovne organizacije.

● Armadni general Stemenko, zdaj je na položaju poveljnika štaba sil Varšavskega pakta, je potrdil, da Albanija ni več članica te obrambne organizacije. To je bilo prvo javno priznanje tega dejstva s sovjetske strani. Hkrati je vrhovni poveljnik združenih sil Varšavskega pakta, maršal Jakubovski, znova poudaril, da je prišlo v paktu do določene stopnje integracije, do vojaških enot, ki niso več podrejene nacionalnim poveljstvom, temveč sestavljajo tako imenovane združene sile Varšavskega pakta. Zaradi teh združenih sil je že lani prišlo do napetosti z Bukarešto, ki noče nič slišati o takih silah.

● Italijanski parlament je sprejel tako imenovani »delavski statut«, prvi italijanski zakon, ki ureja pravice delavcev in delavskih organizacij v tovarnah in predvideva tudi kazni za kršenje teh pravic s strani delodajalcev. Sindikatom je priznana vloga »edinega ustreznega instrumenta« za zaščito delavskih interesov, delavcem pa je med drugim zagotovljena pravica, da razpravljajo o svojih problemih in v določenih primerih zbirajo v tovarnah tudi med delovnim časom.

● V Parizu je imelo sestanek predsedstvo Rusellovega sodišča proti vojnim zločinom. Tega prvega sestanka po Rusellovi smrti se je udeležil Jean Paul Sartre, prof. Laurent Schwartz in univerzitetni prof. Vladimir Dedijer. Razpravljali so o razširitvi vojne v Indokini in novih ameriških vojnah zločinov. O tem bo sprejel končno stališče celotni sestav sodišča, ki se bo sestal v kratkem.

● Varnostni svet ZN je obsodil Izrael zaradi »premišljenega vojaškega napada na Libanon in teptanja ustanovne listine«. Hkrati ga je opozoril, da bo v primeru ponovnih vojaških napadov, razmislil o ustreznih ukrepih za izvajanje resolucije, ki jo je sprejel. Predlog resolucije je pripravila Zambija, zanjo pa je glasovalo 11 članic Varnostnega sveta, med njimi tudi Francija, Velika Britanija in SZ, medtem ko so se ZDA vzdržale.

● V Kasslu, zahodnonemškem mestu, je bil drugi sestanek med zahodnonemškim kanclerjem Willyjem Brandtom in predsednikom vzhodnonemške vlade Willijem Stophom. Predsednika dveh nemških vlad sta sedla za zeleno mizo z istimi delegacijami kot na prvem sestanku v Erfurtu. Za ta sestanek so bili pripravili izredne varnostne ukrepe, saj je Stoph in Brandt varovalo 1200 policistov. Sestanek je spremljalo kakih 2000 časnikaarjev z vsega sveta.

● Ameriški državni sekretar za obrambo Melvin Laird je pred zunanjepolitičnim odborom ameriškega senata priznal, da ZDA intervenirajo tudi v Laosu. Rekel je, da je »manjše število« ameriških čet vdrla v Laos in da se to lahko še ponovi, da pa ameriške čete v Laosu ne bodo začele širokih operacij. V Laosu so intervenirale samo v »zaščitnih operacijah«, v preganjanju sovražnika, ki se je iz Južnega Vietnama zatekal v Laos, v reševalnih operacijah ali v podpori letalskih napadov na »Ho Si Minhovo cesto«.

● Iz Moskve poročajo, da je imel potres v noči med 14. in 15. majem v avtonomni republiki Dagestanu katastrofalne posledice. Potres je prizadel približno tri četrtine te planinske republike na severnem Kavkazu. Epicenter je bil na področju Bujna, kjer je bil potres 8. stopnje. Materialna škoda je zelo velika, mnogo je tudi človeških žrtev.

● V Pekingu je bilo veliko zborovanje v znamenje podpore borbi narodov sveta. Na njem so razdelili besedilo izjave Mao Ce Tunga, s katero predsednik KP Kitajske podpira princa Norodoma Sihanuka in poziva narode sveta, naj se združijo v borbi proti ameriškim agresorjem in njihovim slugam in poudarja nevarnost nove svetovne vojne.

● Volitive v britanski parlament bodo 18. junija. Premier Wilson je o tem sklepu vlade obvestil kraljico Elizabeto in jo, kot določa tradicionalni protokol, zaprosil, naj razpusti parlament 29. maja. Sedanji parlament so izvolili na splošnih volitvah 31. maja 1966.

S POSVETA ZASTOPNIKOV ORGANIZACIJ BORCEV IZ GLAVNIH MEST

Pobuda Ljubljane — pohvalno sprejeta

Po udeležbi na 5. izredni skupščini mestne organizacije ZZZ NOV Beograda so se dne 21. maja sestali na posvet zastopniki organizacij borcev iz vseh glavnih mest naših republik in pokrajin. Pobuda za takšen posvet je potekla iz Ljubljane. Težišče razprave na tem prvem posvetu je bilo posvečeno reševanju stanovanjskih zadev udeležencev NOB v velikih mestih, kjer je tudi sorazmerno največje število borcev, s tem pa tudi še neresenih stanovanjskih zadev. Beograd ima pri okoli 105000 članih še okoli 3000 upravičencev, ki nimajo nobene druge možnosti za rešitev tega vprašanja — razen iz sredstev sklada za stanovanja borcev — ob zelo strogih kriterijih za pravico do dodelitve stanovanja.

Naslednji posvet naj bi bil v Skopju do konca leta. Za ta posvet naj bi gostitelj (mestna organizacija Skopja) pripravila analizo in prikazala svoje izkušnje o dejavnosti organizacij borcev v pripravah splošnega ljudskega odpora pozneje pa naj bi se v Sarajevu zbrali na posvet o izkušnjah pri razvijanju tradicij NOB s posebno pozornostjo v delovanju (pri njih sekciji) oz. odborov vojnih enot.

Zastopniki iz Ljubljane: iz mestnega odbora Franc Taurer in občinskih: iz Viča Vrhovec in Bežigrada Jurca so posredovali izkušnje pri negovanju tradicij v našem mestu. Pri tem je posebno mesto posvečeno vsakoletni manifestaciji — Pohodu po poteh tovarištva in spominov (ob žici okupirane Ljubljane), ki po številu udeležencev iz leta v leto postaja vse bolj pohod mladega rodu.

Posebno pozornost in priznanje so prisotni izrekli prizadevanju članom komitije za muzej NOB v Črnučah, ki jim je z majhnimi tehničnimi pripomočki (magnetofon, slušalke, signalni simboli na krajih dogodkov na maketah) uspelo doseči, da obiskovalci te zbirke med ogledovanjem eksponatov lahko sledijo posneti razlagi iz magnetofonskega traku. Največ poslušalcev je seveda iz vrst mladine.

Pri tem je pohvale vredno, da s tem mladega človeka vključimo v dejavnost dogajanja. Pobuda komisije je hvalevredna, posebej pa zasluži priznanje Stane Koman.

Posvetovanja se je udeležil tudi Dušan Sekić, generalni tajnik Zveznega odbora ZZZB. Pohvalil je pobudo za takšna posvetovanja. Poudaril je, da se naši borci vse premalo posvetujejo o svojih problemih med drugim je izrekel mnenja: da naj mirnodobski vojni invalidi, ki so že doslej vključeni v organizacijah VVI, v le-teh ostanejo še naprej, dokler ne bi sami ustanovili svojih združenj ali se odločili za priklju-

čitev kakšni njim sorodni organizaciji invalidov (statut le-teh ne vsebuje več v članu organizacije ZZZB NOVJ); apeliral je na prisotne, naj posredujejo čimveč predlogov in koristnih pobud, ki jih predlagajo borci in njih organizacije, npr. v zvezi s pripravami srednjeročnega plana razvoja Jugoslavije, nadalje predloge iz javne razprave o sistemskih vprašanjih invalidsko-pokojninskega sistema itd. Vse to pa je treba delati sprotno, da ne bo očitkov, da zamujamo.

Zeleti je, da bi temu pozivu generalnega tajnika Zveznega odbora ZZZB NOVJ sledilo čimveč naših organizacij. DANILO JURCA

Pokojninsko zavarovanje udeležencev NOB in pripadnikov JLA

Komisija za vprašanja borcev in Vojaških vojnih invalidov Zvezne skupščine je pred kratkim razpravljala o tem, kakšen naj bo položaj udeležencev NOB v novem pokojninskem zavarovanju.

Stališče, ki ga je komisija zavzela bi se v nekaj besedah glasil tako:

Pokojnine borcev, invalidnine in druge pravice udeležencev NOV je treba tudi v prihodnje urejati po enotnih merilih, veljavnih za vso državo, v okviru enotnega sistema ter sistema invalidskega in pokojninskega zavarovanja.

Sprejeli so tudi stališče zveznega in republiških odborov ZZZB, ki menijo, da mora sredstva za splošne in posebne pravice borcev zagotoviti federacija.

Se posebej so vztrajali na zahtevi, da se z zakonom uredi valorizacija borčevskih prejemkov z dvigom osebnih dohodkov in življenjskih stroškov ter, da se za to zagotovijo potrebna sredstva.

Komisija je razpravljala tudi o predlogu iz Dalmacije, naj bi pravico do statusa borca priznali tudi tistim, ki so se vključili v NOB do 29. novembra 1943. Toda ta predlog je komisija odklonila.

Člani komisije so podprli predlog zveznega odbora ZZZB NOV naj bi udeležencem španske državljanske vojne, ki niso bili v NOB, so pa neprekinjeno sodelovali v revolucionarnem gibanju s tem, da so se borili v zavezniških vojskah ali v Rdeči armadi, priznajo pravice nosilcev spomence 1941. Od približno 300 nekdanjih španskih borcev jih je večina sodelovala v NOB in bi se gornja določila nanašala le na 30 do 40 španskih borcev.

Komisija je razpravljala tudi o pripravah za sprejem posebnega zakona o invalidsko-pokojninskem sistemu pripadnikov JLA. Pričakovati je, da bodo teze za ta zakonski predlog izdelane do konca junija, a dokončni tekst tega zakona naj bi bil sprejel do srede prihodnjega leta.

Da bi bilo mladim lepše!

Dne 21. maja je predsednik ZMS Mitja Gorjup podelil v Domu sindikatov v Ljubljani letošnja priznanja dvajsetim mladinskim mentorjem in petinadestim mladim družbeno-političnim delavcem. Poleg priznanj so nagajenci prejeli še grafiko Rika Debenjaka »Krašovke« in knjigo W. Manchestra »Predsednikova smrt«.

Priznanja, ki jih je predsedstvo republiške konference podelilo na podlagi poslanih predlogov, so prejeli naslednji mladinski mentorji: DUŠAN BAVDEK iz Kranja, SAŠO BIZALJ iz Kočevja, DANILO BRACIČ, dr. RAJKO PAVLOVEC in ROMAN ZUPANČIČ iz Ljubljane, JOŽE BRILEJ iz Podčetrka, MARJAN DOBOVSEK iz Novega Mesta, STEFAN FRAS iz Slovenske Bistrice, JOŽE KLANSEK iz Hrastnika, ERNEST KOPRIVA iz Pirana, VLADO KR-PAN iz Nove Gorice, STEFAN KRUMPAK iz Štor pri Celju, ROBERT BOBANEČ iz Maribora, DRAGICA ONIČ iz Poljčan, BOZO PANCUR iz Jesenice, TONČKA REČEK iz Tešanovec pri Murski Soboti, BORIS SAVNIK iz Novega mesta, VASO STAROVIČ iz Celja, ARPAD SALAMON iz Velenja in JOŽE ŠTRAFELA iz Ptuj. Za ustvarjalno in prizadevno delo v mladinskih organizacijah pa so bili nagrajeni: JOŽE VOLPANC iz Celja, FRANC KOVAČ iz Hrastnika, IGOR BONGINA iz Idrije, BORUT MIKLAVČIČ, MARIJA STANIČ, MILOŠ MIKOLIČ in BORUT STRAŽAR iz Ljubljane, ZVONKA PUGELJ iz Ilirske Bi-

strice, SREČKO KRČ iz Jesenic, FRANC BALANTIČ iz Lendave, BRIGITA KUHAČ in BRANKO SMOLE iz Maribora, MIRO IPA-VEC iz Jesenic, VIDA MARKEŽ s Koroške Bele, STANKO SAKOVIČ iz Murske Sobotke, INGE-BORG CEH iz Šoštanjja HELENA MEDIC iz Novega mesta, JOŽICA BIZJAK iz Postojne, STANE SENIČAR iz Celja, ANA GODNIK iz Sežane, STANE BOŠTJANIČ iz Kranja, FRANC KAMPUŠ iz Postojne, JOŽE RAKUN iz Nazarij ter FRANC HU-DEJ, JOŽE GUZEJ, SLAVKO GLINSEK, JANEZ KOROSEC, VALDER SAMIDA, DUŠAN PLES in NACE BORSTNAR iz Ljubljane.

Podlitev priznanj mentorjem za njihovo neumorno delo z mladimi in prizadevnim družbeno-političnim delavcem v mladinskih organizacijah je prav gotovo eno najlepših in tudi najpomembnejših dogodkov v okviru praznovanja meseca mladosti — hkrati pa simbolična zahvala za ves trud, ki ga ljudje posvečajo oblikovanju mladega človeka, bodočega graditelja samoupravnega in humanega socializma.

Prisrčne slovesnosti so se med drugimi udeležili predsednik CK ZKS France Popit, predsednik ZZZB NOV Janko Rudolf, podpredsednik skupščine SR Slovenije Marjan Orožen, predsednik republiškega zbora Miran Goslar in predsednik RK SZDL Janez Vi-potnik, ki je dobitnike priznanj sprejel v klubu poslancev v Ljubljani.

Medvodčani pojdejo na Sorško planino

V soboto, 6. junija, bo na Sorški planini velika proslava v čast petindvajsetletnice osvoboditve in dneva mladosti. Računajo, da se je bo udeležilo od 800 do 100 otrok. Kot organizatorja nastopata osemletki v Preski pri Medvodah s podružnicami v Pirničah, na Topolu in v Sori ter osemletka Železniki, pokroviteljstvo nad vsem pa ima podružnica Slovenskega planinskega društva Medvode. Razen tega sodelujeta tudi glasbeni šoli iz Medvod in Železnikov.

Ze pred proslavo bodo otroci pisali šolske naloge s tematiko iz življenja in planinarja.

Na Sorško planino bodo udeležence odpeljali z avtobusi. Tam bo proslava s kulturnim programom, ki ga bodo pripravili solarji. Nato bo tekmovanje iz poznavanja planinstva, zgodovine NOB ter literature in likovne umetnosti. Sodeloval bo tudi pisec »Križpotij«, nekdanji komandant Prešernove brigade Karel Leskovec, pride tudi pisatelj »Ukanek« Tone Svetina, za sodelovanje pa so zaprosili tudi akademskega slikarja Iveta Subica.

Oglašujte v TV-15

Besede naših dopisnikov

TRBOVLJE

Pripravljajo razslavo umetniških in dokumentarnih fotografij

Nedavno je bil v Revirskem muzeju ljudske revolucije v Trbovljah sestanek predstavnikov zasavskih fotoamaterjev, da bi pripravili razstavo dokumentarne in umetniške fotografije. Ta pobuda je vredna izredne pohvale, saj bo tako vsa ta tvornost, pogojena z razvojem teh dolin v preteklosti našla svoj izraz prav v letu praznovanja 25. obletnice osvoboditve. Sklenili so med drugim naj bo to razstava za celotne zasavske revirje ob sodelovanju še drugih fotoamaterjev iz občin Trbovlje, Zagorje ob Savi in Hrastnik.

Fotoamaterji v Zasavju že iščejo kontraste med novim in stari, v svoje objektivne lovijo važnejše nove objekte, tovarne, stanovanjska naselja, zgrajena po letu 1945. Predvsem pa želijo poudariti poudarek delovnemu človeku, zasavskemu delavcu, rudarju, načinu življenja in snovanja, nasploh družbeni ustvarjalnosti. Vse tri revirske doline so v letih cvetočih majev po osvoboditvi znatno spremenile svoj zunanji videz, ljudje si izboljšujejo svoj življenjski in delovni prostor. Prav tako se fotoamaterji lotevajo tudi motivov iz narave, ki jih je nemalo v tem predelu. Tako vse kaže, da bo ob koncu izbor precej bogat in raznovrsten, gradivo pa bo kasnejšim rodovom služilo tudi kot pomembno zgodovinsko izročilo, prikaz nenehnega razvoja.

Bivšim borcem 1. brigade iz SZ

Res je, da smo zamudili 25 let pri zbiranju podatkov o preživelih in nedolih borcih naše brigade, ustanovljene v SZ. Nekateri naši tovariši so že prej skušali zbirati te podatke, pa si niso upali do konca. Zaradi strahu pred takratno Udbo. Pred dvema letoma ustanovljeni pripravljalni odbor se je znova lotil zbiranja podatkov. Zato je postal vsem znanim tovarišem vprašalne pole. Mnogi so jih kmalu vrnilni izpolnjene, toda še več jih molči in s tem otežkoča delo okoli zbiranja podatkov za zgodovino.

Zato prosimo in pozivamo vse tovarise, ki še niso izpolnili in vrnilni vprašalnih pol, naj to čimprej naredijo. Zlasti vestno naj izpolnijo rubriko št. 17. Tam naj zapisujejo točno in jasno svoj sedanjostni naslov.

Za odbor 1. jugoslovanske brigade, ustanovljene v SZ: Tone Poljanšek, Luce ob Savinji 23

Delovni načrt za omenjeno razstavo predvideva, da bo akcija sklenjena do 1. septembra letos, zatem pa bodo (po izboru) v mesecu septembru, oktobru in novembru celomesečne razstave v posameznih zasavskih občinah. Upati je, da bo tovrstna dejavnost še posebej med mladimi vzpodbudila zanimanje za amatersko fotografijo in delo v foto klubih v Zasavju.

RADOVAN PALČIČ

TREBNJE

Iz razprave na skupščini borcev

Nedavno je bila v Trebnjem občinska skupščina Zveze združenj borcev NOV. Izmed vprašanj, o katerih je na njej tekla beseda, velja poudariti zlasti vprašanja kmetov-borcev.

Mnogi kmetje-borci imajo zdravstveno varstvo samo na papirju. Namreč, če nimajo plačanih vseh davkov in prispevkov ter taks, izgube pravico do brezplačnega zdravstvenega varstva. Zaradi tega so posamezni kmetje-borci, ki so v času NOB žrtvovali vse, zagrenjeni. Drugi občani pravijo: »To imajo plačilo za svojo požrtvovalnost med vojno.« Take pripombe niso redke in so toliko bolj škodljive v času, ko si prizadevamo vse prebivalstvo združiti in usposobiti za splošno ljudsko obrambo. Precej negotovanja je tudi na rovaš zapletenega postopka za uporabljanje borčevskega posojila za reševanje stanovanjskih problemov. Številni upravičenci se tega postopka ustrašijo in odpovedo odobreno posojilo. Pravijo, da za avto lahko v trenutku dobiš stari milijon dinarjev posojila brez dolgovnega postopka, za nekaj sto tisoč starih dinarjev stanovanjskega posojila pa je neznansko dolga procedura.

Med sprejetimi sklepi na konferenci velja omeniti predvsem odločno zahtevo, da je treba kmetom, borcem v prvi vrsti zagotoviti zdravstveno varstvo brez pogoja, da imajo plačane vse davščine, zagotoviti pa jim je treba tudi socialno varstvo ali tako imenovane varstvene pokojnine. Pravica klimatskega zdravljenja, ki pripada sedaj le invalidom, naj se razširi na vse borce NOB. Člani Združenja borcev v trebanjski občini se bodo še naprej vključevali v vsa družbena dogajanja v občini ter seznanjali mladino s tradicijami NOB. Kronika zgodovine NOB na območju te občine je pripravljena za tisk, album fotografij spomenikov na območju občine pa je že tudi izdelan.

V odmoru med konferenco so se delegati udeležili sprejema Kurirčkove pošte, ki ji je razen njih prisostvovalo veliko odraslih in mladine. Kurirčkova pošta je morala na pot mimo fašističnega bunkerja in ograje z bodečo žico, kjer je stražil klepetav »fašista«. Pionirji so ga prelisičili, razorožili in tako omogočili kurirjem varno pot proti

ti Suhi krajini. Prireditev je bila zelo dobro pripravljena in organizatorji ter izvajalci zaslužijo pohvalo. P. R.

METLIKA

Beleške s skupščine ZZZ

Izvoljeni delegati so se zbrali na občinsko skupščino v Metliki 25. aprila. Ti so izvolili nov 21-članski upravni in tričlanski nadzorni odbor. Kandidate za občinski odbor so predlagala neposredno Združenja kot to določa statut.

Med vprašanja, o katerih so največ razpravljali na skupščini in jim je tudi uvodni govor posvetil največ pozornosti, sodita skrb za borce in invalide ter razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij. Kritično so tudi ocenjevali potek skupščin združenj. Tam so spet razpravljali o potrebah po družbeni pomoči, pomoči za gradnjo in popravilo hiš, skrbi za ostarele kmete-borce ter o zdravljenju borcev, zlasti kmetov. Kot marsikje tudi v Metliki, ki ne spada med bogatejšie občine, primanjkuje denarja. Tudi v metliški občini so na skupščinah združenj zahtevali, oziroma predlagali, naj bi ustanovili republiški sklad za priznavalnine, torej spet centralizirali podeljevanje.

Delo okoli urejanja gradiva za zbornik o padlih borcih in žrtvah fašističnega nasilja je pri kraju, manjka le še nekaj gradiva iz okolice Gradaca in Podzemlja. Zbornik bo obsegal 520 življenjske pisane. Rudi Vogrič iz Ljubljane pa piše zgodovino osvobodilnega boja v Beli krajini in naj bi bil rokopis pripravljen za tisk do konca leta 1971. Knjiga o 15. brigadi, ki ima v metliški občini domicil, pa je izšla februarja letos. Podelili jo bodo borcem te brigade 6. septembra v Metliki, ko bo vsakoletna proslava. Prihodnje leto naj bi izšla tudi zgodovina Belokranjskega odreda. Prav tako bi bilo dobro, če bi kdo napisal tudi zgodovino brigade »Fontanota«, ki je bila ustanovljena na Suhorju v Metliški občini in ki ima domicil v Metliki.

KRANJ

Važni sklepi skupščine ZZZ

Na nedavni skupščini ZZZ v Kranju so se zlasti zavzeli za povečano dejavnost članstva v vsem današnjem razvijanju mehanizmu samouprave od raznih društev in organizacij v krajevnih skupnostih, do občine in širših teritorialnih enot. Ob tem niso izhajali iz ugotovitev, da v dosedanjem delovanju borci niso aktivni. Prav

nasprotno. Približno 60 odstotkov vsega članstva je še vedno v delovnem razmerju in tudi družbeno zelo aktivno vključeno v razvijanje samoupravnih odnosov — je v svojem uvodnem govoru dejal predsednik občinskega odbora ZZZ tovariš Pavle Bajželj, ki so mu tudi za naprej zaupali to mesto. Tudi člani, ki so sicer že upokojeni, nosijo dokajšnje breme družbeno politične aktivnosti in odgovornosti.

To je omogočil gospodarski razvoj naše družbe v celoti — so ugotavljali — in ob tem tudi učinkovitejšie reševanje socialnih in drugih gmotnih težav posameznih borcev, kar je bila še pred leti osnovna tematika na raznih skupščinah. Zato se borci še z večjo zavestjo zavzemajo za uveljavljanje pridobitev, za katere so se nekoč bojevali. A to je možno le z aktivnim delovanjem v organiziranih vrstah, kjer težave nastajajo in se rešujejo.

Kot prvo tako konkretno nalogo so borci prevzeli pomoč občinski skupnosti pri sedanjem referendumu za gradnjo šol in otroško varstvenih ustanov, ki bo 29. in 30. maja. Borci NOV v Naklem in drugod so že prej nakazovali te potrebe in izrazili svojo pripravljenost pomagati, ker gre za skrb

za naše otroke. Poleg te prve, neposredne naloge so sklenili, da se bodo aktivno vključili v celotni občinski mehanizem za sestavitve in izvedbo novega srednjeročnega načrta o razvoju te občinske skupnosti.

Seveda ob tem niso pustili ob strani nekaterih problemov, ki so še ostali nerešeni v njihovih vrstah. Sem sodi že večletna težnja, da bi internancem pospešili reševanje delovne dobe s pomočjo mnenj regionalnih organizacij, da bi bolj življenjsko dodeljevali ustrezno pomoč kmetom borcem in podobno. Čeprav občina daje razmeroma precej sredstev v te namene, so merila preozka, tako da število upravičencev do oddiha, tj. kmetov kakor tudi borcev nasploh vidno upada. To pa je očitno protislovje, saj je vedno več borcev, ki bolelni in ostareli ter osamljeni na kmetijah potrebujejo to pomoč družbe.

V svoje zaključke so vnesli tudi nalogo, da bodo v sodelovanju z občinskimi organi in Gorenjskim muzejem uredili stalno zbirko, ki naj bi v celoti prikazovala razvoj in množično sodelovanje ljudi v revolucionarni preteklosti, ki je bila, zlasti v času vojne tu specifična.

K. MAKUC

Kurirčkova pošta na Goriškem

Potem ko je 11. aprila pri spomeniku žrtvam NOB v Planini Kurirčkova pošta prešla na tla postojnske občine, je doslej obhodila že večji del Primorske, in sicer: pionirske odrede v občinah Postojna, Ilirska Bistrica, občine obalnega področja in Sežano. Dne 8. maja so jo prevzeli pionirji osnovne šole Goče in je potem do 12. maja obšla vse osnovne šole v ajdovski občini.

Dne 12. maja ob 11. uri je kurirška skupina pionirskega odreda osnovne šole Črniče sredi Oseka izročila kurirsko torbo članicam in članom pionirskega odreda Vodice pri osnovni šoli Šempas. Glavna smer Kurirčkove pošte po novogoriški občini drži

od Šempasa na Jazbine, skozi Volčjo drago in Feneč, čez križišče pri Biljah skozi Vrtojbo, mimo tovarne Iskra v Šempeter. Čez Pristavo skozi Novo Gorico in Solkan v soško dolino, kjer jo bodo 19. maja ob 11. uri v Podselih prevzeli pionirji osnovne šole Ciginj iz tolminske občine.

V tolminski občini se bo Kurirčkova torba zadrževala nekaj dni, nabrala tudi tu najboljšie spise z naslovom »To je moja domovina« in pozdrave za rojstni dan maršala Tita, ko jo bodo 22. maja prevzeli pionirji osnovne šole v Bohinjski Bistrici in jo ponesli proti Bledu po dolini Save Bohinjske. C. Z.

„Napad“ na Banjaloko

Letos 21. junija bo minilo 29 let, odkar so združene partizanske enote slovenskih in hrvaških partizanov, sestavljene iz bataljona »Goranina« iz Gorskega Kotarja, enote iz okolice Cebra in Kočevskega bataljona izvedle ob obletnici napada Nemčije na Sovjetsko zvezo — napad na močno utrjeno sovražno postojanko Banjaloka pri Kočevju. V tem boju sta izgubila življenje borca hrvaških partizanskih enot Zdenko Petranović-Jastrebov in Anton Štimac.

Zveza združenj borcev NOV Delnice se je skupaj z občinskimi odborom Zveze združenj borcev NOV Kočevje odločila, da bodo to obletnico in 25-letnico osvoboditve naše domovine proslavili z osred-

njo, skupno proslavo, ki bo 14. junija letos v Banjaloki pri Kočevju. Ob tej priložnosti se bodo sestali vsi preživeli udeleženci tega napada, pripadniki predvojaške vzgoje in rezervnega sestava JLA pa bodo uprizorili napada na ta kraj. Odkrili bodo tudi spominsko ploščo padlim borcem. Na slavnostnem zborovanju bodo orisali pomen te akcije ki je temeljila na bratskem sodelovanju.

Podatki o udeležencih tega napada niso točni in zato se vsi preživeli borci pozivajo, da sporočijo svoje naslove občinskima odboroma zveze združenj borcev NOV Delnice ali Kočevje.

VIKTOR DRAGAS

Ob tabornem ognju

V soboto in nedeljo, 16. in 17. maja, so naselja in vasi ob Kolpi oživele. Enoličen ritem življenja v teh krajih je dobil nov utrip v obnovitvi in potrditvi partizanskega tovarištva in zavesti, da ljudje tod niso pozabljeni.

Učence osn. šole Fara-Vas je obiskal narodni heroj Avbelj Franc-Lojko s skupino borcev. Pripovedoval jim je o dogodkih iz časa NOB, med njimi tudi o napadu na grad v Brodu na Kolpi. Na pobudo terenskega sodelavca Matija Letiga in z njegovim sodelovanjem je 1. 1942 s skupino 4 borcev, 6 mladincev in dveh aktivistov napadel grad in italijansko posadko pozval k vdaji. Izredna spretnost in domiselnost je pripomogla, da je bil grad še tisti večer zavzet in s tem Brod na Kolpi osvobojen, čeprav so partizani in aktivisti razpolagali le s pokvarjenim mitraljezom, 4 puškami in koli.

O načinu partizanskih akcij in življenju, ki so ga borci živeli, je mladim spregovorila tudi nekdanja borka, ki se je tod nekaj časa zadrževala in bila delegatka na okrajni konferenci SKOJ v Delnicah leta 1944. Cvetka.

Vrhunec prijetne slovesnosti pa je bil dosežen v trenutku, ko je Lojko izročil Matiji Letigu svoje osebno darilo: umetniško sliko, ki ponazarja napad na grad.

Matija je ostal brez besed. Ganjen je objel in poljubil svojega bojnega tovariša, pionirja pa so navdušeno zaploskali. Osem najboljših učencev je prejelo knjižno darilo s posvetilom narodnega heroja.

Tako se je praznovanje 28-letnice osvoboditve Broda na Kolpi, 25-letnice osvoboditve jugoslovanskih narodov in bližajočega se dneva mladosti odelo v še

Presenečenje ob Kolpi

večjo prazničnost. Pionirji in prosvetni delavci so izrekli enoglasno željo, da bi se taki stiki starejše in mlajše generacije še krepili, saj živa beseda iz ust nekdanjega borca veliko več pomeni kot pa običajno poučevanje.

V dveh dneh so gostje obiskali tudi nekaj partizanskih mamic po okoliških naseljih in jih skromno obdarili. V toplih kmečkih hišah je postalo še topleje in vse do noči so obujali spomine na nekdanje dni. Prenekatero oko se je ob srečanju orosilo.

V soboto zvečer je v gostilni »Pri Papežu« oživele,

Cedalje več gostov je prihajalo. Kot da je bil shod nekdanjih borcev v hiši pokojnega aktivista Papeža. Nekaj med njimi jih je sodelovalo v akciji Brod, nekaj je bilo bivših mladincev, ki so danes zreli možje. Gospodinja je žarela od sreče in ponosa. Tokrat so bili pri njej isti tovariši kot nekoč, ie s to razliko, da niso prišli lačni in prezebli, ampak le na tovariški obisk iz krajev, kjer sedaj živijo in delajo.

Papeževa mama je ta večer gostila kar tri narodne heroje, ki so se slučajno sestali: Lojko, Lev in Silni. Dolg, čvrst objem je dokazal prijetno presenečenje ob tem srečanju.

Še dolgo v noč je odmevala partizanska pesem pri Papežu. Vmes p so tekli pogovori o tem, kje in kako kdo živi, pa pogovor o tistih, ki so padli in niso dočakali takih srečanj...

Ravnatelj osn. šole Volf je gostom pripovedoval marsikaj iz povojnega življenja ljudi ob Kolpi. Bil je vesel in otožen hkrati. Rad ima te otroke in vse ljudi v teh krajih, toda otrok je vsako leto manj. Vasi ob Kolpi starijo. »Le cesta, ki bi nas povezovala s svetom, nas lahko reši odmiranja,« je dejal. In kolpska dolina je tako lepa in mikavna, kot nalašč za turizem. M. I.

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

OB TITOVEM 78. ROJSTNEM DNEVU

Nekoč, neznanec — zdaj ga pozna ves svet

Kdo je Tito?

Dandanes to ve ne samo Jugoslavija, temveč ves svet. Že več kot četrti stoletja je minilo, edkar je postala svetovna javnost nanj pozorna.

Poprej je bil Tito »neznanec«. Po svetu so govorili vse mogoče, kdo se skriva za tem imenom. Eni so mu pripisovali rusko, drugi češko, tretji celo ameriško poreklo. Tako na primer je v času vojne ameriški časnik »New York Times« trdil, da je Tito znani ameriški komunist Backer iz Detroita.

Cepprav je po vojni njegovo ime prodrl v vse dežele sveta, so ponekod še zmeraj ugibali, kakšno je njegovo poreklo. Ko je bil Tito leta 1963 v Mehiki, ga je urednik mehiške televizije nepričakovano vprašal:

»Slišal sem, da je legendarni gverilec Tito nekoč živel v Mehiki pod imenom 'tovariš Vives'. Je to res?«

Tito je odgovoril, da je o tem že zdavnaj nekaj slišal, da pa to ni res. Javno je demantiral:

»Prej nisem bil nikoli v Mehiki niti v južnoameriških državah in sploh ne v Ameriki. Gre torej za izmišljotino.«

Odkod ime Tito?

V času vojne pa tudi kasneje, ko je bil naš predsednik že znan sirom po svetu, so se ljudje v tujini pa tudi pri nas doma večkrat spraševali, odkod mu ime Tito, kdaj ga je dobil in kaj pravzaprav pomeni.

Za to ime so njegovi najbližji sodelavci slišali že zdavnaj pred vojno, v težavnih razmerah ilegalnega dela. Vedeli so, da je to Josip Broz, kovinar iz Hrvatskega Zagorja, star komunist, udeleženec oktobrske revolucije, robijaš in ... generalni sekretar KPJ. V času narodnoosvobodilne vojne je slišala o njem že vsa Jugoslavija. Z njim se je srečalo nešteto borcev, vendar mnogi izmed njih niso vedeli, kakšno je pravo ime ozioroma priimek tega legendarnega partizana in voditelja vstaje.

Še posebno pa je bila njegova identiteta uganja za sovražnike. Ne Hitlerjev gestapo ne ustaši ne Mussolinijevi okupatorji niso vedeli, kdo je pravzaprav Tito. Njihov policijski aparat je zama preiskoval zadevo in reševal uganke. Naposled je Tito sam odstranil zaveso s svojega pravega imena, in sicer konec leta 1942, v nekem govoru v Bihaću. Drugače pa je bil za sovražnike v glavnem »boljševiški agent«. Med ljudstvom in partizani pa so krožile razne legende. Tako na primer se je govorilo, da Tito pravzaprav ni en sam človek, temveč simbolično ime glavnega komandanta, enega izmed voditeljev vstaje, ki ga začno tako klicati brž ko prejšnji pade. Sovražna propaganda pa je — da bi preprečila legende okrog tega človeka in ga prikazala v čim bolj temni luči — vrgla v javnost izmišljotino, da pomeni ime TITO »Tajna Internacionalna Teroristična Organizacija«.

Med našim ljudstvom so dobromamerni ljudje, ki niso brali Titovega življenjepisa, govorili (celo po osvoboditvi), da je do imena Tito prišlo takole: Josip Broz je zmeraj odločno reševal razne probleme in dajal svojim sodelavcem naloge. Tako je večkrat dejal: »Ti boš opravil to, a ti to!« In tako je vsak vedel, kaj je njegova naloga. Josipa Broza pa so zato začeli nazivati Tito.

Mnogi so Tita tudi odkrito vprašali, odkod izvira njegovo ime. Zlasti je to zanimalo tujce, ki so obiskovali našo državo. Za to sta se zanimala tudi znana ameriška novinarja Leo Sultzberger in Robert Lao, ki ju je Tito sprejel 14. novembra 1946.

»To ni nobeno 'bojno ime', ker je obstajalo že pred vojno,« je odgovoril Tito. »Mene so preganjali razni režimi. Bil sem zaprt. In moral sem imeti ilegalna imena, na primer Rudi, Georgij in druga. Ime Tito je v hrvaščini pač ime, ki nima nobenega drugega pomena.«

Rudi, Valter, Stari ...

Najbolj znana ilegalna imena Josipa Broza so bila: Rudi, Valter, Stari in seveda Tito, ki mu je ostalo za zmeraj. Imel je še več drugih: Novak, Zagorac, Georgijević, Joža ... Pred vojno je uporabljal ponarejene legitimacije, da se je tako laže skrival pred preganjalci. Te legitimacije so se glasila na imena ing. Slavko Babić, ing. Slavko Kolar in ing. Slavko Kostanjšek. Ko pa je potoval v tujino, je imel potne liste z imeni Jon Aleksander Karlson (švedski), Spiridon Mekas (kanadski), ing. Kolar (češkoslovaški), ing. Josip Tomanek, brivec Jivaček in druge.

Vrnimo se k imenu Tito. To ime si je Josip Broz nadel že leta

1934, takoj ko je prišel iz zapora. Dejal je, da si ga je nadel kratko malo zato, ker mu je bilo potrebno ilegalno ime in ker ga je policija preganjala ter šikanirala. Na Hrvatskem, v njegovem rodnem kraju, to ime ni neznano. Tako na primer se je najbolj znan kajkavski književnik v 18. stoletju pisal Tito Brezovački. Hrabri Zagorec Tito Dugović je leta 1456 sodeloval pri obrambi Beograda. Tudi očetu znanega pisatelja Ksaverja Šandorja Djalskega je bilo ime Tito.

Sin zambijskega ministra — Tito

Kako je Tito popularen širom po svetu, nam pove dogodek iz njegovega potovanja po afriških državah v februarju letos. Ko je bil na obisku v Zambiji, je na svečanem kosilu v hotelu »Savoje« v mestu Ndoli vstal predsednik Kaunda in sporočil zbrani družbi novico, da se je zjutraj njegovega ministru Bandiju rodil sin. Starši so sklenili dati novorojenčcu ime Tito!

Soimenjak iz New Delhija

V decembru 1954 se je New Delhi pripravil, da svečano in čim bolj prisrčno sprejme dragega prijatelja — jugoslovanskega maršala Tita. Na sprejem se je pripravljala tudi kolonija jugoslovanskih delavcev, zaposlenih v tem mestu.

Nekega dne pred Titovim prihodom je obiskal to kolonijo star Indijec z imenom Saratčandra Lal Sing. S seboj je pripeljal dečka kuštravih las in temnih oči. Kakor mnogi drugi je tudi ta Indijec zvedel, da bo prišel v Indijo na obisk jugoslovanski maršal Tito, pa je hotel svoje zadovoljstvo spriči tega obiska izraziti komu od Jugoslovancev. Dejal je:

»Prišla sva vam povedat, da sva zelo srečna, ko bo Tito obiskal Indijo.«

Potem je predstavil svojega sina: »Saratčandra Tito.«

Čez nekaj časa je nadaljeval:

»Moj sin se je rodil v času vojne proti fašizmu ... Premišljali smo, kakšno ime naj mu damo. Odločili smo se za ime človeka, ki je najbolj navdihoval svobodoljubne narode in med njimi tudi Indijce s svojim herojskim partizanskim bojem proti Hitlerju. To je bil jugoslovanski legendarni partizan — Tito. O njem sem slišal na nekem predavanju indijskih radikalnih humanistov ...«

Ko sta se poslavljala je dvajsetletni Indijček s tihim glasom dejal:

»Pozdravite Tita!«

Po tem dogodku je med jugoslovanskim novinarji krožila novica, da ima naš predsednik v Indiji še štiri soimenjake.

In prav gotovo jih ima tudi drugod, saj njegovo ime milijoni in milijoni ljudi izgovarjajo s spoštovanjem in simpatijo, kot sinonim boja za mir in tvorno sodelovanje med narodi.

Danes je Tito ena izmed najmarkantnejših in najaktivnejših osebnosti sodobnega sveta in sodobnega mednarodnega delavskega gibanja.

SODRAŽICA

V spomin na 25. maj

V sreih ljudi iz Sodražice je še vedno v spominu partizanski miting 25. maja 1942 na trgu v Sodražici. Partizani so skupno z domačini proslavljali zmago nad okupatorji. Italijani so se morali pred partizanskim orožjem umakniti. Sodražica z okolico je s polnimi pljuči zadihala svobodno življenje. Italijanski okupatorji so se po izgonu iz Sodražice doline za nekaj časa potuhnili v postojanki v Ribnici. Kljub številčni premoči si niso upali napasti svobodnega ozemlja. Na pomoč so poklicali letalstvo. Dan za dnem so italijanska letala bombardirala Sodražico. Rušili in zažigali so toliko časa, da skoraj ni ostal kamen na kamnu. Bombardiranje je trajalo tudi nekaj smrtnih žrtev.

Z veliko vojaško silo so Italijani v znani roški ofenzivi julija 1942 navalili na Sodražico in jo zasedli. Kmalu zatem so izvedli po vsej dolini velike racije in več sto ljudi internirali po taboriščih: na Rabu, Padovi, Renicci, Gonarsu. Mnoge družine so morale prestatati najtežje obdobje svojega življenja.

Veliko fantov in moč iz tega kraja se je borilo v vrstah NOV. Svobodoljubna Sodražica je kljub uničenju, ki jim ga je prizadejala italijanska soldateska, pomajkanju hrane in vsega, kar je potrebno za normalno človeško življenje, pomagala partizanom. Posebno so ostali zapisani v srcih tukajšnjih ljudi borci Notranjskega odreda.

V 25 letih svobode je Sodražica in z njo Sodražka dolina spreminila svojo zunanost. Na ruševinah stare je zrasla nova Sodražica, z lepimi stavbami, industrijskimi obrati. Imajo novo šolo, zdravstveni dom in še marsikaj drugega. Ljudje žive bolje, kot pa so živeli pred vojno.

Petindvajseti maj so si prebivalci Sodražice zbrali za svoj krajevni praznik. Ta dan jih spominja na tisti dan v maju pred 28 leti, ko so slavili svobodo v zasluženi Sloveniji. Obenem pa se spominjajo vseh grozot, ki so jih morali prestati med štiriletno vojno. Velik je bil krvni davak, ki ga je dala Sodražka dolina za svobodo domovine. O tem najzgovorneje govori spominska plošča na novem zdravstvenem domu v Sodražici, ki je bil zgrajen kot spomenik vsem padlim in umrlim za svobodo.

K. O.

Kdo je izgubil medaljo?

V okolici Ngonja pri Rogiški Slatini sem našel medaljo za hrabrost, ki nima številke, po kateri bi lahko ugotovili lastnika. Morda jo je izgubil kak član letošnje partizanske patrulje, ki jih vsako leto prireja za 1. maj ZB? Lastnik medalje lahko dobi pri meni doma, če se izkaže s potrdilom.

Pavel Jordan, Rogiška Slatina 49

Znebite se svojih transportnih problemov — prenesite jih na ŽELEZNICO!

ZA VAS OPRAVLJAMO:

prevoze po železnici, dostavo blaga na dom in z doma s cestnimi vozili, prevoze vagonov z avtotransporterji na področju Maribora in Slovenske Bistrice, špediterska dela v tuzemskem in mednarodnem prometu, za paletizirano blago takoj vračamo prazne, standardne palete, postaja Maribor je odprta za kontejnerski promet, organiziramo skupinske izlete po domovini in v inozemstvo.

PREPRIČAJTE SE O KOMPLETNOSTI, KVALITETI IN CENENOSTI NAŠIH USLUG!

JŽ — Transportno podjetje Maribor

Prebivalci Šoštanja, Velenja in okoliških krajev! Vse vrste trgovskega blaga so vam vedno na razpolago pri trgovskem podjetju »ZARJA«. Pridite! S pozornostjo do Vas — obiščite naše trgovine.

Pisma uredništvu

Jožetu Bedenku v spomin

Dne 10. maja so v Idriji pri Bači pod pokroviteljstvom rudnika živega srebra, ki je prispeval tudi denarna sredstva, odkrili spominsko ploščo Jožetu Bedenku. Program se je odvijal pred hišo, kjer je 29. aprila 1945 padel idrijski rudar in takrat član okrožnega načelstva narodne zaščite za severno Primorsko Jože Bedenk. Slavja, ki je sovpadala s šestindvajsetletnico ustanovitve službe javne varnosti, so se poleg bivših članov narodne zaščite severno in zahodno-primorskega okrožja udeležili tudi številni prebivalci bližnjih in daljnih vasi. Po uvodnih besedah zveznega poslanca Tineta Remškarja je spregovoril inž. Ivan Gantar, predsednik občinske skupščine Tolmin inž. Papič pa je še posebej pozdravil nekdanje pripadnike narodne zaščite in izročil uslužbencem javne varnosti priznanja za dvajsetletno službovanje: Antonu Slapničarju medaljo za služe za narod, Janku Mlakarju medaljo dela ter Ivanu Mavriču uro.

Spominsko ploščo je odkril nekdanji načelnik narodne zaščite za severno-primorsko okrožje Franci Hvala in dejal: »Življenjska pot Jožeta Bedenka se je začela 16. marca 1901 v Idriji. Komaj šestnajst let star je postal rudar in pot ga je vodila skozi zeniške in raške premostitve. Ko se je začela vojna je postal aktivist OF, narodni zaščitnik in kmalu zatem borec Gregorčičeve brigade. Bil je komandir straže okrožnega načelstva za severno-primorsko okrožje, ko mu je, petinštiridesetletnemu, sovražnikova krogla končala življenje...«

Spominsko ploščo Jožeta Bedenka je sprejela v varstvo mladinska organizacija iz Idrije ob Bači. FRANC HVALA

Devetdesetletnica iz Banjaloke

Drobna postava. Poteze na njenem obrazu ne kažejo 90 let trdega življenja. Ko me je njena hčerka pripeljala v sobo, je mati vstala in se nasmehnila s tistim ljubečim smehljajem, ki ga zmore le dobra slovenska mati.

Na mizi sem zagledal »TV-15«, »Dolenjski list« in »Delo«. Po pozdravu sem jo vprašal:

»Pa še berete mati?«

»Da,« je odgovorila in se spet nasmehnila. »Tako vse vem, kaj se godi po svetu. Manj pa vem,

kaj se dogaja doma, ker sem postala malo naglušna in ne slišim več dobro.«

Mati mi je nato s hčerkinjo pomočjo pripovedovala:

»Rodila sem se 12. marca 1880. leta na Drežniku v kmečki družini Curi. Leta 1901 sem se poročila na kmetijo z Matijem Briškim iz Banjaloke. Tako sem prišla sem, kjer živim še sedaj. Na kmetiji je bilo dovolj dela, ker je mož odhajal v času sezone krošnjarij na Dunaj. Tam je prodajal slaščice, ter v jesenskih in zimskih mesecih pekla kostanj. V zakonu so se rodili otroci. Prva hčerka je umrla. Potem so se rodili Nežka, pa Matija, Ana, Jože, Uršula, Tone in Karel. Otroci so rasli, treba je bilo trdo delati, da so se preživeli.

Leta 1929 je mož na Dunaju umrl. Z otroki sem ostala sama. Še pred drugo svetovno vojno se je ena hčerka poročila v Pančevo, druga pa je odšla na Hrvaško.

V letu 1941, ko je razpadla stara Jugoslavija, se sin Tone ni vrnil domov. Nemci so ga ujeli kot jugoslovanskega vojaka, da je bil potem po nemških taboriščih v Nemčiji ves čas do konca druge svetovne vojne. Preostali trije sinovi in dve hčerki so se povezali z OF, ki so jo vodili na našem območju Jože Klarič, Alojz Rauh, Andrej Cetinski in drugi tovariši in tovarišice. Kje naj bom jaz? Samo tam, kjer so bili moji otroci, to je v OF in NOB.

Spomladi leta 1942 sta odšla sinova Jože in Karel v partizane, Matija, hčerki in jaz pa smo delali doma za OF in partizane, med katerimi sta bila tudi dva moja sinova. Hm — kako težko je bilo pri nas v letu 1942! Italijani so že 25. aprila napravili ofenzivo proti partizanom na Stružnici. Saj poznate to našo goro. Čez nekaj dni so na Preži zverinsko pobili več fantov in mož iz okoliških vasi Banjaloke. Potem je prišla prva svoboda. Meseca junija 1942 so partizani napadli Italijane tu pri nas v Banjaloki. Italijani so potem od nas odšli, čez nekaj časa pa so se spet vrnili. Pobijali so in požigali vasi, da na Kočevskem ni ostalo skora kamen na kamnu. Koliko je bilo trpljenja in gorja po tej naši slovenski zemlji! Za sinova in druge, ki so bili v partizanih, smo zbirale vse, kar smo imele in dobile ves čas do kapitulacije Italije.

Po kapitulaciji Italije je odšel še Matija v partizane, doma smo ostale samo ženske. Preživele smo tudi prihod Nemcev.

Leta 1945 je padel v partizanih Karel Briški-Zmaj. Lahko si predstavljate, kako je materi, ki izgubi svojega otroka, prišla je svoboda. Tudi sin Tone se je vrnil

iz nemških ujetniških taborišč, sedaj je v Kočevju. Tako sedaj živim doma pri otrocih, berem in opazujem življenje, ki je danes tako lepo.«

Briškijeva mama je nedavno praznovala 90 obletnico rojstva. Za ta njen jubilej so jo obiskali otroci z vnuki in člani ZB, ki so ji čestitali za visoki jubilej.

Iskrene čestitke, čeprav malo pozno, vam izrekajo, draga mati, vsi vaši znanci in prijatelji, ter vam želijo še mnogo let sreče in zadovoljstva!

PETER ŠOBAR

Spominu Krajčeve matere

Sneg se je še belil po poljih in senožitih Loške doline, a tam v osončnih gozdovih ga je bilo še debel meter. Hladno je bilo, ko se je iz vasi Dane proti pokopališču Škriljé vil dolg pogrebni sprevod. Štirje člani ZZB so nosili krsto, ki pa ni mogla biti kdo ve kako težka, saj je bilo v njej iz-

sušeno telo 89-letne MARIJE KRAJČ. Potlej pa so sledili še govori, venci, cvetje in na kraju nehanja je ostala sveža gomila.

Prelestna je bila tista pomlad pred devetindvajsetimi leti. V Loški dolini je vrelo ko v kotlu. Na občinskem poslopju v Starem trgu vihra slovenska zastava s petokrako zvezdo. In ob vhodu v stavbo stojita na straži dva mlada stasita partizana. Po vaseh krožijo patrolje bataljona Miloša Zidanske. Aktivisti zborujejo. A svoboda — kako daleč si še!

Tiste čase je bilo videti v dolini tudi tri brate, tri sinove že priletne Krajčeve matere. Zavedni fantje so bili in pridružili so se osvobodilnemu gibanju. Ljubili in spoštovali so svojo že šestdesetletno mater in se trudili, da bi ji po svoji moči pomagali. Mati pa je bila ponosna nanje in četudi bi hotela, bi ne mogla drugače, kot da jim je sledila in z vsem, kar je premogla, pomagala borem in terenskim delavcem. V nočnih urah je večkrat tiho potrkal na okno domačije. Oglašali so se njeni sinovi: Ludvik, France in Janez. Vsa srečna je hitela odpirati, in ko so odhajali ji je bilo tesnobno pri srcu.

Pa je prišlo zlo v deželo. So-

vražna ofenziva se je razbesnela v vsej silovitosti. Številni v dolini so sprejeli orožje od okupatorja in ga uperili proti svojim bratom-borcem za svobodo. In mati je tedaj preživljala goloto. Noči so ji minevale brez sna. Kje ste moji, trije fantje? Vedno ste me bodrili in mi vlivali upanja, da bo kmalu konec vojne in v dolino bo prišla težko pričakovana svoboda.

Za Krajčevo mater pa je nastopil strahoten dan, ko je zvedela, da je tam nad Loško dolino pri Križni gori smrtno zadet omahnil njen sin Janez. Nikoli več ga ne bo pod domačo streho, nikdar več ji ne bo stisnil roke. Za njim je na domačem pokopališču ostal grob. Ah, saj sta še dva, morda preživita vojno in se vrneta k materi. Franceta so odvedli v fašistično taborišče, Ludvik pa je v borbenih enotah naše partizanske vojske, kjer so mu zaupali vodilno mesto.

Zlom fašistične Italije. Materi se je iskriko oko. Morda pa se le vrne France. In tam od juga so prihajali preživeli taboriščniki, toda Franceta ni bilo med njimi. Strlo ga je, in tam nekje v Italiji je za vedno ostal.

Mineval je čas. Dolina je bila spet svobodno ozemlje. In Marija Krajc je tiho upala, da bo ob osvoboditvi pozdravila vsaj sina Ludvika, o katerem ji čestokrat pripovedujejo kako hrabro se bojuje.

Svoboda je bila tu. Vsa Loška dolina je bila v cvetju in zastavah. Prihajali so fantje s titovkami, in na rokavih bluz so se jim svetili rumeni trakovi. Častniki JA so to. A mati je še vedno upala, a potlej pa se je zagrabila za srce, ko so ji sporočili, da je Ludvik padel na Primorskem.

Naglo so minevala povojna leta.

Dokler je obstajala občina Loška dolina, je bila Marija Krajc članica občinskega odbora Zveze vojaških vojni invalidov. In ko smo praznovali desetletnico Osvobodilne fronte, so materi treh padlih partizanov pripeli na prsi Red zasluge za narod. Dolga življenjska pot je bila namenjena rajni materi. In na tej poti je okusila mnogo, premnogo gorja, solz in bolečin. A najhujša je bila zatajevana bolečina za njenimi tremi sinovi, tremi bori, ki so darovali svoja dragocena življenja na žrtvenik svobode.

JOŽE JANEŽ

Zakaj jih ni bilo?

Ob pozivu, da se zgledimo vsi nekdanji borci, ki smo prišli 9. maja v Ljubljano, sem bil zelo vesel in sem se tudi prijavil. Na moje veliko razočaranje pa nisem na zbornem mestu našel nikogar iz »1. slovenskega tankovskega odreda« ter sem se zato moral priključiti tomsičevcem. Sam namreč nisem imel naše zastave, ki so jo menda po svobodni nekje zapravili ali pa je šla na »Odpad«.

Nimam namena žaliti kogarkoli, zlasti pa ne tovariša komisarja Štritofa — Kristofa ali njegovega pomočnika Cerarja, toda ždi se mi, da je bil 9. maj za Ljubljance velik praznik. Zato nikakor ne morem razumeti, kako to, da se obletnice našega prihoda v Ljubljano ni udeležil nihče izmed tankistov, doma iz Ljubljane.

Vse enote NOV so že imele tovarišča srečanja, mi pa se bomo menda zbrali prvič za stoletnico ustanovitve odreda.

Stefan Esih, Tremerje 2, pošta Celje

PROTI ZIMI - PRIJATELJ ZA MRZLE DNI - VELENJSKI LIGNIT

prijetno, zdravo in poceni toploto daje vašemu domu velenjski premog

sedaj je čas, da naročite...

SE VEDNO VELJA ZA SONCEM GREJE NAJCENEJE VELENJSKI LIGNIT

RUDNIK LIGNITA VELENJE

Pravna posvetovalnica

Povečanje pokojnin borcev

»Bral sem v TV 15, da se pokojnine tistih, ki so bili upokojeni leta 1953 povečajo za 23 odstotkov in za 40 din,« — piše naš naročnik T. M. iz Celja. In vendar sem dobil za prve tri mesece prav toliko pokojnine kot prej, namreč 816 din. Aprila sem res dobil razliko zato pa sem maja prejel le 915,45 din. Kakor računam, to moje povečanje ne znese 23 odstotkov.«

Podobno nam pišejo drugi, ki ugotavljajo, da pišemo o povečanju pokojnin borcev, da pa niso dobili toliko kolikor bi jim pripadlo. Nekateri pišejo, da so borci dobili manjšo pokojnino kot drugi, navadni upokojeni in se sprašujejo zakaj tako zapostavljanje borcev?

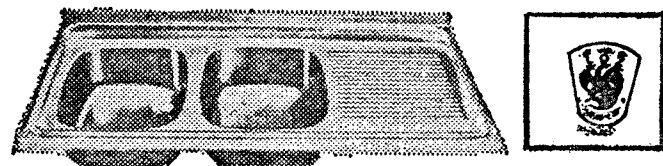
Vsem tem našim bralcem, predvsem upokojenim nekdanjim borcem naj pojasnimo kako je v resnici s povečanjem njihovih pokojnin in kako je z navideznim prikrajšanjem teh upoko-jencev.

Predvsem naj bi pojasnili, da nismo pisali o tem, da se vsem upokojenecem, nekdanjim borcem, pokojnine povečajo za 23 odstotkov. V okviru naše posvetovalnice smo že dvakrat pojasnili, kako je s povečanjem pokojnin upoko-jencev, enkrat pa tudi še, kako je s pokojninami nekdanjih borcev. Res je, da se pokojnine vseh tistih, ki so bili upokojeni do leta 1964 povečajo za 23 odstotkov in za 40 din. Prav toliko pa se tudi upoko-jencem, do leta 1964, povečajo njih pokojnine. Sploh je treba vedeti, da so borci na istem kot ostali upoko-jenci in da se tudi njim pokojnine enako povečajo. Vendar kljub povečanju nekdanji borci lahko dobe manjše povečanje, manj denarja, kot ostali upoko-jenci. Zakaj tako? Zakaj ta razlika?

To je možno pri tistih upoko-jencih, nekdanjih borcih, ki jim je pri izračunu pokojnine upoštevan dodatek za borce. Vsi ti, ki imajo nižje pokojnine pa so prizadevi, ker se jim poveča le pokojnina, ne pa dodatek za borce. Za ustrezen odstotek povišanja, torej za 23 odstotkov in

40 din se namreč poveča le pokojnina upoko-jencev, nekdanjih borcev, ki so bili upokojeni do leta 1964. Nato pa se jim odmeri še zvezni dodatek za borce, v višini razlike med povečanim zneskom pokojnine in ustreznim odstotkom od osnove 860 din, od katere se odmerja zvezni dodatek za borce. Nato se odmeri še republiški oddatek za borce, ki je enak razliki med tako povečanim zneskom pokojnine in ustreznim odstotkom od osnove 1077 din, od katere se odmerja republiški dodatek za borce. To pa pomeni, da se zaradi povečanja pokojnine ustrezno zniža dodatek za borce, lahko pa tudi povsem odpa-de. Kljub povečanju pokojnine zaradi odpada dodatka za borce, katerega višina je določena, odpade dodatek. Znesek, ki se izplačuje kot pokojnina se poveča sorazmerno malo. Seveda pa velja, da znaša najnižja pokojninska osnova za nekdanje borce 1077 din. Tako imajo tisti nekdanji borci, ki so upravičeni do polne 85 odstotne pokojnine, najmanj 915,45 din pokojnine, ker pač 85 odstotkov od osnove 1077 din znese toliko.

POMIVALNO KORITO IZ UVOŽENEGA NERJAVEČEGA MATERIALA — KROM-NIKEL

KOVINOPLASTIKA • LOŽ

HIGIENSKA
PAPIRNA KONFEKCIJA

Taloma

Sladkogorsku

SLADKI VRH

ILEGALNE GRAFIČNE TEHNIKE V OKUPIRANI LJUBLJANI

„Bunker TTT“

Piše: Ivan Štrekelj

Sifra pomeni ilegalno grafično tehniko »Tone Tomšič«. Naslov smo ji dali po prvem in glavnem pobudniku ilegalnih grafičnih tehnik, organizacijskem sekretarju Centralnega komiteja KPS.

Pod žico okupirane Ljubljane je med okupacijo obstajalo šest grafičnih tehnik. Tokrat bo tekla beseda samo o tretji — »TTT«, ki je delovala od julija 1942 do 22. februarja 1943 v sredini Ljubljane, v Šubičevi ul. 3, to je v sosesčini okupatorjeve glavne policije in v času, ko je bes okupatorja dosegel najvišjo stopnjo. Ta tehnika je delovala najdalj v najtežjih okoliščinah. Potrebna je bila skrajna požrtvovalnost in smelost grafičarjev, da so lahko fizično in psihično zdržali v tem okolju. Njihovo delo je moralo potekati v skrajni budnosti in konspiraciji. Uspehi Osvobodilne fronte so okupatorja presenečali, zato je postal krut in brutalen. Posluževal se je celo domačih izdajalcev, samo da bi uničil plamen upora med ljudstvom. Osvobodilno gibanje je že povsod krepko občutil in tudi tiskana beseda ga je tolkla na vseh področjih. Partija je nalogala grafičarjem vedno več in več za svoj in osvobodilni tisk v tehniki so delali noč in dan, kot tovariši v partizanih. Nikdar niso tarnali, da je kakšna naloga pretežka ali celo neizvedljiva.

KAKO STA FIKS IN FLORJAN DOBILA ZVEZO ZA »TTT«

Florjan je deloval istočasno v rajonskem komiteju Trnovo in med grafičarji. Dobil je obvestilo, da se mora še istega večera zglasiti na Mirju, Gorupova 12.

Bil je že mrak, gorele so že prve večerne luči, ko je Florjan povznil na vrata. Stara ženica mu je odprla. Povedal ji je parolo: »Bregar me pošilja!« »Prosim vstopite!« Pokazala je vrata, kam naj vstopi. Vse je kazalo, da je bila o njegovem prihodu že obveščena. Stopil je v napol razsvetljeno sobo. Tam so ga že pričakovali. Ni jih mogel razločiti.

Na kratko so se pozdravili, takoj zatem pa se je z rezkim glasom oglasila neka tovarišica in odredila: »Florjan, svoje posle boš predal teje tovarišici, ti pa boš odšel v bunker, ker si po poklicu grafičar in te tam bolj potrebujejo.«

Florjan je imel stalno odprto rano na vratu, zato je bil prepričan, da bi laže zdržal na svežem zraku. Toda v sebi se je zavedal, da primanjkuje zanesljivih grafičarjev, posebno za delo v bunkerju. Ker je bil prepričan, da je Partija tako odredila in ji bo na tem mestu lahko največ koristil, mu ni prišlo na misel, da bi kaj ugovarjal ali kakorkoli želel spreminjati njen sklep.

V tem razmišljanju se je spomnil sestanka s Petračem v Trnovem. Vedel je, da se je ta tedaj zelo zanimal za grafičarje in da je razmere med njimi zelo dobro poznal. Verjetno pozna celo člane Partije, toda tega Florjanu ni omenil. Prvi člani grafične celice so imeli že pred njim razne pogovore in posvetovanja s Tonetom Tomšičem in Dušanom Kraigherjem. Ta dva sta grafičarjem povedala, kako težavne in odgovorne bodo naloge, ki jih bodo morali opraviti. Seveda jih ne bodo mogli zaupati vsakemu, temveč samo res zanesljivim članom Komunistične partije ali Osvobodilne fronte.

Ze pred menoj sta Rudi Burič in Stane Cimperman, oba grafičarja, brez sledu izginila. Nihče o njih ni več govoril ali poizvedoval, kam sta odšla, ker to ni bilo v navadi.

Tovarišica, ki je odredila Florjana za delo v bunkerju, ga je ponovno vprašala, če sta se o vsem razumela. Pritrdil ji je.

Na hitro je predal posle neki tovarišici, ki ji ni vedel imena. Florjan je bil malo presenečen. Raje bi bil šel v partizane, kakor že mnogi njegovi tovariši.

Tovarišica je nadaljevala na kratko in z odsekanimi stavki: »Jutri ob petih te bo čakal Fiks ob ribniku v Tivoliju. Ne potrebuješ

posebne povezave, ker te pozna. Tudi on je grafičar. Dal ti bo vsa nadaljnja navodila!«

Ves sestanek je trajal komaj kakke pol ure. Florjan je odšel med prvimi. Drugi so se zvrstili za njim, da bi ne bilo sumljivo.

Kasneje je izvedel, da je bila tovarišica, ki ga je poslala v bunker, Lidija Sentjurčeva. Takrat so jo klicali z ilegalnim imenom Joža.

Da osvetlim organizacijski sestav Centralne tehnike pri CK KPS, ki je mnogim še danes nejasen in zapleten. Pred Centralno tehniko je delovalo devet samostojnih sektorjev: grafični, cinkografski, ciklostilski, dokumentni, nabavno-transportni, pilotnični, gradbeni, radio in kurirji. Prvi organizator, pobudnik in vodja Centralne tehnike je bil Tone Tomšič, in sicer od začetka okupacije do maja 1941, njegov pomočnik pa je bil Tonček Žerjal. Po njuni aretaciji je te posle prevzel Dušan Kraigher in jih vodil do začetka leta 1942. Od spomladi leta 1942 pa do marca 1943 je Centralno tehniko vodil Milan Škerlavaj-Petrač, in sicer do svojega odhoda v partizane. Tudi Ciril Lukman-Anjo je pripadal direktno vodstvu Centralne tehnike pri CK KPS in ne posameznim sektorjem, ki so zgoraj navedeni.

Naslednjega dne je bil Florjan točno ob peti uri na dogovorjenem mestu. Srečo Pleško ga je že čakal. Poznala sta se še od mladih let, kot Trnovčana. Bil pa je precej mlajši od njega. Florjan ga je smeje se vprašal, če je on Fiks. Tudi Fiks je že poznal njegovo ilegalno ime. Predlagal mu je, naj se v bodoče kličeta kar po teh imenih. Oba sta se nasmejala in odšla dalje. Pot ju je vodila na sedanjo Prešernovo cesto, mimo zloglasne italijanske kvesture v Šubičevi ulici. Zavila sta v Valvazorjevo ulico in naprej mimo muzeja. Ob začetku palače Pokojninskega zavoda sta se malo ustavila in Fiks mu je rekel: »Poglej na dvorišče, v smeri proti kvesturi, tisto pritično zgradbo na levi strani, ki je tik ob hiši Pokojninskega zavoda! Tam bova jutri uredila ilegalni grafični bunker.«

Florjan je obstal brez besed. Ni mu takoj verjel, ker je to pripovedoval smeje. Fiks je napravil korak naprej. Zašepetal mu je: »Kar naprej, Florjan, ne smeja biti sumljiva!«

Florjan se je nasmešnil tej tako smeli zamisli, vendar je še zmeraj rahlo dvomil. Morda Fiks samo preizkuša njegove živce. Prišlo mu je tudi na misel, da je morda imel nalogo preizkusiti ga, če bo sploh sposoben za delo v takih okoliščinah. Gotovo je bil v »zmoti, kajti pri nikomur niso uporabljali takšnega načina. Misli si je, to je nemogoče — ilegalna grafična tehnika poleg glavne policije!

S Fiksom sta šla dalje po Valvazorjevi ulici in na koncu zavila v Nunsko ulico. Fiksu se je videlo, da se je šele tukaj počutil nekam varnejšega in bolj sproščenega. Začel je sam od sebe pripovedovati: »Veš, Florjan, jaz sem nate in na Jožeta Borseta, grafičarja, gledal vedno z velikim zaupanjem. Opazil sem vajino delo med grafičarji, in to že pred okupacijo. Prepričan sem bil, da tudi sedaj delujeta proti okupatorju. Moral bi se bil praviloma na vaju obrniti zaradi odhoda v partizane, kamor sem odšel že leta 1941. Tam sem bil samo nekaj mesecev, pa sem se moral zaradi boleznih srca vrniti, ker nisem mogel zdržati naporne hoje.«

Povedal mu je, da so ga potem dodelili v neko grafično tehniko in da je tudi tam s težavo zdeloval. Kje je ta tehnika in kako se imenuje, ni povedal.

»Delali smo v zelo težkih razmerah in ob zelo slabi hrani. Tone Tomšič je ob nekem obisku tehnike izjavil, da še nikdar v življenju ni bil v tako slabem »zaporu«, kakor so prostori, v katerih grafičarji tiskajo ilegalno literaturo. Kruh je postal neužit in že po nekaj urah. Tehnika je morala prenehati z delom, ker je okupator postavil blok v neposredni bližini.«

(Nadaljevanje)

Dan, ki ostaja v spominu

Občani Ilirske Bistrice praznujejo svoj praznik 4. junija. Ta dan so za praznik uzakonili z občinskim statutom. Določili so tudi, da se občinski praznik praznuje prvo nedeljo, če 4. junij pade na delovni dan.

Letos bo za ta dan več svečanosti. Osrednje praznovanje pa bo 6. junija, zaradi tega, ker bo 7. junija vse slovensko zborovanje v Dolenjskih Toplicah.

4. junij so si občani Ilirske Bistrice zbrali za svoj praznik kot spomin na trpljenje in žrtve, ki so jih prebivalci teh krajev dali za osvoboditev izpod okupatorjevega jarma. Prve dni junija leta 1942 je partizanska enota, ki je že tedaj šela 24 mož domačinov, izvedla akcijo na sovražnika. Razbesneli fašisti pa so se maščevali nad ljudstvom. V vaseh Podstenje, Podtabor, Podstenjšek, Mereče, Spodnja in Gornja Bitnja, Ratečevo brdo in Kilovče so požgali 106 stanovanjskih hiš in 102 gospodarskih splotov. Oropali so vse kar jim je prišlo pod roke. Postrelili in obešili so več nedolžnih ljudi, v razna taborišča pa odpeljali 462 starcev, žena in otrok.

Kljub terorju, mučenju in trpljenju se ljudstvo ni uklonilo. Mala četica je kmalu zrastle v četo 60 mož. Zgledu prve skupine partizanov pa je sledilo še 5300 domačinov, ki so s puško v roki širili domovine maščevalni zločin 4. junija. Od teh je dalo svoja življenja za osvoboditev 1215 borcev in bork.

Letošnje praznovanje občinskega praznika bo združeno s praznovanjem 25 let osvoboditve. To tem bolj, saj so bile zaključene operacije druge svetovne vojne prav v Ilirski Bistrici. Enote IV. armade so prisilile 97 nemški korpus k vdaji v času, ko je bila naša dežela že osvobodjena. Skromna odložitve vsem, ki so dali življenja za osvoboditev je spomenik in grobnica na hribu Svobode, koder bo tokrat tudi zborovanje.

V počastitev teh jubilejev bo v petek zvečer v kinodvorani v Ilirski Bistrici koncert, ki ga bo priredil partizanski invalidski pevski zbor. Osrednje svečanosti pa bodo v soboto. Dopoldne bo delovna seja predstavnikov vseh odborov prekomorskih enot. Na sejo bodo vabljeni tudi predsedniki občinskih skupščin tistih občin, v katerih imajo prekomorske enote domovine. Na seji se bodo soočili z nerešenimi problemi borcev prekomorskih enot.

Ta dan se bodo v Ilirski Bistrici

ci zbrali tudi borci III. prekomorske udarne brigade in Istrskega odreda. Obe enoti imata v Ilirski Bistrici domovine. Zbrali se bodo tudi borci prekomorci artilerijske in tankovske enote, kakor tudi borci domačinov in drugih enot, ki so se borili v teh krajih.

Ob 16. uri bo slavnostna seja občinske skupščine. Na seji bodo izvedli postopek, da park pri osnovni šoli »Dragotin Kette« v Ilirski Bistrici dobi ime po III. prekomorski udarni brigadi. Po končani seji bo na hribu Svobode množično zborovanje. Tu se bodo postrojili pod svojimi bojnimi zastavami preživeli borci prekomorskih in drugih enot. Na zborovanju bo govorila članica sveta federacije Vida Tomšič, nato pa bo sledil kulturni program. Po zborovanju bo v domu JLA srečanje borcev prekomorcev.

Mladina in taborniki odreda »Snežniški ruševci« bodo ta dan odšli na pohod po partizanskih poteh. Obiskali bodo vasi, ki jih je okupator leta 1942 požgal. Zvečer pa bodo na okoliških hribih prižgali kresove. V soboto zvečer bo v športnem parku prvenstvena tekma v košarki, v nedeljo pa rokometna tekma.

V teh dneh bo tudi več zabavnih prireditev in ljudsko rajanje. Predstavniki Madžarske ljudske republike v Jugoslaviji bo ob tej priliki izročil Ljudevitu Nojmanu visoko odlikovanje madžarske vlade. Odlikovan bo kot udeleženec revolucije za Madžarsko sovjetsko republiko.

JANKO SABEC

Štefan Prezelj je dobil priznanje OF

Devet nekdanjih aktivistov v idrijski občini je dobilo priznanje OF. Med temi je bil tudi Štefan Prezelj iz Novakov pri Cerknem.

Obiskal sem ga na njegovem domu, Tudi priznanje so mu prinesli domov, ker zaradi bolezni že več let ne more od doma. Ob lepem in toplem vremenu pride ob palici pred hišo; pozimi pa se je držal le postelje in tople peči, kjer sem ga našel tudi ta dan.

Štefan je bil rojen 1904 leta v Gorenjih Novakih. Doma ni bilo za vse dovolj kruha, zato je šel iskat delo drugam. Pod italijansko okupacijo pa ga ni našel, zato je odšel v Jugoslavijo, vendar se je po treh letih težkega dela vrnil domov.

Junija 1942 mu je gostilničar Metod Peternelj v Logu zaupal naloge OF. Prvo sejo so imeli na neki žagi, ki je je upravljal občinski »podestak«. Na tej seji so formirali prvo trojko, v kateri je bil tudi on. Neki »trosilni akcija« (trošenju letakov) je sledila aretacija. Med devetimi aretiranimi so še isti dan izpustili le njega, čeprav je bil med organizatorji te akcije.

Dne 14. februarja 1943 je odšel v partizane; bil je v raznih enotah, nazadnje pa kurir na karavli P 35.

Nekoč, ko je čakal na zvezo, ves prepoten in premočen od dežja, se je hudo prehladil. Od takrat se mu zdravje ni več povrnilo.

Kljub bolezni je bil po osvoboditvi več let v raznih odborih in večkrat delegat. Seda, prejema 270 din priznavalnine, s katero se pač težko preživlja.

Ob koncu najinega pogovora je še dodal, da kmetijstvo v teh krajih propada. Gozdarstvo bi moralo skrbeti za zasaditev gozdnih dreves, da bi naši potomci še kaj imeli od zemlje.

JANEZ JERAM

BISERI PRODUKCIJ 1969:

MODERNA URA LORD 71

MODERNA ŽENSKA URA LADY 71

Vse DARWIL ure z DARWIL BLOCK: posebno vgrajena naprava, ki ščiti DARWIL uro pred udarci in tresljaji. Kupujte le službeno kontrolirane zlate proizvode pri Generalnem švicarskem zastopništvu: TRST - Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II, po svetovnih konkurenčnih cenah nudi največjo izbiro zlatega nakita v Evropi iz 14,18 in 22 karatnega službeno kontroliranega zlata, ki ga prodajamo s specialno garancijo.

Na zalogi imamo vedno preko 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko vedno kupite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

Servisi so organizirani v vseh večjih mestih Jugoslavije.

DARWIL

Kulturni obzornik

DZS v počastitev petindvajsetletnice osvoboditve in stoletnice rojstva Vladimira Iljiča Lenina

Pri počastitvi pomembnih zgodovinskih obletnic zavzema knjiga najprimernejše in najprikladnejše mesto. Knjiga, posvečena določenemu jubileju in spominu, obogatena z novimi zgodovinskimi ali znanstvenimi dognanji, utegne postati trajen spomenik. Tega so se v letošnjem jubilejnim letu dostojno zavedale tudi naše založbe. V mislih imam namreč dve znameniti in za nas še posebej pomembni obletnici: petindvajsetletnico naše svobode in stoletnico rojstva V. I. Lenina. PRI DZS v Ljubljani so v znamenju teh dveh obletnic izšle kar štiri knjige: četrta in zadnja knjiga iz zbirke *Ljubljana v ilegali*, dve knjigi našega rojaka, ameriškega pisatelja Louisa Adamiča *Boj in Orel in korenine* ter izbor najpomembnejših odlomkov iz knjige *Ljudje, leta, življenje* Ilje Ehrenburga pod naslovom *Portreti*.

S četrto in zadnjo knjigo *Ljubljana v ilegali* je zaključeno obsežno in neprecenljivo delo, ki je izhajalo v precejšnjem časovnem razdobju. V okviru stalnega uredniškega odbora (Marica Čepe, Vlado Kozak, Miroslav Luštek in Janez Vipotnik), ki ga je kot glavni in odgovorni urednik vodil Vladimir Krivic, se je v prvih treh knjigah izoblikovala podoba uporne in revolucionarne Ljubljane od leta 1937 do leta 1942, to je, od revolucionarnih priprav v naprednem delavskem gibanju do prvih dveh let narodno-osvobodilnega boja. Da četrta knjiga *Ljubljana v ilegali* zajema obdobje od leta 1943 do osvoboditve je razvidno že iz naslovov posameznih poglavij: *Do zloma italijanskega okupatorja, Nemški okupator in domobranstvo. Boj z nemškim okupatorjem, Teror in pomoč žrtvam, Osvoboditev Ljubljane*. Ob koncu knjige je dodan še seznam drobnega tiska OF, kronološki pregled najvažnejših dogodkov v letih 1943–1945, tematski register za vse štiri knjige in kratki življenjepis nekaterih padlih aktivistov.

Vse štiri knjige *Ljubljana v ilegali*, v katerih predstavlja edinstveno in junaško vlogo slovenskega glavnega mesta več tisoč ljudi, aktivistov in somišljenikov Osvobodilne fronte, ki so v njih sodelovali s svojimi spomini na ta kruta obremenjena leta, so tudi bogato grafično in likovno opremljene z deli slikarjev, ki so tudi sami tako ali drugače sodelovali v boju za osvoboditev

slovenskega naroda.

Boj (Struggle) je knjiga, ki jo je Louis Adamič napisal po enajst-mesečnem bivanju v Jugoslaviji v času, ko je bilo ljudstvo Jugoslavije že skoraj štiri leta in pol pod militaristično-fašistično diktaturo kralja Aleksandra in njegove dvorne stranke. To je pripoved o policijskih strahotah v Glavnjači in na policijah v Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu in drugod. Osrednji del knjige vsebuje pripovedovanje triindvajsetletnega Edvarda Kardelja, petinidesetletnemu Louisu Adamiču, tedaj že znanemu ameriškemu pisatelju, zgodbo o svojih romanjih skozi

polijske mučilnice od Ljubljane prek Zagreba do Beograda. Njuno prvo srečanje je pripravil in ju seznanil Boris Kidrič. Spremo uvodno besedo, ki je bila namenjena ameriški javnosti, ki ni poznala razmer v Jugoslaviji, je napisal Adamič sam, medtem ko so Protestno pismo na koncu knjige proti takim razmeram podpisali najbolj znani ameriški pisatelji, znanstveniki in druge ugledne osebnosti. »Boja« je zgodovinski dokument, ki pred nami v živih barvah razgrne eno izmed najmračnejših obdobij stare Jugoslavije. Delo je prevedel Jože Stabej.

Tudi druga knjiga Louisa Adamiča *Orel in korenine* je izredno zanimiva pripoved o Jugoslaviji po letu spora s SZ, čemur so grozile grožnje informbiroja. Pisatelj je neposredno doživel te dogodke, saj je leta 1949 obiskal Jugoslavijo, se seznanjal s tedanjimi političnimi in gospodarskimi razmerami, pogovarjal se je s tedanjimi vodilnimi politiki in s samim Titom o nastalem položaju ter o tedanji vlogi Jugoslavije v svetu. Opisovanja jugoslovanskih razmer se loti kot Amerikane, ki se po sedemnajstih letih Amerike spet oglasi v rojstni vasi, da bi videl svoje domače ter stare prijatelje. Pri opazovanju razmer ni docela naš somišljenik in zato tudi ne odobrava vseh ukrepov. Spričo tega tudi ne more razumeti vseh psihičnih otenkov revolucionarnega kipenja. Kot človek ameriških pomislekov in pogledov, prinese s seboj tudi očitke in dvome. Toda ko prepo-tuje vso državo od Trčiča in Ljubljane do Beograda in Titograda, se v te razmere razumevajoč vživlja in s pojmi pljuči vdihava duha tega novega življenja. In tako se na osnovi vročih debat, pripovedovanj, poglobljenih pogovorov, nenehnem iskanju, spraševanju in preverjanju, pisatelju Adamiču rojeva nova knjiga o novi Jugoslaviji. Že v bližini Trčiča je na sprehoju na robu gozda zagledal orla, ki se je s kremplji ujel v močne korenine in se ni mogel osvoboditi. Dolgo je opazoval orlov boj, ki se mu je razrasel v simbol: »Malo po malo se je »moj orla« zasidral v mojih mislih kot simbol Tita in jugoslovanske revolucije, medtem ko so korenine začele predstavljati sovjetsko in zahodno ureditev življenja. Knjiga je sicer namenjena ameriškemu bralcu in je v angleškem izvirniku izšla leta 1952, leto dni po, še danes, nepojasnjeni pisateljevi smrti. Slovenci smo jo torej dobili skoraj z dvajsetletno zamudo; uvod vanjo je napisal Ivan Bratko, prevedla pa Mira Miheličeva.

Stoletnico rojstva V. I. Lenina je DZS počastila s knjigo Ilje Ehrenburga *Portreti*, ki pa je komaj petina iz celotnega Ehrenburgovega znamenitega zgodovinskega dela *Ljudje, leta, življenje*. V tej knjigi, za katero je prevajalec Dušan Zeljeznov skupaj z avtorjem izbral najpomembnejše odlomke, so z izrednim pronicljivim in umetniškim čutom opisana Ehrenburgova srečanja z mnogimi znamenitimi osebnostmi iz umetniškega, znanstvenega in političnega življenja sodobnikov. Ni naključje, da je prvo srečanje posvečeno Leninu, zadnje dvainpetdeseto pa Stalinu, ki pa ni v dobesednem smislu srečanje, temveč opis od daleč, ki mu ne manjka objektivne ocene občutljivega, lo-kavega in nevarnega diktatorja. Sicer pa knjiga na vseh straneh izpričuje plemenito objektivno tenkočutnega umetnikovega peresa pri ocenah posameznih osebnosti, do njihovih čisto tragčnih usod.

Podobne spomine je svoje dni napisal Stefan Zweig, vendar imajo Ehrenburgovi bistveno prednost s svojo angažiranostjo, saj so številni pesniki, pisatelji, slikarji in kiparji, igralci in režiserji, znanstveniki in politiki predstavljeni bralcu v vsej človeški podobi. Tako je knjiga, ki je zanimiva in vredna branja, tudi podoba časa, podoba dvajsetega stoletja v umetniškem, političnem, znanstvenem, etičnem in estetskem smislu.

Zanimivosti

»Radio v prvih dneh osvoboditve«

Pred kratkim je bila v prostorih RTV Ljubljana manjša slovesnost v počastitev petindvajsetletnice delovanja radia Svobodna Ljubljana, ki se je pričel oglašati 25. maja 1945. Ob tej priložnosti je predsednik sveta zavoda RTV Drago Košmrlj odprl razstavo z naslovom »Radio v prvih dneh osvoboditve«, ki jo je pripravila Služba za tisk in mednarodne zveze RTV Ljubljana. Poleg časopisov, dokumentov in fotografij iz tistega časa je razstavljen tudi srednjevalovni oddajnik, ki so ga v Ljubljano pripeljali Italijani, nato zasegli Nemci. Ta oddajnik je v jutranjih urah 9. maja 1945 oznanjal zmago.

»Krvava bajka« v Karlovih Varih

Film Branimira Jankovića »Krvava bajka«, ki so ga do nedavnega z velikim uspehom predvajali v Srbiji in drugod, so odkupile že vse vzhodnoevropske države. Režiser je bil povabljen na letošnji festival v Karlovih Varih.

Njegošev spomnik na Lovčenu

Vse kaže, da bo Njegošev mavzolej na Lovčenu, izdelan po načrtih Ivana Meštrovića, postavljen prej, kot je bilo pričakovati. Razpisali so že tudi natečaj za postavitev mavzoleja. Predračunska vrednost znaša 12.500.000 dinarjev. Dela naj bi končali do oktobra 1971. leta. Več kot 470 darovalcev iz Jugoslavije in tujine je že prispevalo 6.220.000 din, v kratkem pa bo tudi skupščina Crne gore odločala o vsoti 3.000.000 din, ki jih bo prispevala za postavitev spomenika.

Dunajski slavnostni teden 1970

Tradicionalni dunajski slavnostni teden so letos začeli 23. maja v znamenju pomembnega jubileja dvestoletnice velikega komponista Ludvika van Beethovna in stoletnice najlepše dunajske koncertne dvorane znamenitega Glasbenega društva. V tej dvorani bo v teh slavnostnih tednih osemindvajset simfoničnih koncertov in osemindvajset solističnih večerov.

Dramsko umetnost na gledaliških slavnostih zastopa osem mednarodnih skupin s štirih kontinentov. Moderné glasbene stvaritve predvajajo jazz skupine, avtorji, pevci in ansambli. Prirejanih je tudi več razstav.

Med znanimi dirigenti, ki se udeležujejo teh slavnosti so: Leonard Bernstein, Igor Ojstrach, Herbert von Karajan, Heinz Wallber, Josef Klips in drugi. Sodelujejo tudi priznani orkestri Madžarske, Čehoslovaške, Sovjetske zveze, Nemčije, Švedske in Avstrije.

Ansambli in igralske skupine so prišle iz Irske, Jugoslavije, ZDA, Čehoslovaške, Tunizije, Španije in Švedske.

Mimo vsega tega so na teh dunajskih slavnostnih tednih na programu še mnoge prireditve, izleti, ogledi mesta, predvajanje filma o Beethovnu, itd.

Hitler v musicalu?

Pred kratkim je bila premiera Viscontijevga najnovejšega filma »Prekleti«. V tem filmu je skušal režiser prikazati vzroke za nastanek nacizma v Nemčiji. Ideja filma »Prekleti« je po mnenju kritikov pretresljiva. Helmut Berger, eden izmed glavnih igralcev, pa bi rad posnel musical o nacistični Nemčiji, ker bi bil po njegovem mnenju tak film še najbolj razumljiv sodobni generaciji.

Največji dnevnik na svetu

O moskovski Pravdi pravijo, da ima šest milijonov naklade. Daily Mirror in še nekateri ameriški ter zahodnoevropski časopisi se ponašajo s štirimi, oziroma petimi milijoni izvodov. Toda pred naklado vodilnega japonskega časopisa Asahi Simbun zbledijo vsi njihovi uspehi. Asahi Simbun (po naše časopis vzhajajočega sonca) je s šestimi milijoni jutranjika in štiri milijoni večerne izdaje najbolj razširjen dnevnik na svetu. V uredništvu, ki ga vodi Tomoo Hirooka, je zaposlenih 3218 novinarjev in fotoreporterjev; mesečna naročnina pa je približno trideset dinarjev.

KURIRČKOVA POŠTA NA CILJU

„Opravili smo svojo pionirsko dolžnost!“

Dne 23. maja je bila v prostorih republiškega odbora ZZB NOV Slovenije prisrčna sklepna slovesnost »kurirčkove pošte 1970«, ki se je je udeležilo štiriinštirideset kurirjev — pionirjev. Potem ko je sprejel njihovo zadnje poročilo pred odhodom v Beograd in se podpisal v dnevnike, je predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf dejal: »Ob uspešnem sklepu letošnje kurirčkove pošte, ki nosi s seboj tudi najlepše želje predsedniku Titu za njegov osemindesetletni rojstni dan, bi se vam želel zahvaliti za vse, kar ste storili. Z iskreno ljubeznijo, svojstveno neugnanostjo ter predano zavestjo ste nosili zaupano vam pošto, spoznavali domovino in se — čeprav naši najmlajši — vključevali v priprave na vseljudsko obrambo. Vam in organizatorju te velike akcije — zvezl prijateljev mladine Slovenije — ter vsem, ki so na kakršenkoli način pripomogli k uresničitvi zamisli kurirčkove pošte še enkrat — iskrena hvala!« Sledil je prisrčen program, ki so ga pripravili pionirji; in živahno kramljanje, v katerem so prisotni obujali spomine na prehojeno pot. Naj ta skromni zapis o prireditvi, ki združuje mladane ves najmlajši slovenski rod, sklenemo z besedami enega izmed kurirjev-pionirjev: »Čeprav je bilo kot iz škafe, se nisem premaknil, saj vendar mora biti po partizansko ...«, nam je povedal.

Partizanska ljudska pesem

Ravensbrück

Ravensbrück, o, Ravensbrück,
mesto groze za pregnance,
s črnim zidom ograjeno,
s severnim ledenim vetrom,
z bloki mračnimi, apeli.
V cunje jetnikov so nas odeli,
nam ponos in čast odvzeli,
rdeč trikot s številko dali,
v nič ponižali, steptali.
Joj, kaj z nami bo, Slovenke!
Dvajsettisoč nas je sester
v mračnih blokih Ravensbrücka.
Noč še zla je v Ravensbrücku,
že naznanja dan sirena,
paznice kričijo — črne vrane —
črne vrane v črni palerini,
coklje po zmrzali topotajo.

v vrste nas s surovostjo pehajo,
»Achtung!« črna vrana nas preštevava.
Po apelu dolgo vse do dneva
v vrstah kakor nemi kipi obstojimo,
vrane črne pa kriče nad nami:
»Ruhe! Ruhe! Nicht so laut!«
Zvezde že bledijo nad oblaki,
ko nam goli krop za zajtrk dajo,
v blazni gneči zopet nas pehajo,
kliče blokova številka in imena.
In ko zimsko se zasvita jutro,
psi tuleč oglašajo se v dalji.
v vrstah nas po pet in pet podijo,
ravensbrückski veter pa za nami
»schneller, schneller« piska in zavija...

ANA LOVSIN

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Operacija „pelikan“

ZNANO JE, DA JE HITLER MED ZADNJO VOJNO POŠILJAL SVOJE DIVERZANTE IN VOHUNE PRAV V ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE, Vendar pričakovanega uspeha ni bilo. Mnogo več pa so si Nemci obetali od onesposobitve panamskega prekopa, kar je bil cilj tako imenovane operacije »pelikan«.

Panamski prekop povezuje na območju srednje Amerike Atlantski s Tihim oceanom. Čeprav so ga začeli graditi že leta 1881, so prvo ladjo spustili vanj šele leta 1914. Prekop je stal 233 milijonov dolarjev. Tako so pridobili mnogo krajšo zvezo med vzhodnimi in zahodnimi obalami ZDA in ladjam ni bilo treba več pluti okrog Južne Amerike. Plovba po prekopu je trajala povprečno po 8 do 11 ur, zmogljivost prekopa pa je znašala 36 ladij dnevno.

Razen tega pa so ZDA imele še možnost, da po tem prekopu pošiljajo atlantsko tihomorsko vojno ladjevje iz Atlantskega v Tihim ocean in nasprotno. S tem so postale zemljepisne razdalje mnogo krajše, kot pa so bile poprej.

Vzhodni vhod v prekop leži ob obali Atlantskega oceana. Do njega pelje pot čez globok: Limonski zaliv, ki je dolg 11 kilometrov. Prvih dvanajst kilometrov prekopa leži na ravni oceana, nato pa se po treh zapornicah (Gatun) prekop dvigne na višino 26 metrov. Gladina vode v prekopu se znižuje po 51 kilometrih, pri dvostopenjski zapornici Pedro Miguel, ki sta visoki 16 metrov. Zadnja zapornica Miraflores pa je že blizu Tihega oceana.

Panamski prekop je dolg 81 kilometrov, od česar odpade 65 kilometrov v kopenski del ostanek pa na jezera. Njegova širina je zelo različna: v jezeru Gatun 450, v soteski Culebri pa samo 90 metrov. Prekop je globok 13 do 14 metrov.

Panamski prekop ima šest dvojnih komor, ki so dolge po 305, široke 33,5 in globoke 16 (Gatun) oziroma 28,7 metra (Miraflores) in ki omogočajo prehod ladij v obeh smereh. Skozi te komore vlečejo ladje posebne električne lokomotive, ki vozijo po zobatih tračnicah ob zidovih komor. Na ostalih odsekih prekopa ladje poganjajo njihovi lastni motorji.

Ta veliki in dragi objekt je v začetku tega stoletja pomenil največji dosežek hidrogradnje in potrdil buren razvoj in veliki napredek tehnike. Še večji pa je postal njegov strateški pomen med drugo svetovno vojno. Glede na to, da je bil zelo oddaljen od vseh svetovnih bojišč in da je bil za ameriške pomorske sile silno pomemben, je bilo pričakovati, da ga bodo nasprotnikove obveščevalne službe, zlasti nemška, skušale onesposobiti ali vsaj poškodovati. Če bi se jim to res posrečilo, bi morale ZDA poiskati nove pomorske poti, ki bi bile daljše za približno 23.000 kilometrov. Nastale bi motnje pri dobavah po morju raznega materiala in vojnih rezerv. manever pomorskih sil proti svetovnim bojiščem pa bi potekal počasneje.

Nemška obveščevalna služba je resno računala tudi na velik psihološki učinek, ki bi ga povzročila morebitna onesposobitev panamskega prekopa pri narodih protifašistične zveze.

Za kulisami velikih in odločilnih dogodkov druge svetovne vojne pa je potekala tajna vojna — vojna vohunov in obveščevalnih služb. Res je sicer, da so bili mnogi načrti neuresničljivi, toda za njihovo pripravo so žrtvovali velike napore, sredstva in čas.

Glavni urad nemške obveščevalne službe si je poleti 1943 prek svoje sekcije VI., ki je usmerjala

to službo v tujini, zelo prizadeval, da bi zaveznikom prizadejal tak udarec, ki bi presenetil svet in zadovoljil Hitlerja. Sekcija je delovala po neposrednih ukazih Walterja Schelenberga, Himmlerjevega varovanca. Za priprave je vedelo le malo ljudi. Celo admiral Canaris, eden izmed vodij tajne službe nemškega vrhovnega poveljstva, ni vedel zanje.

Schelenberg, ki naj bi organiziral to akcijo, je dolgo iskal najprimernejšega sodelavca. Naposled se je odločil za Ericha Gimpela, ki je bil vrsto let živel v Peruju, dobro poznal Južno Ameriko in se med obema svetovnima vojnama nešteto krat peljal po panamskem prekopu. Ze takrat pa je delal za nemško obveščevalno službo in uspešno opravljal zaupane mu naloge.

Ko so mu sporočili, da je cilj njegove akcije onesposobitev panamskega prekopa, je takoj odkrito dejal, da je to noro početje, pravi samomor. Toda povelje je povelje in tako je to nalogo tudi prevzel. Rekli so mu, da v ta namen lahko dobi vsa razpoložljiva sredstva, ljudi, letalstvo in mornarico. Zadoščoval je že njegov podpis, da se odpro vsa vrata katerekoli vojaške ali civilne ustanove. Njegovim zahtevam se ni smel nihče upirati. Skratka, na voljo je imel denar podmornice, letala in ljudi, ne da bi mu bilo treba polagati račune za vse to.

Da bi lahko pognali v zrak zapornice panamskega prekopa, je bilo treba poprej najti človeka, ki natančno pozna tehnične podrobnosti prekopa. To pa je bil inženir Hubrich Breslavia, ki se je bil že konec prejšnjega stoletja izselil v Srednjo Ameriko z željo, da v svoji stroki doseže kaj več. Ščasoma se je pri gradnji panamskega prekopa razvil v enega od največjih strokovnjakov. Natančen, kot je bil, je v svojem arhivu zadržal vse izvirne načrte tega ogromnega objekta.

Gimpel in Hubrich sta se sestal v Ameriki sredi leta 1943. Ko je zvedel, za kaj gre, se je Hubrich nekoliko zamislil, nato pa dejal:

»Udariti po prekopu? Da, to je izvedljivo, vendar se je treba odločiti za pravo zapornico. Vse druge, razen zapornice Gatun, je mogoče hitro popraviti. Zato naj bo glavni cilj napada prav ta zapornica.«

»Zaka, pa?« je vprašal Gimpel. Hubrich je na hitro narisal nekaj skic, nato pa začel pojasnjevati: »Oglej si skico. To je zapornica Gatun, ki naj prepreči dotok odvečne vode. To so napravili zelo zanesljivo, čeprav takrat, leta 1907, še niso mislili na kak zračni napad. Si sploh lahko zamisliš, koliko vode je v tem prekopu in kako močan je njen pritisk? Vedi da je v komori toliko voda, ki se zadržuje v jezeru Gatun, stekla v morje, kjer je ne bi mogel nihče več zaustaviti. Če bi po vsem tem hoteli prekop ponovno usposobiti za plovbo, bi to lahko storili šele po nekajletnih delih.«

Gimpel je bil ves navdušen. Na lastnem ozemlju je mnogo pomembnih in občutljivih objektov, za katerih zavarovanje so potrebne številne vojaške enote. Teh seveda ni mogoče uporabljati za druge naloge teritorialne obrambe. Ena izmed možnosti, da bi za zavarovanje potrebovali manj sil, pa je uporaba raznih tehničnih sredstev.

Skupno s Hubrichom sta napravila vse potrebne izračune, da bi ugotovila, koliko sil in sredstev je potrebno za to diverzijo na panamski prekop.

Načrtovanje akcije je potekalo mrzlično. Gimpel je zahteval za njo dve letali »štuka«, dva letalca — prostovoljca, skupino mehanikov in dve podmornici. S tema dvema podmornicama razreda IXC so nameravali v Ameriko poslati sestavne dele letal. Podmornici naj bi pristali ob nekem pustem otoku blizu panamskega prekopa, kjer bi mehaniki v 48 urah sestavili letali, druga skupina ljudi pa bi medtem pripravila pešeno obalo za vzletišče. Vsako letalo naj bi poneslo po dve večji bombi. Letali so nameravali žrtvovati. Menili so, da na njuno vrnitev ne bodo mogli računati, čeprav ni bila izključena možnost njunega pristanka v Kostariki ali Kolumbiji.

Gimpel je hitro nabavil vse, kar je potreboval: letali, podmornici, prostovoljca, mehanike in druge ljudi. Neka druga skupina inženirjev se je medtem že prizadevala izdelati posebne letalske bombe z veliko rušilno močjo, mornariški strokovnjaki pa so skrbno preučevali morske poti in iskali kraje, ki bi ustrezali za izkrcanje.

Na sredozemski obali okupirane Francije so zgradili miniaturni prekop, proglasili ta del obale za vojaško območje in začeli vaditi. Letalca sta se urila v vzletanju s težkima letalom z dokaj majhne piste na pešeni obali in po desetkrat na dan »napadala« zapornico Gatun, mehaniki pa so se tudi že tako izurili, da jim je

uspelo sestaviti letali v manj kot 48 urah.

Priprave za »operacijo pelikan« so bile končane novembra 1943. Podmornici, ki sta bili prilagojeni za prevoz letal v kosih, sta se pozibavali v kielskem pristanišču. V njunih trupih so tudi že bili zloženi zaboji s sestavnimi deli letal. Vse je bilo pripravljeno za veliki skok v Ameriko.

Na veliko presenečenje vseh pa je nenadoma prispela brzotjavka s kratkim obvestilom: »Operacija pelikan ustavljena. Takoj odpotujte v Berlin!« Erich Gimpel je pomislil na najhujše. Ko je prispel v Berlin, je ugotovil, da je njegov strah utemeljen.

Kljub tajnim pripravam in vsem zaščitnim ukrepom je zaveznikom le prišlo nekaj na ušesa. Ko so Angloameričani zvedeli, kaj Nemci pripravljajo, so ukrenili vse potrebno, da bi preprečili njihove namere. Posebno ladjevje podmornic in vojnih ladij je skupno z eskadriljo letal v Severnem morju čakalo nemški podmornici.

Nemci so preložili akcijo in potrpežljivo čakali, kdaj se jim bo ponudila nova priložnost za njeno uresničitev. Čas pa ni čakal. Vsak dan je bilo kaj novega. Fašistična Nemčija je doživljala na vzhodni fronti udarec za udarcem in se je čedalje bolj bližala neizbežni katastrofi.

Tako je propadla tudi ta načrtovana operacija za napad na ameriško celino, na cilj, ki je glede na strateški pomen in tudi glede na ranljivost sodil med najpomembnejše objekte ameriške vojne moči za časa druge svetovne vojne.

TERITORIALNA OBRAMBA V TUJIH ARMADAH

Alarmna naprava nadomešča enote

Na lastnem ozemlju je mnogo pomembnih in občutljivih objektov, za katerih zavarovanje so potrebne številne vojaške enote. Teh seveda ni mogoče uporabljati za druge naloge teritorialne obrambe. Ena izmed možnosti, da bi za zavarovanje potrebovali manj sil, pa je uporaba raznih tehničnih sredstev.

Obseg in vrsta enot in tehničnih sredstev, ki jih potrebujemo za zavarovanje posameznih objektov, sta odvisna od pomembnosti objekta, pričakovanih sovražniških sil, ovir, razporeditve objekta (na samem ali v naselju) in pomoči, ki jo je pričakovati od prebivalstva.

Pri uporabi tehničnih sredstev za zavarovanje je treba paziti na naslednje:

— Uporaba teh sredstev bo smotna le v primeru, če bo število vojakov, ki so potrebni za ravnanje z njimi, manjše od števila vojakov, ki so potrebni za obrambo objekta.

— Ko je ob prihodu sovražnika dan alarm, morajo enote imeti dovolj časa, da zasedejo obrambne položaje.

— Sovražnik ne sme imeti možnosti, da alarmne naprave obide ali jih onemogoči, lažnih alarmov pa naj bi tudi bilo čim manj.

— Sile in stroški za njihovo vzdrževanje naj bodo v skladu s koristjo, ki jo nudijo.

NAPRAVE ZA ZAŠČITO OBJEKTOV

Radarske naprave so — glede

na relief — zelo primerne za nadzorovanje prostora okrog objektov. Njihova dobra stran je v tem, da jih je mogoče uporabljati ob vsakem vremenu in da imajo velik doseg. Omeniti pa je treba tudi nekatere pomanjkljivosti: potrebujejo izurjeno moštvo, ni jih težko odkriti, obratovanje in vzdrževanje je zamotano, povrh vsega pa so še drage.

Infra rdeče naprave omogočajo tudi v nočnem času nadzorstvo in obstreljevanje okolice (z merjenjem). Njihova prednost je v enostavnem obratovanju in natančnem obstreljevanju ponoči. Slaba stran pa jim je ta, da jih sovražnik z ustreznimi napravami lahko hitro odkrije, da za obratovanje potrebujejo baterije, ki jih je treba polniti, in da so odvisne od vremenskih razmer.

Naprave za krepitev naravne svetlobe ponoči omogočajo odkrivanje in obstreljevanje sovražnika ponoči na krajših razdaljah. Dobro je to, da jih sovražnik ne more odkriti, njihova slabost pa je v tem, da so zelo drage in da jih je mogoče uporabljati le v ustreznih vremenskih razmerah (v Zahodni Nemčiji jih bodo začeli uporabljati šele proti koncu tega leta).

Geofonske naprave omogočajo odkrivanje oseb, ki se plazijo v bližini vkopane naprave. V praksi so se te naprave pokazale zelo dobro. Odkriti jih je težko, razpostavlja in premešča jih lahko celo neizurjeno osebje, razen tega pa so sorazmerno poceni.

Vojaška veda in tehnika

AVTOMATIZACIJA NA VIETNAMSKEM BOJIŠČU

V ZDA so pred kratkim objavili nekaj podatkov o načrtu »avtomatizacije« vietnamskega bojišča, kar naj bi dosegli s pomočjo elektrone. Nekateri deli te opreme so še vedno v preizkušnji, o drugih pa je bila na posebni tiskovni konferenci obveščena tudi širša javnost. Del te opreme je mogoče uporabljati tudi v primeru kakih nemirov v ZDA.

Popolna uresničitev načrta bo v naslednjih petih letih stala približno — 60.000.000 dolarjev. V tem času bodo zanesljivo zvedeli, katera elektronska oprema je za ustrezne vojne razmere najcenejša in najustreznejša.

V zvezi s tem omenjajo posebno napravo, ki meče infra rdeče žarke sto metrov daleč. Pritrjena pa je na avtomatsko puško M-16, ki jo vojak med hojo drži pred seboj. Na licih ima vojak posebna očala, skozi katera vidi infra rdeči curek, ki je sicer za golo oko nevidljiv. Brž ko opazi sovražnika, je puška že usmerjena proti njemu in vojaku ni treba storiti prav nič drugega kot pritisniti na petelina.

Zanimivi so tudi zvezdni elektro-skopi, ki svetlobo ojačajo 45.000-kratno, sliko pa povečujejo od 4 do 7-kratno. Tudi to napravo je mogoče pritrčiti na puško, vojak pa bo z njeno pomočjo ob svetlobi zvezd opazil sovražnika, ko bo ta oddaljen od njega še poldrug kilometer. Naprava stane 1800 dolarjev.

Sovražnika je moč zaznati tudi z radarjem, seizmičnimi napravami in akustično opremo, prav tako pa ga je mogoče zaslediti tudi po vonju in telesni temperaturi.

SOVJETSE LADJE

V SREDOZEMLJU

Predstavniki ameriške mornarice je v Neaplju izjavili, da je sedaj v Sredozemlju 40 sovjetskih vojnih ladij in 10—12 podmornic. V prejšnjem mesecu je bilo na Sredozemskem morju 64 sovjetskih vojnih ladij, kar je bilo nenavadno mnogo.

NEZAUPANJE V JUZNOVIETNAMSKO VOJSKO

»Blíže se trenutke resnice,« je izjavil neki ameriški general, ki ne verjame, da bi bila južnovietnamska vojska po enoletnem urjenju v skladu z ameriškim programom o vietnamizaciji vojne sposobna za kake večje samostojne operacije. »Nekatere južnovietnamske divizije niso v najboljšem stanju,« je dodal.

Ameriški oficirji so močno zaskrbljeni, ker se bo v naslednjih mesecih njihova vojska tako zmanjšala, da ameriško poveljstvo ne bo moglo popolniti praznine v južnovietnamskih vrstah. Zato so predlagali, naj se umik ameriških enot iz Vietnama preloži za najmanj 60 dni.

Navzlic temu je Nixon sklenil, da bo iz Vietnama odpoklical nov kontingent vojaštva, in je z izjavo, češ da se bo do pomladi vrnilo v ZDA novih 150.000 vojakov, presenetil mnoge oficirje in strokovnjake v Pentagonu. Potemtakem namerava iz Vietnama umakniti skupno 265.000 vojakov ali skoraj polovico vsega ameriškega vojaštva v tej deželi.

Ameriški oficirji poudarjajo, da bi vsa prizadevanja v zvezi s programom pacifikacije notranjosti dežele utegnili doživeti popoln polom, če bi južnovietnamska vojska pretrpela na bojišču kake hujše poraze.

SOVJET. LADJE PRI TASMANIJI

Blizu jugozahodnih obal Tasmanije so opazili dve sovjetski ladji. Slo je za podmornico in tanker. Poveljstvo avstralske vojne mornarice je tja takoj napotilo rušilec, oborožen z diriganimi izstrelki z nalogo, naj opazuje, kaj počne ta sovjetski ladji. Menijo, da se sovjetski ladji ukvarjata z oceanografskimi raziskovanji.

SOVJETSKI HELIKOPTER — REKORDER

Sovjetski helikopter V-12, ki je izboljšana varianta helikopterja Mi-10 K, je pred kratkim dosegel rekord, ko je dvignil 31 ton tovora na višino 2950 metrov.

Bombe na Berlin avgusta 1941

Posledica nepripravljenosti Sovjetske zveze za vojno je bilo naglo nemško napredovanje. Nacistična armada je napredovala tudi po 100 kilometrov na dan in pri tem drobila sovjetske divizije, stisniti vojakov so se znašli v ujetništvu. Kazalo je, da so ure Sovjetski zvezi štete... Ze so nacistični letalci bombardirali Moskvo.

V teh hudih časih je general Zavoronkov, takrat komandant sovjetskega mornariškega letalstva, predložil Stalinu, naj bi začeli bombardirati Berlin. Stalin je predlog odobril in poslal letalcem, ki so jih že izbrali za to nalogo, posebno brzojavko. To so prebrali vsem posadkam. Vsekakor bombardiranje Berlina tedaj ni imelo večjega vojaškega pomena, šlo je predvsem za demonstracijo proti zmagujočemu sovražniku, ki se je hvalil, da je Nemčija posebno pa njena prestolnica popolnoma varna pred letalskimi napadi.

Posadke za to težko nalogo je izmed letalcev minsko-torpednega letalskega polka Baltiške mornarice izbral general Zavoronkov osebo. Skoraj celotna obala Baltiškega morja je bila namreč že zasedena od Nemcev. Leteti do Berlina iz varnih krajev sovjetskega zaledja zaradi oddaljenosti že ni bilo več mogoče. Zato je 13 sovjetskih bombnikov tipa »Il 4« dne 4. avgusta 1941 poletelo na otok Saaremaa, ki je ostal daleč v nem-

škem zaledju pod sovjetsko oblastjo. Od tam je bilo do Berlina po zraku 880 kilometrov. Zvečer 7. avgusta so bombniki prvič poleteli. Ze pri poletanju sta se dve letali zaradi blatnega vzpetišča razbili, drugi pa so po polnoči že prileteli nad Berlin. Seveda so leteli zelo visoko in v popolni temi predvsem po instrumentih. Kljub poletju je bilo zunaj letal 46 stopinj mraza, notranjega ogrevanja pa niso imeli. V takem položaju so morali ostati po osem ur v zraku.

Ko so letala priletela nad Berlin, so ga našla popolnoma razsvetljenega. Nacisti so bili tako samozavestni, da sploh niso izvajali predpisov o zatemnitvi mest. Sovjetski letalci so lahko opazovali pod seboj vrvež po mestnih ulicah, tramvaje in vlake. V Stettinu so jih zamenjali za svoje in jim signalizirali, da jim je dovoljen pristane.

Padle so prve bombe, na zemlji je nastala popolna zmeda. Celo mesto se je znašlo v temi, protiletalska obramba pa je zaradi presenečenja začela streljati neurejeno. Zmedo so povečali še nemški lovci, ki niso vedeli, kaj se dogaja. Toda brž so poveljniki uredili enote in ogenj protiletalske obrambe je postal bolj točen. Sovjetski piloti so morali zapreti plin na motorjih, da ne bi izdajali položaja letal z ognjem iz izpuš-

nih cevi. Preveč nizko pa tudi niso smeli, ker je bil Berlin zavarovan tudi z baloni, med njimi pa so bile napeljene žice.

Pri tem prvem napadu so sovjetski letalci zadeli stettinsko železniško postajo kot tudi postajo Witzleben, nekaj tovarn in seveda tudi stanovanjske četrti.

Prvemu sovjetskemu letalskemu napadu jih je sledilo še stiriintrideset. Nacisti so postavili veliko število protiletalskih topov in poslali v Berlin več lovcev, toda sovjetski piloti so vedno znova ukanili Nemce. Seveda so Nemci kmalu ugotovili, kje je sovjetsko letališče, in ga začeli neusmiljeno bombardirati. Sovjetski vojaki pa so vedno znova zasuli bombne lijak in sekali gozd za poti, po katerih so vozila letala na startno ploščad. Letala so namreč rapršili na velikem območju in jih skrbno skrivali, celo v skednje. Potem so Nemci poslali na otok tudi diverzante, ki so skočili iz letal s padali. Ti naj bi izsledili skrivališča sovjetskih letal in s signalnimi raketa mi usmerjali nanje svoje bombnike. Ko so Sovjeti videli ponoči tuje signalne rakete, so ukazali svojim vojakom, naj prav tako streljajo. Nastal je tak ognjem, da se nemški letalci niso mogli zna jti in zato bombe niso zadele ciljev. Otok so obstreljevali tudi z morja s topovi ter pripravljali mornariški desant, zato so

bili tudi piloti stalno pripravljeni na obrambo ter so spali oblečeni, obuti in oboroženi.

Razen Berlina so letala s tega baltiškega otoka bombardirala tudi nemška mesta in pristanišča Königsberg, Memel, Gdansk in druga. Toda medtem so nemške čete še bolj napredovale v globino sovjetskega ozemlja ter obenem tudi okrepile udarce po sovjetskih pristaniščih. Tako sovjetska mor-

narica ni mogla izkoristiti svoje premoči in redno oskrbovati letališča na otoku. Zato so nazadnje sklenili umakniti se z letališča. S tem se je tudi za nekaj let končalo bombardiranje Berlina s sovjetske strani. To nalogo so prevzeli Angleži in Američani, ki so svoje udarce zaradi večjih možnosti ponavljali posebno proti koncu vojne zelo pogosto in z velikim številom letal.

Nasprotja, ki združujejo SZ in ZDA

Za sedanje razdobje človeške zgodovine je značilno, da se svet deli na večje število manjših držav, nekaj velikih, toda nerazvitih in na dve veliki sili, to je na ZDA in SZ. Kitajska pa bo bržkone postala velika sila v enem dveh desetletjih.

Obe veliki sili tekmujeta na vseh področjih in območjih, predvsem pa na vojaškem. Priče smo kako se odnosi med njima zdaj zaostrujejo, zdaj običijo na zadržanosti, nato pa spet narastejo nasprotja skoraj do prekinitve diplomatskih odnosov. Toda nihče ne tega zadnjega koraka, ker se zaveda, kaj bi se lahko zgodilo, če bi se oba velikana spopadla z orožjem. Vedno raje poskušata najti nekakšen način sporazumevanja.

Oboroževanje:

Čeprav je ZDA glede jedrske oborožitve še vedno močnejša od SZ, ji to prav nič ne koristi, ker ima tudi SZ zadosti tega orožja. Oboji imajo zelo podobna stališča o omejevanju oboroževalne tekme. ZDA skrbijo sovjetske strateške rakete, ki niso namenjene uničenju ameriških mest, ampak uničenju ameriških raket, s katerimi bi Američani odgovorili na sovjetski napad. Američani se zato spet trudijo, da bi izdelali take rakete, ki bi bile kos tem sovjetskim raketam. Sporazum bi bil možen, če bi SZ dovolila nadzorstvo nad svojimi raketami, toda SZ je do tega nezaupljiva. Zato je najbolj enostavno doseči omejitev izdelovanja raket in protiraketnega sistema.

SZ priznava, da so jih Američani prehiteli glede podmornic na jedrski pogon in raket z več glavami, drugače pa jih veseli, da so Američani priznali enakopravnost. Po drugi strani pa SZ skrbi, ker ZDA gradijo svoj protiraketni sistem neglede na pogajanja, razen tega pa bi se omejevanje oboroževanja v ZDA odrazilo na industriji, ki na veliko dela za vojaške potrebe.

Blížnji vzhod:

ZDA se boje, da jih ne bi vme-

šali v vojaški spopad med Izraelom in arabskimi državami, pri tem pa ne oporekajo da imajo določene cilje na tem območju. Boje se tudi, da jim zaradi podpore Izraelu SZ ne bi onemogočila vse stike z arabskim svetom. Potem ko so odložili pošiljanje letal Izraelu upajo da bo tudi SZ vplivala pomirjevalno na Arabce.

SZ se zaveda, da ji je napekost na tem območju znova omogočila razširiti vpliv na Arabce, ker so bili poraženi v zadnji vojni. Ne želi razširitve spopada, zato je pripravljena podpirati ZDA v njenih težnjah spametovati Izrael. Tako bi tudi SZ dosegla več uspeha v podobni akciji proti Arabcem.

Jugovzhodna Azija:

Začela so se pariška pogajanja, ZDA je začela umikati svoje čete iz južnega Vietnama. ZDA domneva, da ji SZ ni šla prav nič na roke, ker se vedno pošilja orožje severnemu Vietnamu. Prav tako po ameriškem mnenju SZ ni vplivala na severni Vietnam da bi se ta prenehal vmešavati v laoske in južnovietnamske zadeve.

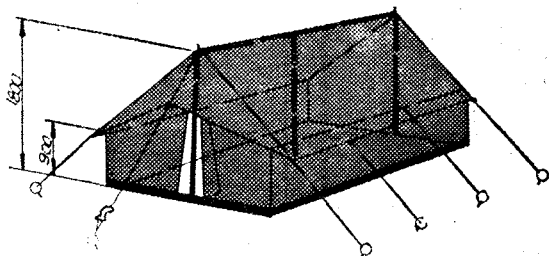
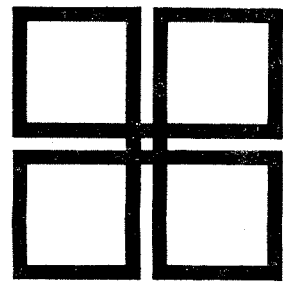
SZ pa ne mara popuščati in izgubiti vodilnega položaja med socialističnimi državami. Ne name-rava namreč prisiljevati svojega zaveznika da bi se prostovoljno odrekel dosežkom v hudi vojni in s tem izgubiti zaupanje.

Odnosi s Kitajsko:

ZDA nima glede Kitajske posebnih težav. Nasprotno, zdaj ima Kitajska priložnost prebiti zid osamitve in si pridobiti prijatelja, morda prej ZDA kot SZ kljub ideološkim razlikam. Zato naj bi SZ popuščala drugje, da ne bi bile ZDA pripravljene skleniti prijateljstvo s Kitajsko ter tako postati grožnja sovjetskemu prestižu in moči kot veliki sili.

Na Kitajskem bo v kratkem milijarda ljudi, ki bodo v kratkem imeli precejšnjo količino jedrskega orožja. Zato bodo v SZ skušali s Kitajsko uskladiti svoje odnose. Če pa bi prišlo do spopada, ne bi želeli, da bi iz tega izlekli koristi v ZDA ali v Nemčiji.

industrija platnenih izdelkov Jaršepošta Domžale - Slovenija

induplati

Sotor ŠESTEREC je iz bombažne tkanine, vodonepropustno impregniran in barvan z olivno sivo (SMB) barvo. Sotor ŠESTEREC je brez dna. Posamezne palice aluminijevega ogrodja so povezane med seboj z vzmetmi in verižico. Vse palice ogrodja so eloksirane. Svetujemo vam, da postavite sotor vedno na takšno mesto, kjer voda dobro odteka. Ko sotor podrete in zložite, pazite, da bo suh. V primeru, da ste sotor podrli v deževnem vremenu, skrbite za to, da ga boste najkasneje v 24 urah razgrnili in posušili.

Mile Pavlin SKRIVNOST SIMNOVE SMRTI / TORZO ROMANA /

Dekle, ki je bilo med otroci najstarejše, je gospodinjo, povrh pa se je še učilo v trgovini. Tudi brala je veliko in je veljala za zelo izobraženo. V organizaciji pa smo jo imeli za zelo pogumno in sposobno.

»V smrti ne more nihče nikogar zamenjati,« je rekla. »Tudi ti ne, tovariš sekretar. To, kar si zdaj rekel, pomeni nekaj drugega. Človek vedno velja le toliko, koliko naredi. Ni važno, kakšen je, lep ali grd, star ali mlad. Poznam mnogo lepih ljudi, ki so podleži, so pa tudi mnogi grdi in pohabljeni, ki imajo kristalne značaje. Zame zato nikoli ne bo važno, ali bo fant, ki si ga bom izbrala, lep ali grd, ampak kakšen je po značaju...«

Govorila je počasi, kot bi učila otroke v šoli, poslušali smo jo in jo gledali. Nazadnje sem jo pogledal v oči in presunilo me je kot elektrika. Ko smo odhajali s sestanka in se porazgubili po temnih ulicah, je prišla za menoj. Nekaj časa bi morala namreč hoditi po isti poti, jaz v internat, ona domov. Ves čas nisva spregovorila besede, dokler ni zavila proti domu. Tedaj mi je tiho rekla:

»Ne smeš biti tak! Vse bo še dobro, našel si boš dekle, ki te bo imela rada...«

Ne vem, kako je pogodila moje najbolj skrite misli. Ženske se večkrat odlikujejo po naravnosti čarovniški sposobnosti ugibanja, znajo pogledati človeku globoko v srce. Veliko

172

bolj, kot si mislimo so odporne, iznajdljive in tudi zvite. Pozneje, ko sem postal človek-zver, sem se vedno bal lepih žensk in sploh vseh žensk in skušal z njimi kar se da hitro opravi. Vedno sem mislil, kako me bo nekoč prav ženska pogubila...

Prepričan sem še zdaj, da ne bi postal to kar sem, če bi ostal takrat v Ljubljani pri delu, kjer je bilo tisto lepo dekle.

Po tem, ko me je tako potolažila, sem skušal kar največkrat biti blizu nje. Sestanke in stike sem urejal tako, da sem prihajal k njej kar se da bolj pogostno. Najbrž je to opazila in me nekajkrat pogledala tako prisrčno in globoko, da mi je kar sapo zaprla. Nekoč mi je potožila, da jo je ob večerih strah samo domov, ko gre iz trgovine, kjer se uči. Vojaki da jo nadlegujejo z nesramnimi opazkami. Razumel sem namig in obljudil, da jo bom spremljal, če bom le imel čas.

»Rada sprejemem tvojo prijaznost,« mi je rekla, »samo da ne bo zaradi tega trpelo tvoje delo.«

Odslej sem jo spremljal razen redkih izjem vsak večer. Kmalu so nekateri opazili, kako se iščeva s pogledi in se nasmihava drug drugemu. Potem je sledila premostitev...

Ne vem, ali so me postavili za rajonskega sekretarja, torej povišali, zaradi mojih sposobnosti ali zaradi tega, ker je nekoč opazil najino idilo. Morda je bila komu drugemu všeč in mi je zavidal, me na tak način spodrinil?

Samo nekajkrat sem ji plaho stisnil roko in ona mi je dvakrat ali trikrat narahlo, kot v šali, pobožala glavo. Razen tega naj prištem še nekaj občudovanja polnih besed, ki sva si jih izrekla drug drugemu, kadar sva bila sama. Enkrat ali dvakrat sem jo tudi pohvalil zaradi dobro opravljene naloge, kar pa je tako zaslužila.

Poslovil sem se od nje, kot bi odhajal na drugo

173

stran sveta, ne pa delat na drugi konec mesta. Stanoval bom še vedno v internatu... Ko sva se poslovljala, sem jo prvič poljubil na usta. To se je zgodilo takole:

Sklonila se je čezme, ker sem bil mnogo manjši od nje, začutil sem njeno sunkovito dihanje in vročino, ki je puhtela iz njenih ust. V glasu ji je drhtelo ganotje, nisem se mogel več premagovati. Vrnila mi je poljub na oči, potem pa zbežala...

Nekaj dni sem bil ves iz sebe, tako lepe sanje sem imel vsako noč in vsako jutro sem se zbujal kot preroben, svež. Potem sem povprašal po njej. Kar sapo mi je zaprla. Zvedel sem, da so jo zaprli še tisto noč, ko sva se večer pred njo poslovila na cesti pred njihovim stanovanjem. Komaj dobro uro kasneje so se pripeljali z dvema avtomobiloma po njo. Vmes je bilo seveda nekakšno izdajstvo, kaj bi moglo biti drugega. Skrivnosti pa niso naši nikoli utegnili razjasniti in še zdaj, po tolikih izkušnjah pri obveščevalnem delu, si tega ne morem razložiti. Iz vse naše organizacije namreč niso pred tem zaprli prav nikogar.

Policija je preiskala njihovo stanovanje in seveda našla pod njeno posteljo marsikaj. Prav te listine in predmeti so jo pri preiskavi pokopali. Med zaslišanja so jo hudo mučili in jo celo posilili, nazadnje pa obsodili na več let ječe. Iz Ljubljane so jo poslali v Italijo, po kapitulaciji pa je šla v eno izmed prekomorskih brigad in padla nekje pri Trstu zadnje dni vojne.

Ko sem zvedel, da so jo zaprli in kaj delajo z njo, sem preklinjal vojno in svet, vse življenje, zvezde in planete. Vse, ki so me ogoljufali za največjo srečo na svetu. Predstavljal sem si, kako bi se ljubila, če bi bil mir in če bi bila skupaj. V mislih sem nešteto krat ponavljal načrt, kako bi si jo vso osvojil, zakaj ljubim si drugače nisem mogel predstavljati. Ne samo plahi poljubi, stiski

NOVI POSLOVNI DIZELMOTORNI VLAK IZ LJUBLJANE V BEOGRAD
V MANJ KOT ŠESTIH URAH

EMONA EKSPRES na progi Ljubljana—Beograd

Iz Ljubljane		5.30
Zidani most	6.20	6.21
Zagreb	7.16	7.20
Beograd	11.26	

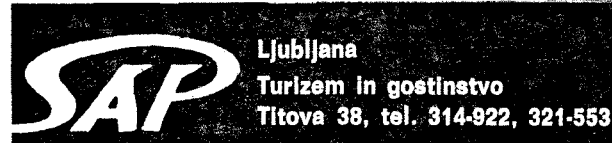
Iz Beograda		15.24
Zagreb	19.24	19.20
Zidani most	20.28	20.29
Ljubljana	21.20	

Udobno potovanje zagotavlja sodobna oprema vlaka. Bife-postrežba v vlaku — stevardese — spalni in konferenčni oddelki! Rezervacija sedežev obvezna! Potniki, poslovni interesi! Izkoristite ugodnosti hitrega in udobnega potovanja z našim najhitrejšim DIZELMOTORNIM VLAKOM EMONA EKSPRES! Vse informacije: ŽZTP TURISTIČNO TRANSPORTNI BIRO, Ljubljana, Titova 32, tel.: 311-851.

HITRO

UDOBNO

VARNO

Ljubljana

Turizem in gostinstvo

Titova 38, tel. 314-922, 321-553

PRIPOROČAMO VAM NASLEDNJE KRAJE ZA
LETOVANJE V PLANINAH IN NA JADRANU:

Volparija, Fiesa, Crikvenica, Kaštelanska riviera,
Novi Vinodol, Stari grad na Hvaru, Jelsa, Pod-
gora, Vela Luka, Korčula, Bol in Povelja na Braču,
Dubrovnik in Ulcinj, Kranjska gora in Črna na
Koroškem

Letovanja so 7- in 14-dnevna s popolno oskrbo in pre-
skrbljenimi prevozi.

Otroci in šolske skupine imajo poseben popust.
Poleg tega vam priporočamo naslednje večje izlete:

9-dnevno potovanje na Island

8-dnevno potovanje v Grčijo

6-dnevni izlet v Pariz

vsako soboto 5-dnevni izlet v Rim

6-dnevni izlet v Holandijo

Prijave in informacije v poslovalnici

SAP-LJUBLJANA, Titova 38 — tel. 314-922, 315-342
ter ostale poslovalnice.

Želite sami splesti pullover, jopico ali obleko?
Potem se odločite za nakup

pletilnega stroja

»SWISS MAGIC«
po ceni 2650 din

ali

»REGINA«
po ceni 2550 din

Izkoristite tudi možnost obročnega odplače-
vanja.

Veleblagovnica
nama

LJUBLJANA
KOČEVJE
ŠKOFJA LOKA

Članom
ZVVI
ZB

ZRVS

mudimo zdravljenje v MORAVSKIH TOPLICAH
na naslednje bolezni:

— obolenja lokomotornega aparata, zlasti revmatska obolenja,
— od ginekoloških obolenj pa posebno zdravljenje primarnih in sekundarnih amenorej po
poprejšnji izključitvi tuberkuloznega procesa.

Priporočamo Vam tudi obisk ostalih krajev v Prekmurju. Za dodatna okrepčila so Vam na
razpolago: hotel z restavracijo »Zvezda« v Murski Soboti in Ekspres bife s slaščičarno. Go-
stišče »Zvezda« s prodajalno vin in skladiščem piva v Murski Soboti, restavracija ob kopališču
v Moravskih Toplicah in motel CARDA z avtomatskim 4-steznim kegljiščem in prenočišči.

Na razpolago so Vam tudi gostišča v Petrovcih, Šalovcih in Križevcih.

Za cenjeni obisk se priporoča Gostinsko podjetje »ZVEZDA« Murska Sobota.

Pleterina

TOVARNA TRIKOTAŽNEGA PERILA

LJUBLJANA, ZALOŠKA CESTA ŠT. 14

V naš proizvodni program smo vključili naslednje novitete:

— vse vrste kopalnih oblek iz najsodobnejših surovin in
najnovejših krojev

— trenirke za odrasle in otroke ter trenirke po svetovno
znani licenci ADIDAS

— proizvode iz movila: otroške pajace ter plenice

— vse vrste ženskega, otroškega in moškega perila

174

rok, zaljubljeni šepet in globoki pogledi, ljubezen
je vse več. Očital sem si, zakaj nisem pihitel. Zdaj
jo imajo Italijani in vprašanje je, če bo ostala živa.
Jaz pa sem si jo komaj upal poljubiti...

Toda čas celi vse rane, tudi mojo je. Na novi
dolžnosti sem spet spoznal obilo novih ljudi med
njimi precej lepih deklet. Počasi sem tudi ugotovil,
da bi bilo nespametno žalovati za svetlolaso lepoti-
co, ki trohni v ječi. Morda bom lahko našel še
lepšo, še bolj prikupno in zapeljivo. Zato sem se
brž začel ozirati po vseh, da bi ugotovil, katera se
bo najprej odzvala. Napravil sem si pravcati bojni
načrt, ko sem se spomnil, kako sem vzbudil sočutje
pri svetlolaski. Skušal bom doseči, da se bom
ženskam smilil, brenkal bom na struno nesreče,
osamljenosti.

Poskušal sem na več krajih, pa mi nikjer ni
uspelo, kot zakleto. Nobenega sočutja, prej skrit
porog sem zapazil v očeh vseh teh lepotic.

Izmed vseh mi je bilo najbolj všeč močno, po-
stavno črno laso dekle, še mlado, toda bujnih oblik.
Ko sem jo prvič videl, sem ceni, da je stara naj-
manj petindvajset let, kasneje pa sem zvedel, da
jih je komaj osemnajst. Dolgo sem se smukal okoli
nje, jo prosil, če bi smel pri njih doma prespati, ker
je pozno zvečer in tik pred policijsko uro nevarno
za moškega hoditi čez vse mesto, pa ni hotela sli-
šati. Šele kasneje, ko je obljubila, da bo vprašala
očeta, je privolila.

Od tega, da bom prespal pri njih, sem veliko
pričakoval, pa ni bilo prav nič. Niti za las se nisva
zblížala, čeprav je bila z menoj sila prijazna. Misli
sem si celo, da se mi kot voditelju prilizuje. Tudi
pri njej sem skušal vzbuditi sočutje, pripovedoval
sem ji o svoji nesreči, vmes lagal, da se je kar
kadilo, ji slikal nesrečna otroška leta, pa brez
uspeha. Zato sem pomislil, kako ima drugega fanta.
Ob tem me je popadla taka ljubosumnost, da sem

175

takoj začel kovati načrte, kako bi se ga znebil.
Sklenil sem, da moram najprej ugotoviti, kdo je.
Potem ga bom ukazal nadzorovati in nazadnje mu
bom že nekaj našel, da ga bomo nekam poslali,
morda celo k partizanom....

Kaj pa, če je njen fant kakšen Italijan? V hiši,
kjer je stanovala, so imeli v pritličju manjšo vo-
jaško posadko, ki je varovala železniško postajo.
Če ni ta mlada vešča celo premetena vohunka, ki
se je vrnila v našo organizacijo?

176

Pogosto sem izostajal iz internata tudi ponoči,
spal sem, kjer sem našel zatočišče, največkrat pa
pri njih. Imela je samo očeta in staro služkinjo. Ne-
kajkrat sem jo videl v družbi z Italijani, toda ti so
se samo šalili in ji dvorili. Morda je opazila, kako
jo zaradi tega začnjam grdo gledati, pa mi je
dejala, da dajejo vojaki zelo važne podatke za na-
šo obveščevalno službo. Torej dela zanjo? S tem
je povedala, kar po naših načelih ne bi smela, in
zaradi tega bi jo lahko naši močno ošteli. V meni
pa se je vgnezdil sum, da z njo nekaj ni v redu,
posebno še ko je dejala, da neki podpornik ni
napačen fant in da ne sovraži Slovencev.

V mestu je postajalo vedno huje, ker je dobivala
bela garda od Italijanov vedno večje pravice. Pred-
vsem se je poznala krepitev bele garde po areta-
cijah naših vplivnih ljudi. Italijani so navadno
tipali na slepo, zaprli zdaj tega, zdaj drugega, ka-
kor jim je pač uspelo. Navadno niso imeli posebnih
uspehov. Zdaj pa so s pomočjo belogardistov za-
čenjali udarjati v živo, v vrhove. Skoraj vsak dan
smo zvedeli, kako so zaprli zdaj tega, zdaj onega,
za katerega niti vedeli nismo, da je naš človek.

V šoli sem od nekdanjih somišljenikov, kleri-
kalcev, zdaj belogardistov, ujel nekaj namigov, da
dobro vedo, kaj sem. Očitno so mi hinavščino in
izdajstvo. Ko sem o tem pripovedoval našemu vod-
stvu, so mi svetovali, naj preneham hoditi v šolo.
Dobil bom podporo in ponarejene živilske izkaznice.
Tudi v internat naj več ne pridem, naj si preskr-
bim ilegalno stanovanje. Če mi je žal za šolanjem,
so mi rekli, bom lahko nadaljeval po vojni. Nam,
ki smo bili pri takem odgovornem in nevarnem
delu, da bomo priznali vse razrede...

Tudi samemu mi ni več dišalo hoditi v šolo.
Kdo bi se poleg tolikih sestankov in nevarnosti
ukvarjal še z nepravilnimi glagoli, enačbami, slov-
nico in vso drugo navlako, ki so jo vlekli naši šolski
učni načrti v naše stoletje še iz prejšnjih stoletij?

Predlog statuta Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije

I. ZNAČAJ IN NALOGE ORGANIZACIJE

1. člen

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije (v nadaljevanju: Zveza združenj borcev) je v okviru Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije samostojna družbeno-politična organizacija udeležencev narodnoosvobodilne vojne, ki imajo stalno prebivališče na območju Socialistične republike Slovenije.

2. člen

Zveza združenj borcev se bori za ohranitev pridobitev narodnoosvobodilne vojne in socialistične revolucije jugoslovanskih narodov, za razvijanje samoupravljanja in socialističnih družbenih odnosov na vseh področjih družbenega življenja, za krepitev nacionalne enakopravnosti, bratstva in enotnosti narodov in narodnosti Jugoslavije, za humane odnose in solidarnost delovnih ljudi, za obrambo svobode nedotakljivosti in suverenosti Socialistične federativne republike Jugoslavije, in izpolnjuje druge naloge, predvidene v tem statutu in v statutu Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije. Opirajoč se na delo svojega članstva in v stalnem sodelovanju z drugimi družbenopolitičnimi dejavniki, se Zveza združenj borcev uveljavlja kot revolucionarna in napredna sila naše samoupravne socialistične družbe. Člani in organizacije Zveze združenj borcev so pobudniki akcij, ki pospešujejo svoboden in demokratičen razvoj slovenskega in jugoslovanskega naroda in narodnosti.

3. člen

Zveza združenj borcev si skupno z SZDL in drugimi družbenopolitičnimi dejavniki prizadeva za izpolnjevanje obveznosti, nalog in ukrepov, ki so pomembni za nadaljnjo krepitev obrambne moči, samostojnosti in neodvisnosti Jugoslavije. Zavzemajoč se za uveljavljanje in izvajanje načel splošnega ljudskega odpora v primeru vojne nevarnosti, Zveza združenj borcev neposredno sodeluje s poveljstvom, organi in enotami JLA, teritorialne obrambe in civilne zaštite, z Zvezo rezervnih vojaških starešin in drugimi družbenopolitičnimi organi in organizacijami, ki se ukvarjajo s vprašanji obrambe in družbene samozastite.

Člani Zveze združenj borcev se stalno usposabljaajo za izpolnitev obveznosti in nalog na področju splošne ljudske obrambe, prav tako pa aktivno sodelujejo tudi pri vzgoji in pripravljanju prebivalstva za obrambo domovine.

4. člen

Zveza združenj borcev se zavzema za vestno proučevanje in pravično urejanje socialnih, stanovanjskih, gmotnih, zdravstvenih in drugih zadev ter problemov svojih članov. Zaradi tega vzpodbuja in podpira delo samoupravnih in drugih organov v družbenopolitičnih skupnostih, delovnih kolektivih in drugih organizacij, ki se ukvarjajo s temi vprašanji. Pri tem izhaja s stališča, da so člani Zveze združenj borcev zaradi udeležbe v narodnoosvobodilni vojni upravičeni do pomoči naše socialistične skupnosti.

5. člen

Organizacije Zveze združenj borcev in njihovi organi vzpodbujajo, razvijajo in podpirajo vsa literarna, umetniška in kulturna prizadevanja, posebno pa zbiranje in objavljanje zgodovinskega gradiva o ustanovitvi, organizaciji, življenju in borbah partizanskih brigad ter drugih vojaških enot, o razvoju in delu ljudske oblasti in drugih oblikah ljudskega odpora v času NOV, prav tako pa tudi vsa ustvarjanja s tematiko borbe slovenskega ljudstva

za narodnostno in socialno osvoboditev.

Zveza združenj borcev dela in se bori za nadaljnje uresničevanje ciljev naše revolucije, vzporedno s tem pa si prizadeva za razvijanje, negovanje in prenašanje njenih tradicij kakor tudi etike, moralnopolitičnih vrednot in lastnosti njenih udeležencev na sedanja in bodoča pokolenja. V ta namen članstvo in organi Zveze združenj borcev sodelujejo s političnimi, družbenimi, športnimi in drugimi, predvsem mladinskiimi organizacijami ter društvi.

6. člen

Da bi organizacije Zveze združenj borcev čim uspešneje izpolnjevale svoje naloge, vzpostavljajo in razvijajo najtesnejše in vsestransko sodelovanje s predstavniškimi telesi in organi družbenopolitičnih skupnosti, z vodstvi družbenopolitičnih organizacij ter organi v delovnih kolektivih. Skupaj s temi in drugimi socialističnimi silami se Zveza združenj borcev zavzema za uveljavljanje in razvijanje socialističnih družbenih odnosov in demokracije na področju svoje dejavnosti, kakor tudi na drugih področjih družbenega življenja.

7. člen

Zveza združenj borcev sodeluje z naprednimi nacionalnimi in mednarodnimi organizacijami bivših borcev, pripadniki odporiških gibanj ter vojniških žrtv v napori in akcijah za ohranitev miru v svetu, za spoštovanje in izvajanje načel mirnega sožitja med narodi in državami, za enakopravnost, samostojnost in neodvisnost vseh narodov in drugih ljudskih skupnosti.

V svojem mednarodnem delovanju Zveza združenj borcev aktivno sodeluje v boju proti vojni agresiji, kolonializmu in neokolonializmu, proti pojavi neonacizma in neofašizma ter hegemonističnih in drugih osvajaških težni in koncepcij.

Zveza združenj borcev podpira osvobodilna in druga napredna gibanja v svetu.

II. ČLANI, NJIHOVE PRAVICE IN DOLŽNOSTI

8. člen

Pravico biti član Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije ima državljani Jugoslavije:

- če je sodeloval v narodnoosvobodilni vojni;
- če je doma ali v tujini podpiral narodnoosvobodilno gibanje;
- če je bil zaradi podpiranja narodnoosvobodilnega gibanja izseljen, deportiran, v zaporu, internaciji ali na prisilnem delu;
- če se je v ujetništvu ali izseljeništvu opredelil za narodnoosvobodilno gibanje in se s svojim vedenjem in delom zavzemal za uresničevanje njegovih ciljev;
- če se je v oroženih enotah zunaj domovine boril proti fašizmu;
- če je osebni vojaški vojni invalid ali član družine padlega borca oziroma umrlega vojnega invalida, dokler uživa pravice družinskega invalida.

Posebno zaslužni udeleženci NOV, v izjemnih primerih pa tudi tuji državljani — borci proti fašizmu — postanejo lahko častni člani Zveze združenj borcev.

9. člen

Državljan, ki ima pravico in želi biti član Zveze združenj borcev, se včlani v združenje borcev oziroma združenje vojaških vojni invalidov na območju svojega stalnega prebivališča. Če je pravica do članstva sporna, odloča o vpisu skupščina združenja. Oseba, kateri se odkloni pravica do vpisa, se lahko pritoži vsem organom Zveze združenj borcev Slovenije.

Če izpolnjujejo pogoje za vpis, so člani Zveze združenj borcev

lahko izjemoma tudi tisti državljani SR Slovenije, ki sedaj nimajo stalnega prebivališča na območju te republike.

10. člen

Članstvo v Zvezi združenj borcev preneha:

- s smrtjo,
- z izstopom,
- z izključitvijo,
- s prenehanjem državljanstva SFRJ.

Izstop iz organizacije Zveze združenj borcev se opravi na podlagi pismene izjave ali vrnitve članske izkaznice.

Iz organizacije Zveze združenj borcev se izključijo tisti člani, katerih dejavnost nasprotuje temu statutu ali pa so storili dejanja, ki so nečastna za članstvo. Zoper sklep o izključitvi je dopustna pritožba na vse organe Zveze združenj borcev Slovenije in Jugoslavije.

Iz članstva Zveze združenj borcev se po sklepu skupščine združenja izpiše tudi tisti član, za katerega se ugotovi, da ni izpolnjeval pogojev za vpis v članstvo.

Član Zveze združenj borcev ki spremeni voje prebivališče, se izpiše iz združenja dotičnega prebivališča in vpiše v članstvo združenja na območju novega prebivališča.

11. člen

Član Zveze združenj borcev ima pravico:

- da sodeluje v vseh dejavnostih svojega združenja in drugih organizacijah Zveze združenj borcev ter javno izpoveduje in brani svoja stališča, mnenja in predloge;
- da je seznanjen s celotnim delom, programom in predlogi za ureditev zadev, ki se nanašajo na delo združenja in višjih organov Zveze združenj borcev;
- da voli in da je voljen v vse organe Zveze združenj borcev;
- da sodeluje v odločanju tolačenju in izvajanju politike in stališč Zveze združenj borcev;
- da je deležen družbene pomoči in podpore Zveze združenj borcev v urejanju svojih materialnih, zdravstvenih, stanovanjskih in drugih vprašanj;
- da se mu zagotovi udeležba in omogoči sodelovanje na vseh sejah organov Zveze združenj borcev, na katerih se razpravlja in sklepa o njegovem delu, postopkih in predlogih;
- da se obrača na organizacije in organe Zveze združenj borcev ter dobi odgovor na svoja vprašanja.

12. člen

Član Zveze združenj borcev je dolžan:

- ravnati se po določbah statuta, s svojo dejavnostjo prispevati k uresničevanju ciljev ter nalog svojega združenja in drugih organov Zveze združenj borcev in plačevati članarino;
- sodelovati v sprejemanju in izpolnjevanju programa, sklepov, statuta in druge dejavnosti združenja in drugih organov Zveze združenj borcev;
- razvijati družbeno politično dejavnost v svoji delovni organizaciji, krajevni skupnosti in komunih, v družbenih in političnih organizacijah in organih samoupravljanja.
- varovati pridobitve narodnoosvobodilne borbe in revolucije ter razvijati in negovati njene tradicije, utrjevati bratstvo in enotnost narodov in narodnosti Jugoslavije ter krepiti obrambno moč socialistične federativne republike Jugoslavije;
- boriti se proti vsem škodljivim pojavom in težnjam, ki nasprotujejo naši družbeni ureditvi in socialističnemu razvoju naše dežele;
- varovati ugled in negovati lik borca in udeleženca narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

III. NAČELA IN OBLIKE ORGANIZIRANJA

13. člen

Organiziranje Zveze združenj borcev temelji na demokratičnih načelih ter pravicah in dolžnostih članstva.

Republiško organizacijo Zveze združenj borcev tvorijo občinske oziroma medobčinske in mestne organizacije Zveze združenj borcev, v katere so povezana združenja borcev in združenja vojaških vojni invalidov.

V okviru občinske organizacije in združenja borcev se lahko ustanove sekcije, v delovnih in drugih organizacijah pa aktivni borci ali udeleženci narodnoosvobodilne vojne.

14. člen

Organizacije Zveze združenj borcev združenja borcev in združenja vojaških vojni invalidov izvajajo svojo dejavnost prek skupščin in njihovih odborov, sekcij, komisij in drugih organov.

Delo vseh organizacij in organov Zveze združenj borcev je javno. Oblike organiziranja republiške organizacije Zveze združenj borcev Slovenije so urejene s tem statutom, ki določa tudi glavne oblike organiziranja Zveze združenj borcev v občini. Konkretno oblike organiziranja in dejavnosti občinskih organizacij Zveze združenj borcev ter združenj borcev oziroma vojaških vojni invalidov pa se določijo s statutarimi skleni in poslovniki občinskih organizacij.

a) ZDRUŽENJA

15. člen

Osnovne oblike organiziranja članstva udeležencev narodnoosvobodilne vojne so združenja borcev in združenja vojaških vojni invalidov.

Združenja se ustanove po teritorialnem načelu ob upoštevanju števila in želje članov, velikosti ozemlja, pogojev dela in možnosti uveljavljanja demokratičnih pravic članstva.

Vojaški vojni invalidi lahko namesto samostojnega združenja ustanovijo sekcijo vojaških vojni invalidov v okviru združenja borcev na svojem območju. O tem odločajo na skupščini s tajnim glasovanjem.

16. člen

Sklep o ustanovitvi, številu, velikosti in vrsti združenj na svojem območju sprejme občinska skupščina Zveze združenj borcev na podlagi mnenja članstva. Združenje deluje kot celota na ozemlju, kjer je ustanovljeno, in je v svojem delu samostojno. Ime združenja se določi po imenu krajevne skupnosti ali kraju, kjer ima združenje svoj sedež. Kot samostojno ali dodatno ime združenja pa se lahko izbere tudi pomembno krajevno ali osebno ime, zgodovinski dogodek ali datum iz narodnoosvobodilne vojne jugoslovanskih narodov.

17. člen

Najvišji organ združenja je skupščina združenja, ki jo sestavljajo vsi člani. Sestaja se po potrebi, najmanj pa enkrat letno.

Skupščina združenja razpravlja in sklepa o svoji dejavnosti, nalogah združenja in članov, sprejema program dela, daje pobude in predloge za urejanje odprtih in nerešenih vprašanj organizacije in članstva, obravnava poročila odbora združenja in nadzornega odbora ter ocenjuje njihovo delo.

18. člen

Za izpolnjevanje nalog med sedanjimi izvoljenimi skupščina združenja odbor združenja. Odbor je izvršni organ skupščine in se voli na dve leti.

Število članov odbora določi skupščina s svojim sklepom.

Skupščina združenja neposredno voli predsednika in tajnika združenja, ki sta hkrati tudi člana odbora in opravljata tekoča dela. Skupščine združenj, ki vodijo samostojno materialno in finančno poslovanje, volijo tudi nadzorni odbor.

19. člen

Skupščine združenj borcev in združenj vojaških vojni invalidov volijo delegate za občinsko skupščino Zveze združenj borcev in kandidate za člane občinskega in nadzornega odbora po ključu, ki ga določi občinski odbor Zveze združenj borcev.

b) OBČINSKE ORGANIZACIJE ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV

20. člen

Občinsko organizacijo zveze združenj borcev tvorijo združenja borcev in združenja vojaških vojni invalidov z območja občine. Najvišji organ Zveze združenj borcev je občinska skupščina Zveze združenj borcev. Sestavljajo jo delegati, izvoljeni v skupščinah združenj. Njihov mandat traja dve leti.

21. člen

Občinska skupščina Zveze združenj borcev se sestaja redno enkrat v dveh letih. Na svojih zasedanjih razpravlja in sklepa o delu organizacije Zveze združenj borcev v občini, obravnava poročila občinskega odbora in nadzornega odbora ter ocenjuje njihovo delo, sprejema program dela, določa naloge občinskega odbora in daje smernice za delo združenj na svojem območju.

22. člen

Izvršni organ občinske skupščine Zveze združenj borcev je občinski odbor.

Kandidate za člane občinskega odbora izvolijo skupščine združenj, njihovo izvolitev pa dokončno potrdi občinska skupščina zveze združenj borcev. Mandat članov občinskega odbora traja dve leti.

23. člen

Občinski odbor Zveze združenj borcev izvaja sklepe in stališča ter opravlja in ureja važnejše zadeve med njenimi zasedanji, obravnava in ocenjuje delo predsedstva, komisij in drugih organov občinskega odbora, koordinira delo združenj, sestavlja program dela organizacije ter skrbi za sredstva, ki so potrebna za njegovo izvajanje.

Da bi čim uspešneje izpolnjeval svoje naloge, občinski odbor Zveze združenj borcev povezuje svoje delo z organi skupščine občine in drugimi organi, ki so pristojni za urejanje zadev udeležencev narodnoosvobodilne vojne, sodeluje z družbenopolitičnimi organizacijami in delovnimi kolektivi na območju občine kakor tudi z organizacijami Zveze združenj borcev drugih občin.

24. člen

Občinski odbor Zveze združenj borcev izvoli iz svoje srede predsednika in tajnika ter potrebno število članov, ki tvorijo predsedstvo odbora.

Predsedstvo opravlja tekoče zadeve, koordinira delo komisij ter drugih organov in skrbi za uspešno izvajanje nalog odbora v mejah danih pooblastil.

25. člen

Občinska skupščina Zveze združenj borcev voli delegate za republiško skupščino Zveze združenj borcev in kandidate za člane republiškega odbora ter nadzornega odbora po ključu, ki ga določi republiški odbor Zveze združenj borcev.

Nadaljevanje na 12. strani

c) MESTNA ORGANIZACIJA
ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV

26. člen

Za organizacijsko strukturo in delovanje Zveze združenj borcev v mestu z eno občino veljajo določbe tega statuta o občinski organizaciji Zveze združenj borcev.

27. člen

Najvišji organ Zveze združenj borcev v mestu z več občinami je mestna skupščina, ki jo sestavljajo delegati, izvoljeni na občinskih skupščinah.

Izvršni organ mestne skupščine Zveze združenj borcev je mestni odbor. Člane mestnega odbora izvolijo občinske skupščine Zveze združenj borcev z mestnega območja.

28. člen

Način organiziranja in delovanja ter obseg pristojnosti mestnega odbora Zveze združenj borcev in njegovih organov določa mestna skupščina s statutarnim sklepom, v skladu z načeli tega statuta in ob upoštevanju mnenj in predlogov občinskih organizacij Zveze združenj borcev.

Z ustanovitvijo in delovanjem mestne organizacije Zveze združenj borcev se ne morejo omejevati osnovne pravice in pristojnosti občinskih organizacij Zveze združenj borcev brez njihove privolitve.

d) ORGANIZACIJA ZVEZE
ZDRUŽENJ BORCEV V
REPUBLIKI

29. člen

Člani Zveze združenj borcev Slovenije so lahko vsi državljani Jugoslavije, ki imajo pravico biti člani Zveze združenj borcev in imajo stalno prebivališče na območju SR Slovenije, izjemoma pa tudi državljani SR Slovenije, ki prebivajo drugje (2. odstavek, 9. čl.).

30. člen

Najvišji organ Zveze združenj borcev Slovenije je republiška skupščina Zveze združenj borcev, ki jo sestavljajo delegati izvoljeni na občinskih skupščinah. Mandatna doba delegatov republiške skupščine Zveze združenj borcev in vseh njenih voljenih organov traja štiri leta.

31. člen

Republiška skupščina Zveze združenj borcev se sestaja na redno zasedanje vsako četrto leto. Sklep o sklicanju skupščine z objavo dnevnega reda sprejme republiški odbor najmanj tri mesece pred njenim zasedanjem.

Republiška skupščina Zveze združenj borcev obravnava poročilo republiškega odbora in nadzornega odbora o njegovi dejavnosti in delu drugih organov in organizacij z območja Slovenije, zavzema stališča do najvažnejših problemov celotne organizacije in sprejema ter daje smernice za bodoče delo.

32. člen

Najvišji organ republiške organizacije Zveze združenj borcev Slovenije med dvema zasedanjima republiške skupščine je republiški odbor Zveze združenj borcev. Kandidati za člane republiškega odbora izvolijo občinske skupščine Zveze združenj borcev, njihovo izvolitev pa dokončno potrdi republiška skupščina.

33. člen

Republiški odbor Zveze združenj borcev se sestaja po potrebi, najmanj pa dvakrat letno. Na svojih sejah razpravlja o svoji dejavnosti in delu ter naloga celotne organizacije Zveze združenj borcev v republiki, obravnava in zavzema stališča do najvažnejših problemov in zadev, ki so v skupnem interesu organizacije in članstva, sprejema program svojega dela in finančni načrt ter potrjuje zaključni račun.

Republiški odbor določa glavne naloge predsedstva, komisij ter drugih svojih organov in obravnava, koordinira ter ocenjuje njihovo delo. V skladu s smernicami republiške skupščine usmerja in daje navodila za

družbeno-politično, socialno-ekonomsko in drugo aktivnost organizacij Zveze združenj borcev, povezuje njihovo delo na tem področju in sodeluje z drugimi družbeno političnimi organizacijami in organi v republiki.

34. člen

Republiški odbor Zveze združenj borcev izvoli iz svoje srede predsednika, enega ali več podpredsednikov, tajnika in potrebno število članov, ki tvorijo predsedstvo republiškega odbora.

Predsedstvo republiškega odbora se sestaja po potrebi, izvaja sklepe odbora ter povezuje delo komisij in drugih pomožnih organov. Predsedstvo opravlja tekoče naloge iz programa dela republiškega odbora, obravnava pa tudi zadeve in probleme, ki se nanašajo na delo celotne organizacije, in o njih ter svojem delu poroča na sejah republiškega odbora.

35. člen

Republiška skupščina Zveze združenj borcev voli delegate za kongres Zveze združenj borcev Jugoslavije in delegate za zvezni in nadzorni odbor po določilih statuta Zveze združenj borcev Jugoslavije.

IV. SKUPNE DOLOČBE O
SKUPŠČINAH IN NJIHOVIH
ORGANIH

36. člen

Vse skupščine in organi Zveze združenj borcev Slovenije so voljeni, razen skupščine združenja borcev, ki jo sestavljajo vsi udeleženci narodnoosvobodilne vojne, in skupščine združenja vojaških vojni invalidov, ki jo sestavljajo vojaški vojni invalidi z območja združenja.

V skupščinah in njihovih organih morajo biti primerno zastopane vse kategorije članstva s celotnega območja organizacije. Za vsako kandidiranje je potrebna privolitev kandidata.

37. člen

Volitve v vse organe Zveze združenj borcev so načeloma tajne, lahko pa so tudi javne, če se za to izrečeta dve tretjini prisotnih članov volilnega telesa.

Število članov voljenih organov določi volilno telo.

Ce je ob volitvah na kandidacijskih listah predloženih več kandidatov, kakor je predvidenih članov organa, ki se voli, so izvoljeni tisti kandidati, ki so dobili največ glasov. Če na kandidacijski listi ni več kandidatov, kolikor se jih voli, so izvoljeni tisti kandidati, ki so dobili dvotretjinsko večino glasov volilnega telesa. Če pri glasovanju ni izvoljeno potrebno število članov organa, se dodatno, z navadno večino izvoli samo toliko članov, kolikor jih je potrebno po sklepu volilnega telesa.

38. člen

Redne volitve v republiško skupščino Zveze združenj borcev Slovenije in njenih organov se opravijo vsako četrto leto, redne volitve v občinske skupščine in njihove organe kakor tudi v vse organe združenj pa vsako drugo leto.

Pri rednih volitvah se mora obnoviti vsaj ena tretjina članov vsakega organa.

Izvoljeni delegati, člani odborov in drugih organov Zveze združenj borcev opravljajo svoje dolžnosti vso mandatno dobo oziroma do novih volitev.

Razen rednih volitev so možne tudi izredne in nadomestne volitve posameznih organov in njihovih članov, kadar volilno telo ugotovi, da je to potrebno, ali kadar posamezni organ ali njegovi člani odstopijo.

Izredne volitve se opravljajo, kadar pred iztekom mandata preneha funkcija celotnega organa ali večini njegovih članov.

Nadomestne volitve se lahko opravijo, če preneha mandat posameznemu članu izvoljenega organa. Potrditev tako izvoljenega člana izvrši odbor, v katerega je bil izvoljen.

Mandat tako izvoljenih organov oziroma članov traja do prihodnjih rednih volitev.

39. člen

Skupščine vseh organizacij Zveze združenj borcev lahko odpokličejo posamezne organe ali njihove člane, ki so jih izvolile, če ne izpolnjujejo svojih dolžnosti ali če so izgubili zaupanje članstva.

Iz istih razlogov odbori Zveze združenj borcev lahko odpokličejo od njih izvoljene izvršilne in druge organe in komisije oziroma njihove predstavnike.

Odpoklic se opravi na podoben način kot volitve.

Izvoljeni organi in njihovi člani lahko vrnejo mandat pred iztekom dobe, za katero so izvoljeni, če ne morejo uspešno izpolnjevati svojih dolžnosti.

V primeru odpoklica ali vrnitve mandata posameznega člana izvršilnega organa, predsedništva ali komisije se na njihova mesta — do novih volitev — delegirajo oziroma kooptirajo drugi člani.

40. člen

Za veljavno odločanje in izglasovanje sklepov ter zavzemanje stališč mora biti navzočih vsaj polovica članov skupščine ali pristojnega organa Zveze združenj borcev. Sklepi se sprejemajo z navadno večino.

Na skupščinah in sejah odborov, na katerih se volijo izvršilni organi združenj in Zveze združenj borcev, morata biti navzoči najmanj dve tretjini članov volilnega telesa.

Ce zaradi nezadostnega števila članov oziroma glasovavcev ni sklepčnosti, se zasedanje skupščine oziroma organa preloži za določen čas, pri ponovnem sklicu pa se veljavno odloča iz sklepa ne glede na število navzočih članov volilnega oziroma izvoljenega telesa.

Izjemoma skupščina združenja borcev oziroma skupščina združenja vojaških vojni invalidov lahko — kljub nenavzočnosti potrebnega števila članov — po preteku ene ure nadaljuje delo, če se za to izrečeta dve tretjini prisotnih članov.

41. člen

Vsi voljeni organi morajo o svojem delu poročati volilnemu telesu, ki jih je izbralo. Ce se pri izteku mandatne dobe volilno telo zadovolji s poročili odbora, nadzornega odbora, komisij in drugih organov, se glasuje o razrešnici, v nasprotnem pa se sprejme sklep o odpoklicu, in izvoli nov organ.

42. člen

Sklep o sklicanju skupščine združenja in Zveze združenj borcev na redno zasedanje sprejme njihovi odbori na podlagi delovnega programa.

Odbor lahko odloči, da se skupščina skliče tudi na izredno zasedanje. Skupščina združenja se mora sestati, če to zahteva ena tretjina njenih članov. Občinska skupščina Zveze združenj borcev se mora sklicati, če to zahteva ena tretjina njenih delegatov ali skupščin združenj. Republiška skupščina Zveze združenj borcev se mora sklicati, če to zahteva ena tretjina njenih delegatov ali skupščin občinskih organizacij.

43. člen

Odbori združenj borcev oziroma vojaških vojni invalidov, občinski odbori in republiški odbor Zveze združenj borcev se sestajajo po potrebi na podlagi svojih delovnih programov.

Republiški odbor Zveze združenj borcev se mora sestati, če to zahteva eden ali več občinskih odborov. V katerih primerih se morajo sestati drugi odbori in komisije, se določi s statutarnim sklepom ali s poslovnikom.

V. KOMISIJE, SEKCIJE IN
AKTIVI

44. člen

Za uspešno izpolnjevanje nalog in za učinkovito spremljanje, proučevanje in urejanje tekočih zadev na posameznih področjih dejavnosti se lahko pri odborih združenj borcev oziroma vojaških vojni invalidov in pri občinskih odborih Zveze združenj borcev ustanovijo sekcije ka-

kor tudi stalne ali občasne komisije. Število in vrste sekcij in komisij, področja njihove dejavnosti, njihove naloge ter pristojnosti določi organ, ki jih je izvolil oziroma ustanovil.

45. člen

Pri republiškem odboru Zveze združenj borcev Slovenije se ustanovijo:

- svet za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij,
- komisija za vojaške vojne invalide,
- komisija za bivše politične zapornike, internirance in deportirance,
- komisija za bivše vojne ujetnike,
- komisija za socialna in zdravstvena vprašanja borcev NOV,
- komisija za vprašanja vseljidske obrambe,
- komisija za mednarodne stike in zamejstvo,
- komisija za prošnje in pritožbe.

Pristojnost in naloge sveta in komisij ter način njihovega dela se uredijo s poslovnikom republiškega odbora.

Republiški odbor lahko ustanovi tudi druge stalne ali občasne komisije in druge organe.

46. člen

V okviru združenja in v okviru občinske organizacije Zveze združenj borcev se kot delovne oblike združenja lahko ustanovijo aktivni ali odbori članstva z ozirom na svojo pripadnost nekdanjim vojaškim enotam, ali po bivanju v internacijskih in ujetniških taboriščih in podobno.

VI. ČASOPISNA IN
ZALOŽNIŠKA DEJAVNOST

47. člen

Zveza združenj borcev razvija in podpira založniško dejavnost, ki je usmerjena k izpolnjevanju nalog in ciljev organizacije.

48. člen

Komisija za zgodovino sveta za razvijanje tradicij NOB pri republiškem odboru Zveze združenj borcev ureja »Knjižnico NOV in POS« po programu, ki ga potrdi predsedstvo republiškega odbora.

49. člen

Republiški odbor Zveze združenj borcev je ustanovitelj kulturno prosvetnega in zgodovinskega zavoda »Borec«, ki se med drugim ukvarja tudi s časopisno in založniško dejavnostjo in v okviru ter na področju te dejavnosti posluje po predpisih, ki veljajo za časopisno in založniško dejavnost, v ostalem pa po predpisih temeljnega zakona o zavodih.

50. člen

RO ZZB NOV izdaja glasilo Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije tednik »TV — 15«, revijo »Borec« in otroško revijo »Kurirček«. Glavnega urednika in njegovega namestnika za omenjene publikacije imenuje republiški odbor Zveze združenj borcev Slovenije.

Zavod »Borec« izdaja tudi druge publikacije in edicije s tematiko iz narodnoosvobodilne vojne. Člane izdajateljskega sveta imenuje republiški odbor.

S posebno pogodbo se lahko predvidijo in uredijo tudi druge obveznosti med ustanoviteljem in zavodom.

51. člen

Republiški odbor Zveze združenj borcev je ustanovitelj vzgojno izobraževalnega zavoda »Dopisna delavska univerza«, ki ima naloge, da v okviru svoje dejavnosti izvaja tudi osnovo in dopolnilno izobraževanje članov Zveze združenj borcev.

Dopisna delavska univerza posluje in gospodari na podlagi zakonskih predpisov o ustanovah na področju vzgoje in izobraževanja.

Republiški odbor Zveze združenj borcev potrjuje statut zavoda in imenuje v svet zavoda dva svoja predstavnika.

VII. MATERIALNA SREDSTVA
IN SKLADI

52. člen

Sredstva, s katerimi razpolaga organizacije Zveze združenj borcev se zbirajo s članarino in dotacijami, ki jih za izpolnjevanje njihovih nalog dajejo družbeno politične skupnosti, delovne in druge organizacije ter organi.

Visina članarine se določa enotno za vse člane Zveze združenj borcev Slovenije, njena razporeditev pa se določi s posebnim sklepom republiškega odbora in občinskih odborov Zveze združenj borcev.

53. člen

Finančna sredstva se lahko zbirajo tudi s prireditvami, prostovoljnimi prispevki članov in organizacij kakor tudi iz drugih virov. Pri tem je treba skrbeti, da vse finančno in materialno poslovanje v organizacijah Zveze združenj borcev poteka v skladu z zakonskimi predpisi in pravili organov samoupravljanja.

54. člen

Združenja in zveze združenj borcev lahko samostojno ali z medsebojno združenimi sredstvi ustanovijo sklade za namensko določene potrebe, ki so v skladu z dejavnostjo organizacije. Upravljanje s sredstvi skladov, način njihove uporabe in poslovanja se uredijo s posebnimi sklepi ustanoviteljev in s pravili sklada.

55. člen

Pri komisiji za vojaške vojne invalide republiškega odbora Zveze združenj borcev Slovenije je ustanovljen sklad vojaških vojni invalidov. Materialna in finančna sredstva tega sklada so namenjena dejavnosti in potrebam vojaških vojni invalidov.

V premoženje sklada vojaških vojni invalidov spada tudi Invalidsko zdravstveno rekreacijski center v Strunjanu (IZRC). Republiški odbor Zveze združenj borcev potrjuje statut IZRC in imenuje njegov upravni odbor.

56. člen

V primeru prenehanja dela posamezne organizacije Zveze združenj borcev prevzame njeno premoženje in sredstva druga organizacija, ki se ustanovi za to območje, oziroma višja organizacija Zveze združenj borcev, ki odloča o nadaljnji uporabi teh sredstev v skladu s svojo dejavnostjo.

Razpolaganje s premoženjem in sredstvi, vključno tudi način poravnave obveznosti skladov v primeru njihove likvidacije, se določijo s pravili sklada.

VIII. NADZORNI ODBORI

57. člen

Nadzorni odbori so organi skupščin združenj in skupščin Zveze združenj borcev. Volijo se na enak način in po istem postopku kot odbori združenj in odbori občinskih in republiške Zveze združenj borcev. Število članov nadzornega odbora volijo iz svoje srede predsednika, po potrebi pa tudi tajnika, ki vodita delo odbora.

58. člen

Nadzorni odbor nadzira, spremlja in najmanj enkrat letno pregleda celotno materialno in finančno poslovanje organizacije, v kateri je izvoljen, predlaga ukrepe za izboljšanje dela in skrbi za čimbolj ustrezno ter racionalno uporabo finančnih sredstev v skladu z veljavnimi predpisi in programi dela organizacije.

O svojem delu in ugotovitvah poroča skupščini, ki obravnava poročilo nadzornega odbora in ocenjuje materialno in finančno poslovanje svojih organov in organizacije.

Med zasedanji skupščine nadzorni odbor poroča o svojem delu in ugotovitvah odboru združenja oziroma odboru Zveze združenj borcev, ki je dolžan o tem razpravljati.

IX. DOLOČBE O ZASTAVI, EMBLEMU, PRAZNIKU IN PEČATU

59. člen

Zastava Zveze združenj borcev Jugoslavije je določena z zveznim statutom. Organizacije Zveze združenj borcev v Sloveniji pa imajo lahko tudi svoje prapore. Prapor ima na eni strani jugoslovansko zastavo z emblemom Zveze združenj borcev na belem polju in okrog njega napis »Smrt fašizmu — svobodo narodu«, na drugi strani pa slovensko zastavo z izpisanim geslom »za socialistično domovino« in imenom organizacije. Ime oziroma naziv organizacije se lahko vpiše tudi na posebnem praporškem traku, kjer se po potrebi označijo tudi simboli pri-

padnosti posameznim grupam udeležencev NOV.

60. člen

Emblem Zveze združenj borcev je peterokraka rdeča zvezda na pozlačenem in okroglo izoblikovanem ozadju. V sredini sta lika partizana in partizanke z razvito zastavo.

Značka Zveze združenj borcev je peterokraka zvezda z žarki. Na zvezdi je emajliran prstan, v krogu prstana pa lik tovariša Tita. Vojaški vojni invalidi imajo lahko svojo posebno značko.

61. člen

Republiška in občinske organizacije Zveze združenj borcev kakor tudi združenja borcev in združenja vojaških vojni invalidov v Sloveniji imajo svoje pečate. Oblika in besedilo pečata določa re-

publiški odbor Zveze združenj borcev.

X. POSEBNE IN KONČNE DOLOČBE

62. člen

S tem statutom so urejena temeljna načela organiziranja in delovanja organizacij Zveze združenj borcev v Sloveniji.

Na podlagi tega statuta sprejmejo občinske in mestne organizacije Zveze združenj borcev statutarne sklepe, s katerimi podrobneje uredijo organizacijo in področja delovanja zveze in združenj borcev oziroma vojaških vojni invalidov na svojem območju.

Način dela, potek zasedanja oziroma sej skupščin, odborov, komisij in drugih organov Zveze združenj borcev kakor tudi nji-

hova pristojnost ter medsebojni odnosi se uredijo s poslovniki posameznih organov in organizacij.

63. člen

Evidenca in statistika članstva se vodi po navodilih republiškega odbora Zveze združenj borcev.

64. člen

Dejavnost članstva se praviloma organizira na prostovoljni podlagi, odbori združenj in Zveze združenj borcev pa lahko sprejmejo sklep, da posamezni članji opravljajo svoje funkcije kot profesionalni, stalno zaposleni ali honorarni sodelavci.

Za opravljanje strokovnih in administrativno-tehničnih poslov se lahko zaposli potrebno število strokovnih sodelavcev in admini-

strativno osebje. Njihove pravice in dolžnosti kakor tudi način delitve dohodka teh in profesionalnih delavcev — funkcionarjev se urejajo s pravilnikom in s poslovnikom ter v skladu z veljavnimi predpisi.

65. člen

Za razlago tega statuta je pooblaščen republiški odbor Zveze združenj borcev Slovenije, ki skrbi za njegovo usklajevanje s statutom Zveze združenj borcev Jugoslavije.

66. člen

Statut Zveze združenj borcev Slovenije začne veljati takoj ko ga sprejme republiška skupščina, do tedaj pa je v veljavi predlog statuta, ki ga s posebnim sklepom sprejme republiški odbor.

Glavne značilnosti osnutka statuta ZZB narodnoosvobodilne vojne Slovenije

Sesti kongres ZZB NOV Jugoslavije ki je bil v Ohridu od 15. do 17. oktobra leta 1969, je sprejel statut zveze združenj borcev NOV Jugoslavije. Po določilu 92. člena tega statuta morajo republiške organizacije ZZB v roku enega leta uskladiti svojo organizacijo dela z zveznim statutom in sprejeti svoje statute.

V zvezi s tem je bila pri predsedstvu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije ustanovljena komisija za pripravo republiškega statuta, ki je izdelala osnutek statuta. Predsedstvo republiškega odbora je obravnavalo osnutek na seji dne 13. maja in sklenilo, naj se osnutek statuta da v javno razpravo.

V nadaljnjem navajamo nekatere značilnosti OSNUTKA statuta, ki je objavljen v današnji številki »TV - 15«. Vse občinske in krajevne organizacije ZB, kakor tudi posamezniki imajo pravico in možnost, da dajo svoje pripombe in predloge za spremembo ali dopolnitev osnutka statuta in jih do 1. JULIJA pošljejo republiškem odboru ZZB. Na podlagi tega bo izdelan PREDLOG statuta ZZB NOV Slovenije in predložen republiškem odboru v odobritev oziroma potrditev. Tako odobreni predlog statuta se bo uporabljal pri delu organizacij zveze združenj borcev in vojaških vojni invalidov do prvega zasedanja republiške skupščine ZZB Slovenije, ki naj bi sprejela končno besedilo statuta.

ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV NOV JE DRUŽBENOPOLITIČNA ORGANIZACIJA

Celotna struktura in organizacija dela v Zvezi združenj borcev NOV Slovenije temelji na že v začetku osnutka statuta poudarjenem določilu, da je ZZB NOV Slovenije SAMOSTOJNA DRUŽBENO-POLITIČNA ORGANIZACIJA udeležencev NOV, ki po določbah zveznega statuta skupaj z organizacijami ZB drugih republik in avtonomnih pokrajin tvori Zvezo združenj borcev Jugoslavije.

Nato so v predloženem osnutku navedene tiste naloge, ki opredeljujejo Zvezo združenj borcev kot družbeno politično organizacijo, ki se bori za razvijanje samoupravljanja in socialističnih odnosov na vseh področjih družbenega življenja. V nadaljevanju pa so naštetje naloge, zaradi katerih je bila ustanovljena posebna organizacija udeležencev osvobodilne vojne. To so predvsem: varovanje pridobitve narodnoosvobodilne vojne in socialistične revolucije, krepitev bratstva in enotnosti narodov in narodnosti ter še posebej obramba svobode, nedotakljivosti in suverene skupnosti jugoslovanskih narodov. Vsaka od teh glavnih nalog je nato v posebnih členih osnutka podrobno, vendar pregledno razčlenjena, tako da so področja

dejavnosti borčevske organizacije dokaj jasno opredeljena, kar naj bi prispevalo k še uspešnejšemu delu republiške, pa tudi občinskih in krajevnih organizacij zveze borcev.

Poleg omenjenih, so v osnutku statuta posebej navedene in razčlenjene tudi naloge organizacij zveze borcev in njihovih organov v skrbni za izboljšanje gnetnega in socialnega položaja bivših borcev in vojaških vojni invalidov ter za reševanje njihovih zdravstvenih in stanovanjskih zadev in problemov.

SODELOVANJE ZB Z DRUGIMI ORGANIZACIJAMI DOMA IN V TUJINI

Da bi zveza borcev čim uspešneje izvrševala svoje naloge, morajo njeni vodstveni organi sodelovati s predstavniškimi telesi in vodstvi drugih družbeno političnih organizacij na območju, na katerem posamezne organizacije delujejo. Osnutek statuta predvideva, da mora biti to sodelovanje čim tesnejše, vsestransko in trajno. Prav tako je po osnutku statuta predvideno in urejeno tudi sodelovanje Zveze združenj borcev NOV Slovenije z naprednimi organizacijami bivših bojevnikov drugih dežel. Rečeno je še, da ZZB NOV v svojem mednarodnem delovanju podpira akcije, ki so usmerjene proti vojni in vsakršni drugi agresiji ali hegemoniji ter proti pojavom kolonializma in neokolonializma. Skladno s tem zveza borcev podpira osvobodilna in druga napredna gibanja v svetu.

ČLANSTVO V ZZB

Glede pogojev, ki morajo biti izpolnjeni, da bi državljani Jugoslavije lahko postal član Zveze združenj borcev Slovenije, povzema osnutek republiškega statuta najprej določbe zveznega statuta, po katerem se v Zvezo lahko včlanijo vsi udeleženci narodnoosvobodilne vojne v najširšem pomenu, torej poleg pripadnikov vojaških enot NOV tudi organizatorji in aktivisti ter vsi tisti, ki so na kakršenkoli način sodelovali, pomagali ali prispevali v boju proti fašizmu in za nacionalno osvoboditev, kakor tudi vsi oni, ki so bili zaradi svojih svobodomiselnih stališč in delovanja preganjani, zaprti, internirani, deportirani itd. Razen le-teh imajo pravico do članstva v zvezi borcev še člani družine padlega borca ali umrlega vojnega invalida, ki uživajo pravice družinskega invalida po veljavnih predpisih. Ne morejo pa se vanjo včlaniti mirnodobni vojaški invalidi (to je po prej veljavnem zveznem statutu bilo sicer možno, vendar se v praksi ni povsod izvajalo). Tu je obveljalo stališče, da je ZB organizacija udeležencev NOB. Mirnodobni vojaški invalidi imajo možnost, da v okviru invalidske organizacije ustanovijo posebne

sekcije ali podobne oblike združevanja.

Prav tako niso po sprejetju zveznega statuta člani zveze borcev rezervni oficirji, podoficirji in vojaški uslužbenci, ki so, kot je znano, ustanovili svojo samostojno organizacijo: zvezo rezervnih vojaških starešin (ZRVS).

Ce izpolnjuje pogoje za sprejem v članstvo, lahko postane član Zveze združenj borcev NOV Slovenije državljani Jugoslavije, ki ima na območju Slovenije svoje stalno prebivališče. Glede na to se v članstvo organizacije ZB na območju Slovenije ne bi mogli vpisati tisti bivši borci, ki tukaj prebivajo samo začasno. Seveda pa se s tem ne želi omejevati možnost delovanja tudi takih članov v organizaciji oziroma za organizacijo.

V zvezi s tem je bilo posebej sproženo vprašanje članstva tistih državljanov SR Slovenije, ki imajo stalno prebivališče v drugih republikah ali pa v tujini (zvezni funkcionarji, uslužbenci v diplomatskih in konzularnih predstavništvih itd.). Ne bi bilo pravilno te osebe izbrisati iz članstva oziroma ne jim dati možnosti, da se včlanijo v ZZB Slovenije. Osnutek zato predvideva, da se taki udeleženci NOV po svoji želji včlanijo v združenje borcev oziroma združenje vojaških vojni invalidov na območju svojega rojstnega kraja ali na območju zadnjega prebivališča, ki so ga imeli v Sloveniji.

Nova je tudi določba, na podlagi katere bi bili lahko posebno zaslužni udeleženci narodnoosvobodilne vojne, v izjemnih primerih pa tudi tuji državljani — borci proti fašizmu, sprejeti za častne člane zveze združenj borcev. Nekateri organizacije, posebno združenja so že doslej proglašale posebno zaslužne udeležence NOV ali dolgoletne aktivne člane v organizacijah ZB za svoje častne člane. Zdaj bi bila taka možnost dana tudi s statutom. — Ker nekatere organizacije ZB vzdržujejo prijateljske stike in odnose z naprednimi bojevnimi organizacijami drugih dežel, je prav, da se dopusti in predvidi s statutom ZZB tudi možnost sprejema tujih državljanov — znanih borcev proti fašizmu za častne člane ZZB.

Članstvo v Zvezi združenj borcev je sicer urejeno na prostovoljni podlagi, vendar pa so bili do sedaj le redki primeri, da se udeleženec NOV ni včlanil v to organizacijo ali da se je iz nje izpisal. Verjeti je, da bo tako tudi v prihodnje. Kljub temu pa statut predvideva možnost izstopa iz organizacije, kar se lahko stori brez obrazložitve. Bolj sporno pa lahko postane vprašanje pravice do vpisa, če se kdo želi včlaniti, pa po mnenju združenja, ki o tem odloča, nima pogojev za vpis. Po osnutku statuta se lahko vsakdo, ki mu je prijava za vpis zavrnjena, pritoži vsem organom ZZB NOV Slovenije in Jugoslavije.

O PRAVICAH IN DOLŽNOSTIH ČLANOV ZZB

V skladu z nalogami celotne organizacije ZB so v osnutku statuta predvidene tudi pravice in dolžnosti članstva (11. in 12. člen). Pri tem je treba poudariti, da so — čeprav dokaj obsežne — posebej našteje samo tiste pravice, ki so tako pomembne, da se o njih v nobenem primeru ne more dvomiti, ki se ne morejo niti odvzeti niti omejiti. Po drugi strani pa so izmed dolžnosti posebej našteje tiste, ki se jim član ne more in ne sme odtegniti. Druge pravice in dolžnosti članstva izhajajo iz drugih splošnih in posebnih nalog ZB, ki so predvidene v statutu ali pa jih organizacije sprejmejo v procesu svojega dela.

OBLIKE ORGANIZIRANJA

Tretji del osnutka statuta navaja načela organiziranja in ureja strukturo organizacije ZZB v Sloveniji. Organizacijska vprašanja naj bodo rešena tako, da bo članom omogočeno uveljavljanje njihovih pravic in uspešno izpolnjevanje dolžnosti oziroma obveznosti.

Kot osnovna oblika organiziranja so predvidena združenja borcev in združenja vojaških invalidov, ki se povezujejo v občinske zveze združenj borcev, le-te pa tvorijo republiško organizacijo ZZB NOV. Potemtakem bi imeli VVI tudi poslednjega združenja, lahko pa namesto samostojnega združenja ustanovijo sekcijo VVI pri združenju borcev. O tem odločajo VVI s tajnim glasovanjem. Znano je, da vprašanje organiziranosti VVI v zveznem statutu ni povsem jasno urejeno; s sprejetjem republiškega statuta bi bila ta pomanjkljivost odpravljena.

Ime združenja se določi po imenu krajevne skupnosti ali po imenu kraja, v katerem ima združenje svoj sedež. Za ime združenja pa se po osnutku statuta lahko izbere tudi pomembno osebnost, dogodek ali datum iz naše zgodovine ali osvobodilnega boja. Združenje je pojem za krajevno organizacijo in se torej ta naziv in prihodnje ne bi še posebej omenjal in uporabljal. Torej bi se združenja označevala kot npr.: »Združenje borcev Posavje« ali »Združenje borcev 22. julija — Rašica« itd.

SKUPŠČINE IN ODBORI ZB

Najvišji organ združenj oziroma občinskih in republiških organizacij ZB so njihove skupščine, v času, ko le-te ne zasedajo, pa so taki organi odbori (odbor združenja, občinski odbor, republiški odbor), ki so obenem izvršilni organi skupščin, katerim pripadajo. Odbor združenja izvaja skupščina združenja. Člane občinskega odbora tudi izvolijo skupščine združenj in ne občinske skupščine kar je novost, ki je uvedena z zveznim statutom. Skladno s tem tudi člane republiškega odbora ZZB NOV Slove-

nije ne voli republiška, temveč občinske skupščine. Podobno se volijo tudi člani nadzornih odborov. Uveden je torej sistem volitev, ki naj zagotovi demokratičnost pri izvolitvi predstavnikov nižjih organov v višje organe. Seveda pa bo tudi posledje potrebne dogovarjanje in sporazumevanje nižjih in višjih organov glede kandidiranja kandidatov za člane posameznih organov; ni namreč dovolj izbrati samo pravega predstavnika nižje organizacije v organ višje organizacije, ki bi občasno hodil na sestanke in zastopal interese svoje organizacije, ampak je predvsem treba izbrati oziroma izvoliti take ljudi, ki bodo v višjem organu lahko tudi trajno (ves čas mandatske dobe) in uspešno opravljali posamezne funkcije (predsednika, tajnika, predsednikov komisij itd.). Skratka, treba si bo prizadevati mnogo bolj kot doslej (ker bo verjetno tudi več težav) za pravilno sestavo odborov. Zagotoviti je treba uspešno izvajanje njihovih nalog, ki pa se — kot je znano — ne rešujejo in izvršujejo samo na občasnih sestankih odborov, temveč predvsem s trajnim delovanjem članov odbora v eni ali drugi delovni skupini oziroma organizacijski obliki, na katere so odbori razdeljeni.

Za izvolitev članov nadzornih odborov pa bo še posebej potrebno dogovarjanje med organizacijami istega ranga — zakaj očitno je, da vsaka organizacija ne bo volila svojega predstavnika v nadzorni odbor, ker je število članov tega odbora precej omejeno.

ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV V MESTU Z VEČ OBČINAMI

Glede organizacije in delovanja zveze borcev NOV v mestu z več občinami — v našem primeru — Ljubljani se javljajo podobne težave kot pri urejanju pristojnosti drugih organov in organizacij občinskega in mestnega pomena. Osnutek statuta predvideva ustanovitev mestne skupščine in mestnega odbora ZB, vendar pa hkrati poudarja, da se z ustanovitvijo in delovanjem teh in drugih organov ZB v mestnem merilu ne morejo omejevati ali zoževati pravice in pristojnosti občinskih organizacij — brez njihovega soglasja oziroma privolitve. Mestna skupščina in mestni odbor ZB naj bi torej obravnavala in urejala tiste zadeve in problematiko, ki je skupnega pomena za vse občine, in bi jo občine prav zaradi tega prenesle v njeno pristojnost.

Prav gotovo bo treba v tem oziru rešiti še vrsto vprašanj ne samo glede na sedanje razmere, temveč tudi glede bodočega razvoja in urejanja zadev v občinskem oziroma mestnem merilu. Zaradi tega osnutek statuta ne obravnava podrobnosti organiziranja in delovanja ZB v mestu z

Nadaljevanje na 14. strani

Nadaljevanje s 13. strani

več občinami, temveč prepušča reševanje teh vprašanj medsebojnemu sporazumevanju in dogovarjanju občinskih in mestne organizacije ZZB.

PRESEDNIK IN TAJNIK

Osnutek statuta predvideva, da imajo občinski in republiški odbor svoja stalna predsedstva ter komisije lahko pa tudi še druge organe. Predsednik in tajnik, kakor tudi predsedniki komisij in drugih organov, se volijo na sestankih odborov, le predsednik in tajnik združenja se volita neposredno na skupščini združenja. Tudi to je novost, ki jo je uvedel zvezni statut.

V zvezi s tem je treba omeniti še eno značilnost iz osnutka republiškega statuta: namesto naziva »sekretar« se dosledno in povsod uporablja naziv »tajnik« odbora, kar je bolj slovensko in bolj domače.

V osnutku statuta je izraženo načelo samostojnosti vseh organizacij zveze borcev na območju republike. Vsaka organizacija s statutarim sklepom in poslovnikom lahko po svoje uredi način organiziranja na svojem območju, kakor tudi notranjo strukturo in oblike dela posameznih organov. Nekoliko bolj podrobno naj bi bila v statutu urejena struktura in organizacija dela republiškega odbora, kar je povsem razumljivo. Poleg že omenjenega predsedstva izvoli republiški odbor še 8 stalnih komisij, ki so v osnutku statuta naštefe. Republiški odbor izvoli lahko tudi druge stalne ali občasne komisije, delovne grupe in druge organe. Področja njihovega dela se določijo s poslovnikom republiškega odbora.

Nekatere določbe pa so skupnega pomena in veljajo za vse organizacije. Predvsem se to nanaša na način sklicovanja skupščin in njihovih organov, na postopek pri volitvah ter na sklepanje oziroma odločanje organov ZB in VVI.

Skupščina združenja se mora sestati vsako leto, redne volitve pa se v teh skupščinah opravijo vsako drugo leto. Skupščina združenja se lahko skliče tudi večkrat, mora pa se sklicati, če to zahteva tretjina članov združenja.

Občinska skupščina se sestane na redno zasedanje enkrat v dveh letih, sicer pa po sklepu občinskega odbora, mora pa se sklicati, če to zahteva ena tretjina delegatov občinske skupščine ali ena tretjina združenj z območja tiste skupščine. Podobno je urejeno tudi sklicovanje republiške skupščine na izredno zasedanje, redno pa se vrši enkrat v štirih letih.

Odbori ZB se sestajajo po programu dela in po lastnem predstavljanju oziroma po sklepu predsedstva. Za republiški odbor je posebej predvideno, da se mora sestati, če to zahteva ena tretjina občinskih organizacij.

Volitve delegatov skupščin in članov odborov so lahko redne, izredne in nadomestne za vsako izvolitev je potrebna predhodna kandidatova privolitev. Predvidena je tudi možnost odstopa in odpoklica članov izvršilnih organov. Pri rednih volitvah se mora obnoviti najmanj ena tretjina članov odbora.

Volitve so praviloma tajne, lahko pa so tudi javne, če se za to izreče dve tretjini prisotnih članov volilnega telesa. Kadar se volijo člani izvršilnih organov, morata biti navzoči najmanj dve tretjini članov volilnega telesa. Za veljavno sklepanje in odločanje v drugih primerih pa je dovoljna prisotnost polovice članov skup-

ščine, oziroma organa. Sklepi se praviloma sprejemajo z navadno večino prisotnih, o njih pa se odloča javnot.

Ce skupščina ZB ni sklepčna, se odloži in ponovno skliče. Isto velja tudi za delo odborov in drugih organov ZB. Edina izjema je predvidena za sklepčnost in veljavnost odločanja v skupščinah združenj. Iz prakse je namreč znano, da iz različnih vzrokov kljub sorazmerno veliki udeležbi članov ZB na skupščinah združenj ni vedno prisotna večina članstva. Za ta primer sta po osnutku statuta predvidene dve možnosti: prisotni lahko z dvotretjinsko večino odločijo, da skupščina začne oziroma nadaljuje delo, v nasprotnem pa se mora tudi ta skupščina odložiti in ponovno sklicati. Pri ponovnem sklicu se skupščina združenja vrši ne glede na število članov, kar je določeno že z zveznim statutom.

ČASOPISNA IN ZALOŽNIŠKA DEJAVNOST

Republiški odbor zveze borcev je ustanovitelj kulturno-prosvetnega in zgodovinskega zavoda »Borec«, ki izdaja glasilo ZZB NOV Slovenije »TV-15«, ter revij »Borec« in »Kurirček«. V statutu naj bi bile urejene glavne ustanovitelske pravice in dolžnosti republiškega odbora do tega zavoda, druge pa se uredijo s pogodbo.

Republiški odbor podpira tudi drugo založniško dejavnost, ki je usmerjena k izpolnjevanju nalog in ciljev organizacije. Posebno pomembna v tem pogledu je dejavnost komisije za zgodovino pri svetu za razvijanje tradicij NOB, ki ureja »knjižnico NOV in POS« in ki je do sedaj pomagala pri izdaji vrste pomembnih publikacij o razvoju in bojih partizanskih enot in dr.

ZASTAVE IN PRAPORI ORGANIZACIJ ZB IN VVI

Z zveznim statutom je določena zastava Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije, ki ima za podlago jugoslovansko zastavo. Večina organizacij v Sloveniji pa ima svoje zastave oziroma prapore na podlagi slovenske zastave. Da bi se to vprašanje nekako uredilo in uskladilo ter da bi se tudi prek zastave izrazila samostojnost republiške organizacije, obenem pa njena integriranost v ZZB NOV Jugoslavije, osnutek statuta predlaga, naj bi organizacije ZB in VVI, ki to žele imele svoj prapor. Tak prapor bi naj imel na eni strani za podlago jugoslovansko, na drugi strani pa slovensko zastavo z glesli »Smrt fašizmu — svobodo narodu« in »Za socialistično domovino«, in sta predvideni že v zveznem statutu. Ime organizacije bi bilo vpisano na zastavi ali na posebnem praporškem traku, kjer bi se po potrebi označevali tudi simboli posameznih vrst oziroma grup udeležencev NOV (invalidi, interniranci itd.). Seveda ne bi bilo nujno, da organizacije, ki prapore že imajo, le-te spreminjajo ali nabavijo nove, posebno če je to zvezano z večjimi stroški. Poleg tega pa ima večina praporov svojo pomembno vrednost glede na slovesni čas in prostor razvitja.

Na koncu naj bo omenjeno tudi to, da je za podlago osnutka republiškega statuta rabil zvezni statut, ki je mnoge stvari uredil tako, da od njih ni moč odstopati v republiškem merilu. Zaradi tega komisija priporoča vsem, ki nameravajo poslati pripombe k predloženemu osnutku republiškega statuta, da te pripombe predhodno uskladijo z določili zveznega statuta.

STANE KOTNIK

Francu Uršiču-Jožku v spomin

NA PRAGU NAŠE NAJLEPŠE POMLADI JE V KREMATORIJU TRŽAŠKE »RIZARNE« 7. APRILA 1945 UGASNILO ŽIVLJENJE PETINDVAJSETLETNEGA FRANCA URŠIČA-JOŽKA IZ KOBARIDA. ČE BI BIL ŽIV, BI LETOS 4. OKTOBRA PRAZNOVAL SVOJO PETDESETLETNICO, TAKO PA SE GA SAMO SPOMINJAMO KOT POGUMNEGA IN ZVESTE PARTIZANA, KI JE BIL DO KRAJA TRDEN IN ODLOČEN V SVOJI POSTENOSTI IN LJUBEZNI DO SVOJEGA LJUDSTVA.

Njegov oče je bil kovač, ki se je leta 1919 vrnil iz Amerike kot komunist. Bil je prvi sekretar partijske organizacije v Kobaridu leta 1919. Kaj kmalu se je zameril oblastnikom in takoj po nastopu fašizma je moral spet od doma. Vrnil se je v Ameriko, doma je pustil ženo s sinom Francem in hčerko Maro.

Malj Francek je bil zelo bister otrok, zato ga je mati vpisala v gimnazijo. Toda kmalu je moral iz šole, saj ga mati zaradi revščine ni mogla vzdrževati. Moral se je preživljati kot priložnostni delavec in si sam služiti kruh.

Leta 1942 je v Toninu služil vojsko kot sanitetec, nato pa kot vodja skladišča vojaške opreme in orožja. Zvedel je za partizane. Kaj kmalu je začel s ponarejenimi dokumenti zahajati domov in prinašati opremo in orožje za partizane. V začetku 1943 je popolnoma opremil in oborožil dva rojaka, ki sta bila določena za odhod v Afriko, pa sta s ponarejenimi dokumenti prišla v Kobarid in nato prek Uršičeve sestre k partizanom.

Konec marca 1943 so tudi Uršiča določili za v Afriko. Ko se je že peljal z vlakom proti pristanišču, kjer bi se vkrcal v ladjo, je s popolno vojaško opremo skočil z drvečega vlaka ter se prek hribov prebil do doma, kjer se je 2. aprila pridružil partizanom. Najprej je bil v Severnoprimorskem odredu, nato pa v Gradnikovi brigadi, kjer so ga uporabljali za vodilca, saj je dobro poznal hribe. Bil je namreč navdušen planinec. Kot vodilca je vodil del brigade ki je maja 1943 napadla italijansko avtomobilsko kolo na cesti Kobarid-Trnovo. Po boju na Stolu maja 1943 je imela Gradnikova brigada precej ranjenecv. Uršič jih je vodil na pomočja Matajurja, kjer sta po ukazu brigadnega komandanta skupno z Ignacom Manfredom Simonom iz Sužida nad to vasjo organizirala zasilno bolnišnico. Kot sanitetec je Uršič nato skupno z Manfredom ostal kar v tej bolnišnici in zdravlil ranjence. Razen tega pa sta Uršič in Manfreda skupno s Francem Črnugljem-Zorkom hodila po vaseh breginjskega kota in organizirala odbore OF, mladine in žensk.

Ob italijanski kapitulaciji je Uršič na čelu skupine partizanov prvi vkorakal v rojstni kraj Kobarid, ki je postal prestolnica »kobariške republike« in ki je ostal svoboden do 1. novembra istega leta. V tem času je v Kobaridu nastala prva nova enota, bataljon, ki je po Uršičevem predlogu dobil ime po Andreju Manfredi, kobariškemu antifašistu in rodoljubu. Komendant pa je postal sam Uršič.

V tem času sta Uršič in Albert Gorenjšček-Martin vodila minersko skupino, ki naj bi med Komonom in Tesnami minirala cesto. Pri delu so minerje presenetili Nemci. Nekateri so se poskrili po grmovju, drugi so poskakali v Sočo in do vratu v vodi čakali, kaj bo. Uršič pa se je z brzostrelko

v rokah skril v grmovje in robid. Je tik ceste pod kup vejevja. Tedaj je stopil nanj nemški major, ki je gledal, kam so se skrili partizani. Uršič je nemudoma pritisnil na petelina in ubil majorja. Nemci pa so se v paniki razbežali na vse strani. Minerji pa so se vsi rešili. Uršič se je prav tako izkazal v več sabotažnih akcijah, tako pri razstrelitvi goriškega vodovoda in trafopostaje, pri diverzijah v rajbeljskem rudniku

svinca, pri napadu na nemški vojaški avto na cesti med Kobaridom in Trnovim, ko je bil ubit nemški major in v vrsti drugih. Zaradi hrabrosti, izkazane v teh akcijah je Jožko hitro napredoval in postal komendant Briško-beneškega odreda, nato pa namestnik komandanta 18. brigade »Bazoviške«. Poleti 1944 pa je postal komendant 17. brigade »Simona Gregorčiča«.

V tridnevni hudih bojih med 19. in 21. avgustom 1944 na Krnu

IVAN KURINCIČ

Gradbeno obrtno podjetje

GRADLES

MARIBOR, Smetanova 75

s sektorji:

Ljubljana, Poljanska 11, Beograd, Terazije 37, Koper, Kovačičeva 22

opravlja sledeča dela:

cementninarstvo, kamnoseštvo, keramičarstvo, florbitne podloge za parkete, vse vrste parketarskih del, polaganje iglastih tapisomov, polaganje plastičnih podov vseh vrst, slikopleskarstvo, oblaganje sten s tapetami, antikorozijska zaščita, vse vrste mizararskih del.

Podjetje s preko 300 zaposlenimi jamči za kvaliteto izdelkov pri svoji 2 milijardni realizaciji (starih dinarjev). Dela opravljamo po vsej Jugoslaviji.

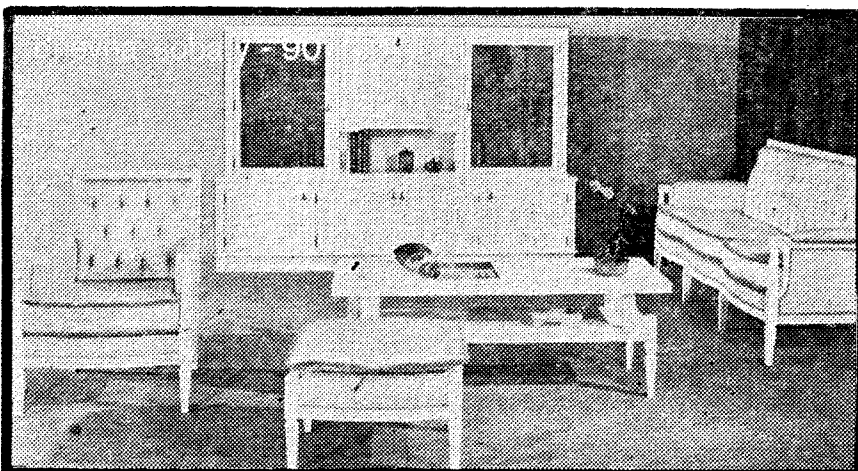
Kolektiv se toplo priporoča za cenjena naročila.

Če gradite
pozrite na stroške!

»GRAMEX«

PRODAJA V SVOJIH POSLOVALNICAH: LJUBLJANA, KURILNIŠKA 10 - LAVRICA - VRHNIKA
VSE VRSTE GRADBENEGA MATERIALA: CEMENT, BET. ŽELEZO, OPEČNE IZDELKE, APNO, SALONITNO KRITINO.
VSE VRSTE KERAMIKE, STEKLO, INSTALACIJSKI MATERIAL, STAVBENO-MIZARSKA IZDELKE
ZAHTEVAJTE PONUDBE IN STROKOVNE NASVETE

Nagradna križanka „Brest“, številka 9

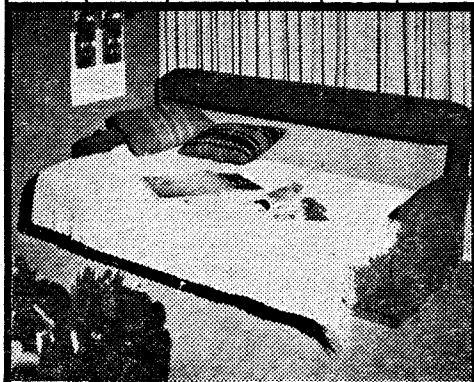
A crossword puzzle grid is shown, featuring a photograph of a living room in the top left corner. The grid contains various clues in Slovenian and English, with some cells already filled with answers. A large arrow points from the word 'BREST' in the bottom right towards a drawing of a swan in the middle right section.

NAGRADNI KUPON šte. 9.

Ime in priimek _____

poklic _____

Točen naslov: _____

Spoštovani reševalci križank!

Rešitev te križanke nam pošljite do 3. junija 1970, kot običajno s kuponom števil. 9. in v pisemski ovojnici z označbo »Nagrada križanka« števil. 9.

Pravilno rešitev in imena nagajenih reševalcev bomo objavili v števil. 24, ki izide 10. junija.

Tudi tokrat Vas čakajo že kar običajne nagrade: Darwilove ure — Lady 3 komadi in Lord 3 komadi.

Vso srečo in veliko uspeha!

Izzrebani reševalci

KRIŽANKE »BREST« ŠTEV. 7.

1. Lavrenčič Urška, Cesta na Jezero 11. p. Cerknica
2. Stičil Tiška, Zdravstveni dom, Murska Sobota
3. Smrke Miša, Zelena pot 9, Ljubljana, ki prejmejo ročno uro Lady iz kolekcije Darwilovih ur, ter
4. Simunac Zdravko, Partizanska c. 33, Kranj
5. Rozman Janko, Bistrica 17, Tržič
6. Bončina Franjo, Prekomorske brigade 15, Celje, katerim bomo poslali Darwil uro znamke Lord.

Nagrajenko iz Ljubljane naprošamo; da pride po uro v gospodarskem času na upravo TV 15, Beethovnova 10, drugim bomo nagrade razposlali po pošti.

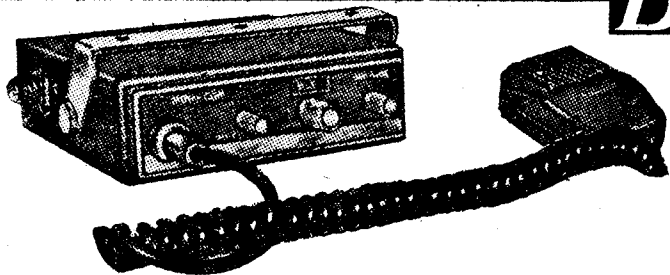
ZA TOPLI DOM
VAŠI DRUŽINI

POHISTVO
SLOVENIJE

**RADIOAMATERJI,
GRADBENA
PODJETJA,
METEOROLOŠKE
SLUŽBE,
GASILSKE
BRIGADE,
KMETIJSTVO itd.**

Belson

„JUB“

KEMIČNA INDUSTRIJA DOL PRI LJUBLJANI

SUHE BARVE

mineralne barve, koksne barve, organske barve, fasadne barve, cementne barve, juboflor barve

DISPERZIJSKI IZDELKI:

JUBOCOLOR barve, JUBOCOLOR PASTE za niansiranje, JUPOL disperzijska barva, JUKOL impregnacija za podlago, JUBOLIN disperzijski kit, JUBOLIT plastični omet

LEPILA:

JUBINOL 3a lepilo za lepljenje ultrapasa, JUBINOL 5a lepilo za lepljenje kartona, JUBINOL 6 a lepilo za lepljenje parketa in toplega poda, JUBINOL 7a dvokomponentno lepilo za pločevino in stiropor, JUBINOL 10a lepilo za malto, JUBINOL 11a lepilo za stiropor, SIRPOLIT lepilo za siporeks in keramične ploščice, TAPETOPIX lepilo za tapete

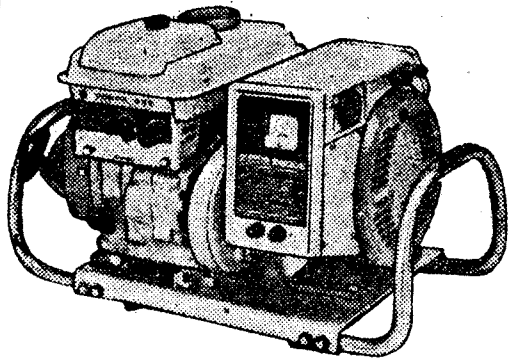
STEKLARSKI KITI:

EXTRA steklarski kit, EGOJUBOSIT, EGOMER, EGO DUR 30, EGO U special, EGO SB 21

ANTI-KOROZIVNA ZAŠČITA AVTOMOBILOV:

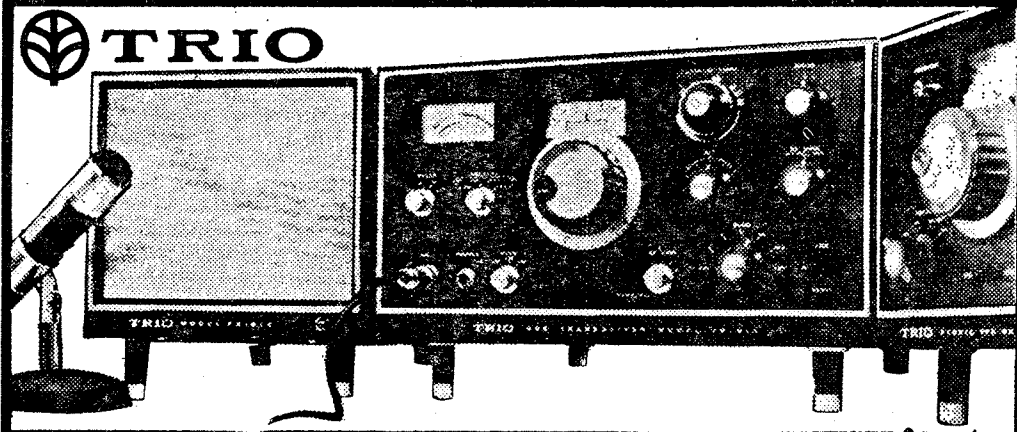
LOBAKON za spodnjo zaščito avtomobilov, LOBAMARAC, LOBASOL

HONDA

**ZA VAS
UVAŽAMO
POKLICNE
RADIJSKE
NAPRAVE
IN
AGREGATE**

TRIO

LIK

lesno industrijski kombinat
ŠOŠTANJ

Izdeluje

stavbno pohištvo
lesno volno in industrijsko embalažo
žagan les iglavcev.

Za cenjena naročila se priporočamo v zadovoljstvo vseh naročnikov.

**TOVARNA
USNJA
KAMNIK**

izdeluje in vam nudi: vse vrste svinjskega usnja za galanterijsko, konfekcijsko in obutveno industrijo, predvsem:

vse vrste velurjev; mehčani lak; oblačilna napa; vse vrste boksov in drugo.

Se priporočamo!

Informacije daje podjetje **ELEKTROTEHNA**
Ljubljana, Titova 51, oddelek akustike,
telefon 311-233

S transportom v Srbijo

Cestni prah, ki so ga na cestah dvignile nemške divizije, ki so tistega usodnega aprilskega dne vdrle prek meja naše domovine se še ni polegel in že je med preplašenim prebivalstvom završalo, da Nemci sestavljajo spiske ljudi, ki da so politično sumljivi ter jih je zato treba spraviti na »vvarno«, kjer ne bodo mogli s svojo osebnostjo delovati in vplivati na politično življenje v deželi, ki je takokrekoč čez noč postala okupirana in zasuznjena.

O tistih težkih in negotovih dneh pripoveduje ALBINA DEBEVEC, sedaj že upokojenka iz Vidma pri Ptuj, ki je bila med prvimi na spisku tistih, ki jih je bilo treba izseliti.

Albina se tiste noči, bilo je 13. junija 1941 leta ob pol treh v jutro, še tako dobro spominja, kot da bi to bilo šele včeraj. Vsi so trdno spali, ko naenkrat zaslišijo močno trkanje po vrtnih vratih in grozeče besede v nemščini. Domačim seveda ni preostalo drugega, kot da so odprli. Pred njimi se je iz teme pojavila moška postava z mrkim pogledom ter revolverjem za pasom. V rokah je držal listič, na katerem so bili zgolj goli podatki aretiranke, ki se je morala v slabih desetih minutah pripraviti za odhod neznan usodi naproti. S seboj je smela vzeti le najnujnejšo obleko. Za slovo pa že ni bilo več časa. Tudi nobena solza se ni utrnila. Vse je bilo preveč strah pred oboroženim možem, ki je predstavljal oblast okupatorjev.

Vaška gostilna je bilo prvo zbirališče. Sem so prihajali, seveda pod oboroženim in nič kaj prijaznim spremstvom še drugi znani ljudje kot so Avgust Purg iz Jurovec z družino, Ivan Kranjc iz Jurovec, Mirko Vavpotič iz Lancove vasi, Anton Majhen, Oto Šoterič, Rudi Ilovšek, Brglezova družina s sedmimi majhnimi otroki ter še nekateri. Kmalu nato so se odpravili z vojaškim tovornjakom proti Ptuj in naprej do Borla. Tu je že bilo mnogo drugih domoljubov, ki jih je čakala enaka usoda, pot v neznamo in negotovo prihodnost. Na Borlu so se pričela tudi prva zasiljevanja in moške ter fantje so bili deležni krepkih klofut. Vsaj to je bilo ženskam priznane. Grajske sobane so se vedno bolj polnile in zato je bila Albina po štirih dneh določena, da jo odpeljejo v meljsko kasarno v Mariboru, kjer je prav tako že bilo vse polno Slovencev, ki so s strahom pričakovali najhujšega. Spali so v kletah na slami. Tu so tudi bili močno zastraženi kot nekakšni zločinci.

»Oj zdaj gremo, oj zdaj gremo...«

Po tednu dni mučne negotovosti, uganjanj, premišljevanj in med njimi številnih majhnih otrok, ki so jih mnogi imeli seboj, je skupina 364 ljudi, žena in otrok korakalo po skorajda povsem praznih mariborskih ulicah proti kolodvoru. Vsi ljudje so se bojda morali umakniti z ulic v

hise. Ljudje so jim sicer naskrivaj mahali izza oken v slovo. Bolj junaški so bili oni v kolonah, ki so brez pevovodje ubrano zapeli tisto znano slovensko narodno pesem »Oj zdaj gremo, oj zdaj gremo, nazaj še pridemo...«, da je odmevalo po mestnih ulicah.

Nihče izmed njih pa seveda ni vedel, kdaj bo res prišel čas, da se bodo lahko brez oboroženega spremstva vrnili nazaj na svojo zemljo in svoj dom. Še manj pa, da bo Kalvarija trajala kar polna štiri leta.

Morda naj omenimo, da je Albina prosila pri apelu, na katerem so prebrali imena tistih, ki se naj takoj pripravijo za odhod, da bi njo poslali z drugim, naslednjim transportom. Niso ji dovolili. Tako se je znašla skupaj z drugimi v živinskem vagonu. Teda, so sicer že vedeli, da jih bo pot vodila v daljno Srbijo.

Potovanje je trajalo kar več dni. Zakaj so sicer potovali celo skozi Sarajevo v Srbijo ni vedela, verjetno pa je bila proga skozi Beograd še porušena. Ponoči jih je pošteno zeblo, ter jim je mraz lezel v kosti. Mala dveletna Nikica se je večkrat oglašala z jokom ter tako kazala nevoljo. Albini ter drugim sopotnikom v neznamo se je močno smilila. Ni ji mogla pomagati kakor tudi ne starši, ki so sicer bili z njo.

Kot brate so jih sprejeli

V Sarajevu so dobili prvič po naporni vožnji toplo hrano, nekakšen golaž, ki je bil naznansko okusen, in že se je potovanje nadaljevalo. Prispeli so v Arandževac. Tu so zopet dobili topli obrok-nezabeljen krompir, ki pa jim je kljub temu teknil. Končno je prišla zadnja postaja Djumis, ki leži pod vzhodnim planine Jastrebac v stari Srbiji. Na postaji je bilo polno ljudi iz okoliških krajev kot je Kaonik, Veliki in Mali Šlegovac, Ribarsko selo in Banja. Prišli so po Slovence, mnogi z oslički ki so bili vpreženi v črke (voziček, ki ga v Srbiji vozijo oslički) in s katerimi so se mnogi izseljenci odpeljali v že zgoraj omenjene kraje. Največ so jih vzeli pod streho ljudje srbske narodnosti.

Že po prvih vtisih a še bolj po nekaj dnevih so vsi spoznali, da so prišli med prave ljudi-brate in sestre, ki so po starševski skrbeli za Slovence. Omenimo naj, da so bili moške večinoma vsi z doma, v vojski. Na kmetijah so ostale žene skupaj s starimi ljudmi in otroki.

Vsega kar so Srbi storili dobrega za slovenske izseljence se v nekaj stavkih ne da opisati kajti bila jih je ena sama velika dobrot, pomagati bližnjemu v stiski in bedi. Znali so tudi tolažiti, čeprav so bili tolažbe tudi sami potrebni, saj so tudi oni občutili, da so zasuznjeni, še posebno, ker je bilo na srbskih tleh kar nekaj rodov vojske, vse od Nemcev, Bolgarov, četnikov in ljoticcev in seveda tudi tistih borcev, ki so se s petokrako zvezdo na čelu bojevali proti vsem tem sovražnikom.

Albina je bila vsa dolga leta izgnanstva skupaj z družinami dr. Jurija Sluge, dr. Milana Šijanica, Borisa Šijanica iz Ptuja ter še z nekaterimi iz Slovenske Bistrice, Polčan in Konjic. To jim je seveda bilo v tolažbo a kljub temu so samo premišljevali, kdaj bo prišel čas vrnitve. V Beogradu je sicer deloval tudi nekakšen begunski konzulat, ki je izseljencem vsaj finančno pomagal. Pomoč je bila seveda bolj skromna ali skorajda ničeva.

Prihod Rdeče armade

Ko je Rdeča armada 13. oktobra 1944 leta osvobodila Požarevac je bila Albina z mnogimi sotrpini v kraju Zabela v nekakšnih jetniških celicah, kamor so jih bili premestili na zahtevo četniškega vojvode, je med izseljenci nastalo nepopisno veselje. Zanje se je pričelo novo življenje in vedeli so,

da ni več daleč čas, ko se bodo vrnili v svobodno Slovenijo. Naposled je prišla svoboda in dva meseca po zlomu fašizma in druge vojske so se spet vračali proti domu. V Brezicah jih je na železniški postaji pozdravil velik transparent z dobrodošlico in že so se počutili kot doma.

Albina ima še samo eno željo. Rada bi še letos obiskala kraje in ljudi, kjer je med zadnjo vojno našla svoje zatočišče in mnogo, mnogo prijateljev. Upa, da v kolikor ji bo zdravje dopuščalo, da se bo že letos septembra podala skupaj z drugimi nekdanjimi izseljenci v Srbijo, da obišče vse dobre ljudi in če teh ne bo našla, pa njihov otrok, svojce, da bi se jim še enkrat od srca zahvalila za njihovo veliko človekoljubno dejanje, ki mu skorajda ni pri-skorajda ni primere.

FRANJO HOVNIK

Magična moč škatlice sardin

Škatlica sardin, ki danes ne predstavlja kake posebne vrednosti in jo je mogoče povsod kupiti, je bila v taborišču pred četr-t stoletja vredna zelo veliko.

O tem nam govori tale spomin na koncentracijsko taborišče Plas-senburg: škatlica sardin je bila last Janeza Ponikvarja z Jesenic, ki jo je prejel z ostalimi malenkostmi iz Dachaua, od koder smo prišli prve dni oktobra leta 1943 v Flossenbürg. Ko smo odpotovali iz Dachaua Janez Malovec iz Rateč, Janez Ponikvar iz Dovjega, Franc Kosmač z Javornika, Alojz Kruševac neke od Tacna in jaz,

Kar dva tedna za tem je Ponikvar dobil iz Dachaua svoje skromne stvari in med njimi tudi škatljo sardin. Budno jo je čuval, da bi mu jo kdo ne ukradel, da bi mu prav prišla v še-hujši stiski.

Ko smo se iztovorili na postaji Weiden smo takoj občutili esesovske palice, ki so nas pognale z železniškega vagona v zaprt tovorni avto. Že tu smo zaznali, da bo življenje težko, še bolj pa, ko smo izstopali z kamiona pred vhodom v taborišče, kamor smo prišli ravno, ko je bil večerni apel in videli 6000glavo množico sestradanih in izmučenih ljudi, ki so se pravkar vrnili z dela v kamnolomih in drugih delovnih komandah. Bili so slabo oblečeni z me-načkami za pasom in že tu smo vedeli, kaj nas čaka.

Naslednji dan smo že morali na delo in odrejeni smo bili delovni skupini, katere kapo je bil prosluili nemški kriminalce. Zabaval se je s tem, da je vpregel v voziček za prevoz kamenja, po 20 do 30 ljudi včasih tudi več, ter je ob vrsti vihtel svojo nepogrešljivo palico po naših hrbtih. Kot vsi drugi kapoji je imel tudi on

Dne 25. aprila se je na že tradicionalni spominski prireditvi v Ravensbrücku zbralo več tisoč ljudi in med njimi delegacije triindvajsetih držav. »Da bi se nikoli več ne dogajale takšne grozote...«, je v uvodnem govoru zaježala predsednica francoskega komiteja taborišča Ravensbrück. Polaganju vencev se je pridružila tudi jugoslovanska delegacija petinštiridesetih bivših internirank in pred spomenik raven-sbrückim žrtvam položila venca zveznega in republiškega odbora zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne. J. Z. — M. S.

to navado, da nam je kradel tanke koščke kruha, ki smo ga dobili pri težkem delu. Seveda se ni bilo kam pritožiti, in gorje mu, kdor bi to storil.

Ostala sva pri tem le z Janezom Makovcem, ostali so prišli v druge komande. Kmalu na to pa sva prišla v roke še hujšemu kapoju, Avgustu Beckmanu. »Dovolj sta se spočila v Dachau«, nama je dejal, ko je zvedel od kje sva prišla. »Tu delamo dokler zmoremo, potem pa vodi pot v krematorij,« je še dodal.

Rezerve s človeškim materialom je bilo dovolj za nadomestilo pobitih in onemoglih. Tu je vse priganjalo k delu: esesovci kapoja in njegove pomočnike, ti pa druge internirance, ki se niso mogli braniti. Tu smo lomili kamenje in valili težke skalne gmo-te, jih nalagali na vozičke in v diru prevažali na določena mesta. Morda bi šlo kljub izčrpanosti ljudi delo laže od rok, če ne bi bilo kričanja in pretepanja. Prav zato je bilo toliko zlomljenih nog in zmečkanih prstov. Hudo je bilo in prepričan sem bil, da bova tudi z Janezom omagala ob težkem delu in pičli hrani.

Neko jutro sem, po neprespani noči, pred začetkom dela stopil do kapoja, ki je bil sam in ni bilo v bližini esesovca, ter ga naprosil, da bi mi dal lažje delo. Vedel sem, da nimam druge izbire, ali da me pretepe ali pa da omahnem pri delu. Kapo me je pogledal se namršil in že je dvignil roko, da me udari. Navado je namreč imel, da je človeka udaril za uho in ga s prvim udarcem zbil na tla, ali pa ga je z vso močjo sunil v želodec ali pod brado, sicer pa so mu pri tem tudi težke coklje dobro služile. Prehitel sem ga in mu dejal, da usluga ne bo zastoj, ker bom mor-

da kaj dobil od doma, ko bo moja žena zvedela, kje sem. Roka mu je omahnila in pogledal me je dokaj človeško, kar ni bila njegova navada, saj ne vem, če sem ga kdaj videl, da bi se bil nasmejal. Se mu je morda v tem trenutku zbudila vest po tolikem mučenju in ubijanju ljudi, saj so trdili, da jih je imel precejšnje število na vesti. Kaj ga je ganilo, da je tudi Janeza poslušal in da naju je takoj poslal na lažje delo? Ves dan sva tu delala in delo ni bilo tako naporno, kot prejšnje dni, a tudi brcam in pretepanju sva se izognila.

Dan je nekako srečno minil, vendar sem pomislil, kaj bo čez nekaj dni, saj nisem imel priložnosti pisati domov, in moji niti ne vedo kje sem.

Po vrnitvi z dela sva z Janezom pripovedovala Ponikvarju, kako je potekel ta dan in kako sva uspela. Vsaj za en dan, dobiti dostop do kapoja Avgusta. Tu pa se je pokazalo tovarištvo, ki je bilo tako značilno prav v koncentracijskih taboriščih, tovarištvo, ki so ga bili zmožni le ljudje krepkega značaja. Ponudil nama je škatljo sardin, ki jo je tako čuval in hranil za najboljši primer. Kljub vsemu pomanjkanju nama je to odstopil, prepričan, da nama tako ohrani morda tudi življenje.

Zjutraj sem kapoju stisnil v roko škatljo in videl sem, kako jo je z zadovoljstvom spravil v žep. Kapoji in priganjaci niso bili lačni, saj so vedno pospravili del obroka, ki je pripadal ljudem, katere so priganjali pri delu, a to je bila le običajna lagerska hrana. Vedel pa sem, da Beckman ni ničesar prejemal od doma. Kot težkega kriminalca so ga že leta 1936 spravili iz zapora v koncentracijsko taborišče Dachau in od tam leta 1939 v Flossenbürg.

Tudi ta dan in naslednje dni sva imela z Janezom lažje delo in opazila sva, da ni bil kapo Avgust več tako surov. Precej se je spremenil in ko sva morala zopet prijeti za težje delo, nama je pokazal, kako je treba valiti težke skale in lažje je šlo. Ker je do naju postal bolj človeški je tudi drugim prizanašal in postal je bolj znošen.

Kmalu za tem, so ga premestili zopet v kamnolom pa je med tem še poskrbel, da sva z Janezom prišla v »kleparsko delovno skupino«, kjer je bilo delo pod streho. Čez nekaj mesecev so esesovci njega in še nekatere kapoje, ki so bili že dolgo v tem taborišču, odpeljali drugam in nism več slišali o njem.

Škatlica sardin me pa še vedno spominja na ta dogodek, ki je eden od mnogih, kakršne so ljudje doživljali med drugo svetovno vojno v gozdovih, zaporih, koncentracijskih taboriščih, izseljeniških taboriščih... tudi doma.

SREČKO SORLI

Kurirčkova pošta v Stični

Slovesnosti ob sprejemu »Kurirčkove pošte« v Stični se je udeležilo več kot tisoč ljudi in med njimi številni predstavniki družbeno političnih organizacij ter mnoge partizanske mamicе. Priprave za to slovesnost so trajale več mesecev in program je bil res lep in pester. Trud, ki so ga v priprave za sprejem vložili tamkajšnji šolarji in prosvetni delavci torej ni bil zaman! Po koncu programa so udeležence slovesnosti povabili na okusen partizanski golaž.

Sprejem »Kurirčkove pošte« je v Stični od leta do leta lepši in obilnejši, da bodo prihodnje leto za to priložnost pripravili še posebno prijetno presenečenje.

STEFAN OBLAK

Knjiga za današnji čas

Kot predzadnji zvezek SODOBNE ILUSTRIRANE ENCIKLOPEDIJE je nedavno prišla na knjižni trg knjiga z imenom TEHNIKA in s podnaslovom CLOVEK PREOBLIKUJE SVET, ki skuša v naši pičli tovrstni znanstveni literaturi zapolniti vrzel in posredovati našemu bralcu temeljno znanje o sodobnem neslutnem razvoju znanstvenega in tehničnega napredka. Knjigo je iz angleškega izvirnika prevedel in deloma priredil dr. Lavo Čermelj, pri čemer so mu bili v pomoč štirje domači strokovnjaki — inženirji: Samo Čermelj, Bruno Gombač, Slavko Pukl in dr. Srdjan Turk. Kot druge knjige iz te serije, je tudi ta knjigo opremil ing. Branko Simičič, založil pa MLADINSKA KNJIGA v koprodukciji z beograjsko založbo VUK KARADŽIĆ.

»Tehnika« je razdeljena na naslednja osnovna poglavja: Človek preoblikuje svet, Mere, Energija, Bogastvo zemlje, Kemična tehnologija, Kovine in metalurgija, Keramični izdelki in steklo, Kmetijstvo in živilska industrija, Tkanine in usnje, Gradbeni material in gradbene metode, Promet po kopnem, vodi in zraku, Voja tehnika, Komunikacije in kontrola in splošen pregled. Zaključno poglavje pa seznaja bralca z osnovami tehnike, kjer je navedenih nekaj pomembnih znanstvenih osnov,

ki uravnavajo razvoj raznih tehniških vej ter tehniški slovar z 250 izrazi.

Kako pomembno vlogo igra tehniška znanost v službi človeka je že davno spoznal Jonathan Swift (1667—1745) ko je zapisal: »Po mojem mnenju bi bolje služil človeštvu in stori svoji domovini večjo uslugo kakor ves rod politikov skupaj, kdorkoli bi vzgojil dva žitna klasa ali dve travni bilki na kosu zemlje, kjer je prej rasla ena sama...« V drugem smislu je izrazil to misel v uvodni besedi znanstvenik James F. S. Her, ki pravi: »Fantastična tehnologija druge polovice 20. stoletja lahko napravi življenje prihodnjih rodov mirno, srečno in materialno polno. Odkrivanje bo lahko nadomestilo garanje, umetnost bo nadomestila brezbržnost. Toda v tej tehnologiji ti tudi zervajica, ki zaradi oborožitvene tekme lahko danes ali jutri upepel človeški rod in vse njegovo uspešno delo. Če bo ta knjiga pomagala bralcem razumeti čudovite in strašne učinke, ki izvirajo iz človeških moči, in s tem razumevanjem krotiti to moč, nismo zaman ustvarili knjige o tehniki.«

Nedvoumno je TEHNIKA dragocena knjiga, ki sicer podaja obširno snov le v splošnih in osnovnih obrisih, vendar je domala nenadomestljiva v naši poljudnoznanstveni književnosti.

C. S.

Revolucionarna preteklost Ruta in Granta v Baški grapi

Prebivalci teh dveh visokogorskih vasi se vsako leto konec septembra spominjajo začetka dela za NOB. Rut in Grant imata za seboj pomembno revolucionarno preteklost. Že med obema vojnama so tu delovali člani znane protifašistične organizacije »TIGR«. Čez visoko skalovje Peči so člani »TIGR« prinašali časopise »Straža ob Soči«, »Svoboda«, propagandne brošure in letake ter orožje.

Iz Ruta je bil Simon Kos, eden najbolj delavnih »stigrovcov« ne samo v Rutu, pač pa na vsem Tolminskem. Bil je izredno pogumen in revolucionaren. Deloval je po vsej Baški grapi in na Tolminskem. Njegovega dela je bilo toliko, da ni več moglo ostati skrito okupatorju.

Znana je nadaljnja življenjska pot tovariša Kosa. Bil je aretiran in z njim še šest drugih domačinov. Pred posebnim fašističnim sodiščem v Trstu je bil skupaj s Pinkom Tomažičem, Viktorjem Bobkom, Ivanom Vadnalom in Ivanom Ivančičem v decembru 1941 obsojen na smrt in ustreljen.

Tolminska — dežela upornikov — je dala tako prvo žrtev za svobodo.

V avgustu in septembru 1941 so na Tolminsko prišli prvi organizatorji oboroženega upora. Med temi. Med temi je bil Miha Janko, domačin iz Spodnjega Bukovega nad Grahovim. Ker je poznal nekatere zanesljive člane »TIGR«, se je najprej povezal s temi. Med temi je bil MIHA Brovč-Breza s Koritnice. Oglasil se je pri njem, da sta se dogovorila o začetkih organizacije v Rutu in Grantu. Skupaj sta odšla naravnost v Rut in se ustavila pri Antonu Stendlerju-Puču. Na ta prvi sestanek je na povabilo Stendlerja prišel tudi Lado Kemperle. Tako se je v Rutu začelo delo za NOB.

Prvi aktivisti OF v Rutu leta 1941 so bili: Anton Stendler, Lado Kemperle, Ivan Kemperle, sestre Kemperle in še nekaj drugih. V Grantu pa sta prva delala za OF Ivan Ferjanc in Simon Brovč. Anica Lončner je bila leta 1942 požrtvovalna obveščevalka.

Prva partizana iz Ruta sta bila že leta 1941 poznana »stigrovca« Jože Koder in Anton Koder-Cesta. Oba sta padla kot hrabra borca narodnoosvobodilne vojske.

V novembru 1941 je v Rutu že deloval aktiv OF. Pozimi 1941—1942 se je preimenoval v Krajevni odbor OF. To je bil eden prvih odborov OF na Primorskem.

Člani so se že takrat redno sestajali in sproti reševali vse naloge.

Nekdanji člani protifašistične organizacije »TIGR« so imeli v Rutu shranjenega precej orožja. To orožje so skrbno skrivali za tisti čas, ko bodo udarili po okupatorju. Ko so se povezali z OF, so takoj spoznali, da je to tista organizacija, ki bo sposobna or-

ganizirati oborožen upor. V novembru 1941 so to orožje — 11 pištol — izročili aktivistu Ladu Kemperlu, ki jih je skrnil pod sprednji sedež na kmečkem lojtrniku. Tako »opremljena« se je odpeljal iz Ruta na Koritnico. Spotoma sta ga ustavila dva fašista in prosila, če lahko prisede. Voznik jima je rad ustregel in povabil naj prisedeta. Nista niti od daleč slutila, da sedita na pištolah, ki bodo v rokah partizanov streljale na fašiste...

V Rutu je bil prvi mladinski sestanek že v oktobru 1942. Takrat so člani LM Slovenije sprejeli razne dolžnosti za organiziranje aktivne pomoči partizanom in vaškemu odboru OF. Prva sekretarka LM Slovenije za Rut je bila Lenka Kemperle.

V septembru sta Andrej Brovč-Janko in Albin Kovač-Jaka organizirala na Obloškem hribu partizanski šolski center. Prvi aktivisti OF v Rutu so takrat že začeli organizirano zbiranje hrane, ki so jo prejimali tudi partizani v tem šolskem centru.

Že takrat se je porodila misel, da bi napadli fašiste, ki so imeli svojo postojanko v Rutu. To misel so opustili, ker bi spravili v nevarnost življenja vaščanov in vas samo. Spremenili so jo v toliko, da so naredili načrt za napad na fašistično patruljo zunaj vasi. Med Rutom in Stržiščem so postavili zasedo, in ko je prišla patrulja fašistov so jih napadli. Dosegli so svoj namen. Fašisti, ki so 14 let imeli svojo postojanko v Rutu, so se iz strahu pred novimi napadi partizanov umaknili v dolino.

Ko se je partizansko gibanje na Primorskem vedno bolj širilo, so Italijani začeli mobilizirati vse fante, ki so še bili doma. Takrat so odbori OF začeli veliko propagando med fanti, da se umaknejo mobilizaciji v italijansko vojsko v partizane. Takrat se je noč v Rutu in Grantu spremenila v dan. Iz dela Cerkljanske, iz Goriškega in iz Brd so prihajale skupine mladincev v Prode, kjer je bilo zbirno mesto.

Še bolj živo je bilo v Grantu in Rutu v prvih dneh po kapitulaciji fašistične Italije. Dnevno so šle skozi ti dve vasi cele brigade proti Gorenjski in Dolenjski. Aktivisti OF so takrat imeli

ogromno dela in odgovornosti. Treba je bilo poskrbeti za prehrano, za vodiče in obveščevalce. Vendar ni nikjer prišlo do zastoja. Vsak posameznik v teh dveh vaseh je vestno opravil svojo nalogo.

V Liscu je bila partizanska ambulanta, ki je potrebovala zdravnika in druge sanitetne potrebsčine. Ivan Kemperle je v času najstrožje kontrole pripeljal z Grahovega veliko sanitetnih potrebsčin prav takrat, ko je bila ambulanta popolnoma brez vsega. Lahko zapišemo, da je bilo to eno izmed tistih pogumnih dejanj, ki so jih med oboroženim uporom izvrševali zavedni in borbi predani tovariši v Rutu in Grantu.

Ob 25-letnici osvoboditve ne smemo molče preiti mimo takih vasi in mimo tistih ljudi, ki so v takih vaseh ostali. To so bili med narodnoosvobodilno borbo tovariši — vredni zlata. Brez takih ljudi bi bila borba še velika, hujša, padlo bi bilo še več partizanov. Nikolaj Lončner je že leta 1934 prenašal čez bivo državno mejo literaturo in orožje. Zato so ga fašisti zaprli. Ko so prišli partizani, je vedel, da je to vojska, ki bo pregnala tiste, ki so ga bili zaprli. Prav tako je bila leta 1934 zaprta hčerka Anica Lončner. Ko so prišli prvi organizatorji oboroženega upora, je takoj vedela, kje je njeno mesto. Že leta 1942 je prevzela pomembno nalogo obveščevalke. Poleti 1943, ko je bil v Rutu ustanovljen odbor SPZZ je Anica postala prva sekretarka tega odbora.

Vasi Rut in Grant sta s svojo revolucionarno preteklostjo veliko prispevali v borbi za osvoboditev. Ob petindvajsetletnici osvoboditve ne smeta ostati pozabljeni. Bili sta ne samo kašpot, kod je partizanom varno hoditi, pač pa tudi kašpot drugim vasem, kako se je treba povezati in delati za partizane. Zato naj ob tej zgodovinski četrtstoletnici pridejo na obiske k tem dobrim ljudem vsi tisti — tudi vodilni tovariši — ki so bili med NOB deležni lepega sprejema, tople besede in skromne pogostitve. Vsaj ob tej prvi četrtstoletnici, dokler so še živi nekdanji požrtvovalni aktivisti in borci.

A. P. OGAREV

Obisk pri dveh materah

Te dni smo obiskali dve naši članici in partizanski mami. Marjko Kren iz Svečine in Ivanka Živec iz Sp. Kungote.

Najprej smo se oglasili pri Krenovi mami — slavila je 80 rojstni dan. Tudi Krenova mama je bila kot mnoge druge žrtev podivjane vojne, saj je izgubila moža in dva sinova, tako da je ostala sama na velikem posestvu. Posestvo je pozneje izročila vnuku.

začela v Trstu. Tam sta imela gostilno, kjer so imela kar tri slovenska društva svoje prostore. Zato so jih leta 1918 začeli kot zavedne Slovence preganjati in tako sta se morala vrniti na Štajersko.

V drugi vojni so bili izseljeni v Liko z devetčlansko družino. Tam, pripoveduje mama, so strahno stradali, le enkrat na dan so jedli malo krompirja. Sin Bogdan

Nišli smo jo v njeni topli sobi, kjer ji je delal družbo njen 4 letni pravnuček Lojzek. Kaže, da se kar dobro razumeta.

Nekaj dni pozneje smo krenili k Živčevi mami. Živahna in nasmejana je v krogu svojih otrok, snahu in pravnuka obhajala svoj 82 rojstni dan. S tovarišem sva prisleda k dobro založeni mizi, mama nana je pa pripovedovala dosti lepih, še več pa žalostnih iz svojega življenja. Njena življenjska pot z možem se je

je padel star 26 let, bil je borec liške brigade od leta 1941. Hčerka Vida pa je padla leta 1943 pri Šabcu kot borka mladinske brigade, stara komaj 21 let. Živčeva mama vidi še zelo dobro, saj bere vse brez očal. Zelo pa si želi še enkrat v Šmarješke toplice. Pred leti je bila tam in pravi od takrat se počuti mnogo boljše.

Obema slavljenkama želimo še dosti zdravih let v krogu svojih domačih.

ZB ZGORNJA KUNGOTA

Te dni na Brniku

Za nami je največja letalska razstava, kar je bilo kdaj na Slovenskem, povezana s poletni letal in skoki padalcev. Lepi spomladanski dnevi po dolgih mesecih dežja in mraza so sami po sebi nekaj lepega, kot nalašč za izlete v naravo. Okolica letališča pa je naravnost čudovita. Saj jo krasijo smrekov gozd, v ozadju pa so kot kulise gorenjski hribi s snežno odejo.

Na razstavi je največjo pozornost vzbujal prestrežalec sovjetske proizvodnje, tak kakršne uporabljajo trenutno v Egiptu in v Severnem Vietnamu. Precej vitez trup in zelo majhna trikotna krila so njegova značilnost. Mnogi nekdanji letalci, ki so leteli na letalih, kakršna so bila ob koncu zadnje svetovne vojne in nekaj let po njej, so si ga želeli podrobno ogledati. Lahko so ugotovili, kako je v času od korejske vojne, ko so se prvič pojavili reaktivni lovci na bojišču v večjem številu, razvila tehnika.

Že bežen pogled v kabino tega letala, ki vsak hip ne bo več sodobno, ampak zastarelo, saj že izdelujejo nov, precej izpopolnjen tip, pove marsikaj. Predvsem pa to, kakšno pozornost zahteva od pilota upravljanje takega stroja,

pa tudi kakšno usposobljenost. Vsak najmanjši prostorček je izkoriščen, povsod so razna stikala, vzvodi in instrumenti. Tu ni časa razmišljati, kaj naj človek najprej zgrabi, tu je treba delati s prsti kot bi igral na klavir. Zato pa se je treba neutrudno vaditi, tako da vsak gib pride v podzavest. Vsaka pomota je lahko usodna, časa za razmišljanje ni, odločajo drobci sekund.

Zato je bila okoli tega letala na razstavi ves čas precejšnja gneča.

Ozrimo se še v drugo smer: na razstavi je tudi letalo sovjetske izdelave PO-2. Konstruirali so ga pred več kot štiridesetimi leti kot U-2 (Učni-2). Med zadnjo svetovno vojno so ga »mobilizirali«. Ustanovili so cele polke, ki so bili opremljeni s temi letali. Nekateri polki so imeli osebje v pretežni večini sestavljeno iz žensk. Toda ta letala so med Nemce sejala strah in trepet. Zaradi majhnih brzin so bila sila okretna in zato za takrat moderne lovce težko ranljiva. Potrebovala so majhna letališča, glede oskrbe so bila sila skromna. Navadno so na večji višini letalci zaprli plin in do cilja jadrali, tam pa presenečenega sovražnika zasuli z bom-

bami, ki jih zaradi tišine v zraku niti najmanj ni pričakoval.

Po končani vojni so precej teh letal odstopili Jugoslaviji. Na njih so se šolali prvi naši povojni piloti. Potem smo pri nas začeli delati drugačna, boljša letala. Kar je ostalo celih letal PO-2, so jih počasi odstopili aeroklubom in »poljedelski aviaciji«.

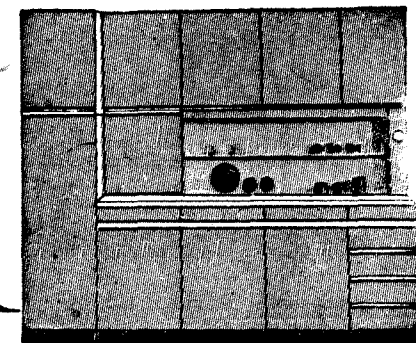
Leta so tekla, nikjer več niso izdelovali letalskih motorjev, kakršen je bil nekoč na PO-2. Toda »zmaja« (trup, krila in repne površine) je bil še dober, samo les so prepočili z injekcijami formalina in drugimi kemikalijami. Namesto originalnega motorja in vijaka pa so dali drugega. In zdaj starček med letali znova leti, vleče jadralna letala in spet se na njem šolajo piloti. Upajmo, da bo to letalo našlo svoj prostor v kakem letalskem muzeju, kar mu kot letalu-matuzalemu tudi pripada.

Nekaj dni so hrumeli nad brniškim letališčem motorji. Od daleč je bilo slišati kot bi grmelo. Zdaj se bo spet med hribe naselil mir, le nekajkrat na dan ga bo zmotilo potniško letalo, ki bo pristalo ali vzletelo.

Vsi, ki so si razstavo in miting ogledali, pa so se razšli po domovih. Nedvomno so veliko videli. Posebno to velja za rezervne starešine, zlasti za letalce, ki so si obnovili znanje. MP

V SODOBNO KUHIŃJO — SODOBNO KUHINJSKO POHIŠTVO

kredenca izpeljanke
iz kuhinje VEGA 55

**LJUBLJANSKE
OPEKARNE
LJUBLJANA**

obveščajo

vse cenjene odjemalce, da na svojih obratih
izdelujejo vse vrste opečnih izdelkov

Vse informacije daje prodajni oddelek Cesta na
Vrhovce 2, telefon 61-965 in 61-805.

Jože Moškrič — narodni heroj

Samorastnik — ljudski pesnik in pisatelj, tiskarski delavec

Ne bodo me strli, ne bodo
zlomili,
sile se nove v meni bude;
sja po življenju raste v meni,
želja po boju me jekleni.
(Jože Moškrič)

Jože Moškrič se je rodil 2. marca 1902 v Dobrunjah pri Ljubljani, v delavski družini, v kateri je bilo sedem otrok. Družina je živela v revščini in pomanjkanju; saj dvoje pridnih očetovih rok ni moglo poleg dobre in pridne matere toliko zaslužiti, da bi ne občutili pomanjkanja in bede. Jože je končal osnovno šolo v Zadvoru, kjer je preživel tudi svojo rano mladost. Zaradi družinskih razmer šole ni mogel nadaljevati, čeprav je imel veselje do učenja. Zato si je poiskal delo, da bi družini nekoliko pomagal. Čeprav je dobil samo začasno zaposlitev, se jim je le obrnilo nekoliko na bolje.

Predčasno je odšel k vojakom. Po vrnitvi iz vojske leta 1923 je dobil zaposlitev v bivši Jugoslovanski tiskarni, sedaj Ljudski pravici v Ljubljani. Delal je kot topilec svinca do leta 1941. Ker je bil zelo rahlega zdravja, delo pa je bilo nezdravo je kmalu nevarno zbolel na pljučih. Nekaj časa se je zdravil, ker pa se je bal, da bo izgubil zaposlitev, je kmalu nadaljeval delo na istem mestu. Služb ni bilo mnogo na razpolago, saj se je tedaj že pričela pojavljati splošna gospodarska kriza. Moral je potrpeti. Svoje politično prepričanje je moral v podjetju prikriti ali celo zatajiti, dokler se ni utrdil na tem službenem mestu. Vendar ga okoliščine niso motile, da ne bi deloval za naše gibanje. V oddelku in tudi po drugih je postal kmalu zelo priljubljen zaradi svojega značaja in tovarišstva. Kmalu po zaposlitvi je postal član grafične organizacije, na kar je bil tudi zelo ponosen.

Leta 1927 je sodeloval pri ustanovitvi Delavsko-prosvetnega društva »Svoboda« Zadvor. V njem je aktivno sodeloval, več let pa je bil tudi njegov predsednik. Ko so »Svobodo« razpustili, je Jože deloval tudi v »Vzajemnosti« in »Zarji«. V tem kraju je nenehno vzgajal ideološko delavstvo in pridobival mladino ter z njo neumorno delal. Brezobzirno je razgaljal stari režim, zato so mu orožniki večkrat preprečevali govoriti na zborovanjih, mu preiskovali hišo, leta 1940 pa so ga celo zaprli.

Ze mnogo let pred drugo svetovno vojno se je pričel uveljavljati kot ljudski pesnik in pisatelj. Njegove pesmi so recitirali na številnih delavskih odrih. Napisal je tudi mnogo dram in komedij: Rdeče rože, Razkrinkana morala, Borba za kruh, Dani se, Stari in mladi. Zadnjikrat je »Rdeče rože« izdal Prosvetni servis v Ljubljani leta 1959 v počastitev 40-letnice ZKJ. Pesmi pa so izšle leta 1968 v počastitev 25-letnice Zbora ljudskih poslancev slovenskega naroda v Kočevju.

Pri »Rdečih rožah« mu je okrajno načelstvo delalo precej težav, preden so jih lahko po njegovi režiji igrali leta 1931 v Zadvoru. Zelo radi so uprizorjali to dramo, ki je budila v delavskih množicah odpor proti nasilju in krivicam. »Rdeče rože« so bile uprizorjene celo med našimi izseljenci v Clevelandu v ZDA.

O vseh svojih delih se je okrajno pogovoril s Tonetom Čufarjem, delavskim pisateljem, ki sta si bila dobra prijatelja. Jože se je lotil tudi pisanja proze, ki pa mu ni ležala.

Uspeh njegovega neutrudljivega dela v Dobrunjah je bil viden že skoraj na vsakem koraku. Jože je znal opazovati življenje z odprtimi očmi. Marsikdaj so ga bolele krivice, ki so bile povzročene tujim ljudem. Tudi na svoji koži je občutil ogromno zla, bede, preganjanja in ječe. Zato se je z vso silo lotil organizira-

nja Osvobodilne fronte v Dobrunjski občini. Ustanovni sestanek v maju 1941 je vodil Boris Kidrič.

Ze mnogo let mu je zahrbtna bolezen tuberkuloza izpodkopavala zdravje, toda nikdar pa ni potegnil o svojih osebnih težavah, tudi s svojimi močmi in varčeval. Vztrajno in požrtvovalno je pomagal pripravljati upor. Včasih pa mu je bilo težko, takrat pa mu je bila vedno v tolažbo in spodbudo Oktobrska revolucija. Trdno je verjel tudi v zmago naše revolucije.

Ze leta 1928 je bil sprejet v partijo, za katero je nesebično in nepretrgoma delal vse do svoje herojske smrti.

Od leta 1930 je pričel aktivno delovati v grafični organizaciji, kot član odbora pomožnega delavstva. Kmalu se je poznalo njegovo uspešno delo na raznih področjih. Tovariši so postali nanj pozorni, zato so mu vedno več in več zaupali. Leta 1931 je na obnem zboru odkrito nastopil. Pojasnjeval je naloge delavstva proti imperializmu in fašizmu. Na podlagi njegovih izjav je policijski komisar občni zbor razpustil. Moškrič je v posameznih razpravah, na delegatskih občnih zborih branil delavska načela in kritiziral mlačnost funkcionarjev grafične organizacije. Mnogokrat je pričakoval, da

bodo sodelovali v debati oni grafičarji, ki so bili udeleženci oktobrske revolucije v Rusiji. Ker tega ni doživel, je pričel zbirati mlajše in za poznejše akcije pripravljene tovarise. Jože si je pridobil zaupanje med starejšimi in mlajšimi, zato je zlahka oživil prvo borbeno partijsko celico med svojimi tovarisi.

Jože Moškrič je prvi prižgal plamen upora med grafičarji. Ze pred drugo svetovno vojno je pridobil nekaj tovarisev, da so postali zvesti sodelavci partijske tehnike. Nekateri so tedaj že vedeli, ali pa vsaj slutili, da mora biti Jože član Partije. Preizkusil je njihovo zanesljivost in konspirativnost kar je za delo v partijski tehniki najvažnejše. Pridobil jih je, da so v legalnih tiskarnah med drugim delom ali ob večerih skrivaj delali za partijski tisk. Tiskali so manjše časnike in brošure, predvsem pa letake. Poleg drugih je pridobil tudi mladega Frana Jegliča, stavca vajenca, sina šolskega direktorja in nečaka škofa Jegliča. Ta fant je delal v tedanji Jugoslovanski tiskarni, današnji tiskarni Ljudske pravice. Leta 1933 pa ga je nekdo izdal, da je dela za partijsko glasilo »DELO«. Na policiji so ga potem tako mučili, da je po nekaj mesecih umrl. Toda izdal ni nikogar.

To je bila prva žrtev med grafičarji v predvojni Sloveniji.

Moškrič je znal nastopati z vso sposobnostjo, zrelostjo in govorniško spretnostjo na raznih zborovanjih, občnih zbora in sestan-

kih. Med grafičnim delavstvom je bil spoštovan, saj je bil v boju za zboljšanje delavskih pravic izredno pošten. Zaradi teh lastnosti so ga grafični delavci visoko cenili, kar pa nekaterim iz vodstva grafične organizacije ni bilo po volji.

Jože je že pred italijansko okupacijo tesno sodeloval z nekaterimi politično zanesljivimi grafičarji. To je delal zelo sistematično. Politične somišljenike je vključeval v društvo »VZAJEMNOST«, kjer so se še pobilše seznanili s političnimi nalogami zavednega delavstva. Vsa osebna poznanstva so mu ob začetku okupacije zelo koristila. Zbral je okoli sebe precej zanesljivih grafičarjev in nekatere je povabil na posebne sestanke. Dobro se spominjam, kako je bil takrat zamišljen in zaskrbljen. Dobil je posebno važne naloge, saj je novo ustanovljena Osvobodilna fronta Slovenije takoj zaživela po zašlugi najzavednejšega dela delavstva. Tudi na njegov dom so prihajali.

Le najbližnjim tovarišem je zaupal svoj nevarni položaj, saj ga je že predvojna policija preganjala, ker je pri njej zaradi svojega prepričanja že večkrat zbudil pozornost. Domači izdajalci so poskrbeli, da je tudi okupator zvedel zanj, toda Jože se jim je vedno izmuznil, zato so se znesli nad družino. V noči od 12. na 13. julij so izdajalci že za znatno višje zavednih ljudi po Zadvoru in bližnjih vaseh. Moškrič je moral uporabljati tuje listine, da se je lahko bolj varno gibal. Stanoval je drugod in z domačimi se je sestajal le skrivoma, kar pa je bilo iz dneva v dan težavnejše. Kljub težavam pa je dejal, da ne bo klonil, saj od fašizma ni mogel pričakovati kaj drugega kot preganjanje. In na to je opozarjal tudi svoje tovarise, saj je bil trdno prepričan, da bo okupatorjevo nasilje čedalje hujše, prav tako pa tudi divjanje domačih izdajalcev.

Nekoč nam je Jože dejal, da nas mora povezati v tesnejše politično delovanje. Tako nalogo je dobil od Partije. Vse poštene grafičarje ne glede na versko in politično opredeljenost da bo treba združiti v skupen odpor proti okupatorju. Grafična organizacija je preveč strokovna, nepolitična in slabo povezana z delavskim gibanjem. Nekateri, ki se s tem niso strinjali so se že v stari Jugoslaviji vključili v napredne organizacije. Najzavednejši pa so opravili svojo nalogo tudi v grafični organizaciji sami, kjer je bila zavest naprednega članstva vedno močnejša. Ti so prišli tudi v vodstvo in so močno spremenili njeno delovanje, s čimer so pridobili ugled in priljubljenost. Moškrič je bil vedno med prvimi. Tedaj nam je povedal, da s posamezniki, ki ščitijo le ozke stanovske interese, ni mogoče dosti računati, čeprav jih ne kaže puščati popolnoma ob strani. Posebno važna pa da je bila mladina, nanjo se bomo morali nasloniti, je Moškrič večkrat naglasil.

Po italijanski okupaciji je bilo potrebno še bolj načrtno delo.

Nekega dne nam je Jože dejal, da nas dobro pozna, da ve, da smo zanesljivi in predani stvari Osvobodilne fronte; nato je izrekel mnenje, da nas bi partija rada vzela v svoje vrste. Vprašal nas je če hočemo postati člani KPS. Pritrdili smo mu, vendar je bil iz tehničnih razlogov takojšen sprejem odgojen. Kmalu je bil ponoven sestanek, ki ga je zopet vodil Jože, prisostvovala pa sta še Zdenka Kidrič in Tone Suštaršič. Jože, ki nas je najboljše poznal, je spregovoril, da pozna našo pripravljenost, da izvedemo tudi najtežavnejše naloge, zato je tudi prevzel poročstvo za nas s prepričanjem, da ga ne

bomo razočarali. Nato je spregovorila še Zdenka Kidrič in nam sporočila, da smo postali člani KPS.

Od veselja in ponosa so nam oči zažarele. Tudi Jože je bil zelo vesel, da mu je uspelo med grafičarji ustanoviti prvo partijsko organizacijo. Nato je razvil misli o našem nadaljnjem delu. Potrebne so nam jasne oblike organizacijskega dela, kajti vloga tiska bo v naši osvobodilni borbi zelo pomembna. Ustanavljati bo treba številne ilegalne grafične tehnike, ki bodo kos svojim nalogam. Dejal je, da bo naše delo zavzemalo zelo obsežno področje, dalje, da s sprejemom v Partijo ne moremo biti več toliko osebno svobodni, kot smo bili doslej, saj bomo vedno morali tja, kjer bomo mogli največ koristiti.

Partija je prižgala med grafičarji ogenj, ki vso dolgo dobo okupacije ni več ugasnil temveč se je še širil dalje...

Jože se je vsak dan sestajal s starejšimi grafičarji in z mladino. Tudi po grafičnih podjetjih je z znatnim uspehom razširil svoje delovanje. Palača »Grafika« je postala pravcato žarišče narodnoosvobodilnega gibanja. V njej se je vsak dan zbralo mnogo grafičarjev, ki so zgubili delo zaradi okupacije. Med njimi so bili tudi ilegalci, ki so tu našli prenočišče. Jože se je često zadrževal med njimi, jih bodril in jim dajal navodila. K vsakemu je znal pristopiti na poseben način in ga pridobiti za naše gibanje.

Nekega dne smo pogrešili prva dva člana partijske celice, Cimpermana in Buriča. Nihče ni spraševal, kje sta, ker smo že sami slutili, da bomo prav kmalu dobili nove naloge. Pozneje smo zvedeli, da sta odšla kot organizatorja in delavca v prvo ilegalno grafično tehniko, imenovano »Podmornico«, na Brdo pri Viču. Kaj vse sta še opravljala, ju ni nihče več vprašal, ker to ni bilo v navadi med ilegalci. Kot ilegalca ju je policija neprenehoma iskala. Moškrič je sicer dobro vedel, kje sta, vendar ju ni nikdar omenil.

Zdenka Kidrič je že po nekaj tednih odredila, da se še preostala člana celice, Jože Borse in Ivan Strekelj dodelita Rajonskemu komiteju Trnovo, toda Strekelj je moral še nadalje obdržati zvezo med grafičarji.

Jože Moškrič je kmalu nato odredil razširitev partijske organizacije, da bi bilo lahko kos vedno večjim nalogam. Zlatko Močnik, Stane Glavač, Viktor Illov, Lado Trobešek, Viktor Avenek, Jože Neumann in Franjo Vetrh, so postali do tedaj že člani Partije. Dobro je vedel, da bo moral Strekelj zapustiti grafičarje in delati samo v Trnovem. Zato je z delom pohitel. Začel je organizirati člane SKOJ in jih po določeni doli vključeval v partijsko organizacijo. Lojze Ajdišek, ki je delal v Tehniki v Šiški, mu je mnogo pomagal. Začeli so s prvimi sabotažnimi akcijami, s prenašanjem črkovnega in drugega materiala iz grafičnih podjetij. Mnoge mlajše grafičarje, ki jih ni bilo mogoče zaposliti v ilegalni tehniki, je Jože pošiljal k partizanom. Rudolf Babnik in Lojze Ajdišek sta bila poslana v tehniko v Šiški, v Jernejevo ulico. Okupator je odkril njihov bunker. Ajdišek Lojze je bil ustreljen na begu, Rudi Babnik pa kot talec.

Policija je bila Moškriču stalno za petami. Vedel je, da se ji ne bo mogel več dolgo izogibati. To nam je tudi omenil. »Kakor vam je znano,« je dejal, »sem zelo rahlega zdravja, toda o vsem tem sam ne odločam.« Vesel je bil, da se je partijska organizacija že tako utrdila, da bo mogoče na enem izmed naslednjih se-

stankov sprejeti v partijo zopet več novih članov, ki bodo nato lahko dalje širili svoje vrste. Na prvem sestanku smo res sprejeli mnogo novih članov. Bilo pa je še mnogo kandidatov s katerimi so se ti tovariši stalno povezovali. Takrat je bil Moškrič že določen za odhod k partizanom, kar pa nam ni povedal. Njegovo odločitev smo slutili, toda nihče ga ni vprašal, kam namerava oditi. Dne 13. julija 1941. leta pa nam je nekdo sporočil, da je odšel. Toda že po štirinajstih dneh se je vrnil v Ljubljano, a je čedalje bolj poredko prihajal med grafičarje. Zaupano mu je bilo odgovorno delo — formiranje prve Moljniške čete. Postal je tudi njen komisar.

Nekoč se je vrnil za nekaj časa med grafičarje in jim rekel, da je vesel svojega uspeha med njimi. Zadovoljstvo in zadoščenje je sijalo iz njegovih oči. Rekel nam je: »Fantje, vesel sem vaših uspehov, kar tako napreje.«

Po dveh letih bojov in hudih zim, preživelih v najtežjih okoliščinah, se je Jožetu začela močno oglašati njegova bolezen. Dne 22. februarja 1943 so mu moči popustile. Ni se mogel pravočasno umakniti pred fašisti in belogardisti, ki so bili na pohodu prek Police in Javorja proti Podlipoglavski dolini. Prav v tem času se je moral zaradi bolezni zadržati v bližini svojih krajev. Slutil je, da se mu bliža smrt, zato se je hotel posloviti od svoje družine v Zadvoru. Opozorjen je bil na nevarnost, vendar pa ni imel več dovolj moči, da bi se haiki izognil. Fašisti so mu prestrelili roko, izgubil je mnogo krvi ni jim mogoč utiti. Vsega okrvavljenega so odnesli na Polico pri Grosupnem. Tam ga je komandant bele garde s svojimi paidaši sadistično mučil.

Istega dne so ujeli tudi terence Franceta Habiča. Gnali so ga zvezanega za vozom, na katerem je bil ranjeni Moškrič. Oba sta dobro vedela, kaj ju čaka. Mirno sta se gledala drug drugega in si s pogledi obljubila, da ne bosta ničesar izdala. Prvi je bil zaslišan Jože. Vedeli so da so dobili pravega v roke, toda vse je zanikal, kar so mu fašisti in belogardisti očitali. Po večurnem mučenju so ga odpeljali na Grosuplje, da so tam ugotovili njegovo identiteto. Vedeli pa so že vnaprej, da se v svoji domnevi niso zmotili. Nadaljevali so z mučenjem in zasliševanjem. Kljub vsemu ga niso zlomili.

Belogardist, ki je bil pri tem navzoč, je po izreku kazni pokazal na prostor zunaj pokopališča. Tja so ga vrgli in ustrelili.

Ko smo zvedeli, za njegovo smrt, smo začeli delati s podvojeno silo. Obljubili smo, da se bomo maščevali. Na desetine jih je odšlo v partizane, kjer so se bojevali in tudi umirali, mnogo pa jih je bilo zaradi sodelovanja odpeljanih v koncentracijska taborišča, od koder se marsikdo ni več vrnil.

Slava narodnemu heroju Jožetu Moškriču!

Domovina se mu je oddolžila: proglasila ga je leta 1951 za narodnega heroja.

Počiva v veličastni grobnici žrtev na Urhu pri Ljubljani.

IVAN STREKELJ

POMAGAJ SI SAM
IN UNIOR
TI BO POMAGAL

Današnja italijanska vojska

Sedanja italijanska vojska ima približno pol milijona vojakov in zato spada v vsem NATO paktu med najštevilnejše. Vojaki v kopenski vojski, služijo 15, v vojni mornarici pa 24 mesecev. Posledica obvezne vojaške službe za vse državljane je dejstvo, da v oborožene sile prihajajo tudi mladi člani komunistične partije. Italijanska komunistična partija, ki je najmočnejša v zahodni Evropi, ima mnogo svojih predstavnikov tudi v parlamentu, medtem ko je njen član vsak tretji vojak.

Odločilnega pomena za opremljanje in oboroževanje italijanske vojske sta bila državni vojaški proračun in ameriška vojaška pomoč. Pri tem pa so se ozirali tudi na vojaške izkušnje iz druge svetovne vojne.

Apeninski polotok, ki ga na vsej njegovi dolžini sekajo reke, jezera, planine, gradbeni objekti in kmetijske kulture, ni primeren za razvijanje vojaških operacij, zlasti pa ne za uporabo oklopnih enot. Zelo olajšana pa je protiooklopna obramba. V vojaških operacijah leta 1943—1945 so skoraj vsi poskusi zahodnih zaveznikov, da bi z močnimi oklopnimi silami prebili nemško fronto, doživeli neuspeh. »Kraljica bitk« je v teh operacijah ostala pehota, ki je narekovala hitrost prodiranja, medtem ko so jo tanki v vlogi težkih samohodnih topov le spremljali in ji pomagali.

Nova italijanska vojska, izhajajoč iz tega, se je znašla pred vprašanjem, kateri rod vojske naj ima prednost. Naposled so se zedinili, naj bo to pehota, katere jedro pa naj bodo oklopne enote. Tako so v kopenski vojski ustanovili pet pehotnih in dve oklopni diviziji ter deset pehotnih in dve mehanizirani brigadi.

Pehotna divizija ima dva pehot-

na polka, ki sta samo delno motorizirana. Vsak pehotni polk pa ima tudi po en mehanizirani bataljon s tanki M-47 in oklopnimi transporterji M-113. Razen tega ima komandant divizije še en mehanizirani polk, ki naj bi bil nekakšna »oklopna pest«. Ta polk sestavljajo oklopni bataljon (M-47), bataljon mehanizirane pehote (M-113) in oklopna lovška četa (M-36).

Oklopni diviziji sta po sestavi zelo podobni formaciji nemške divizije iz leta 1959. V njih imajo razen štabov brigad in štabov bataljonov tudi polkovne štabe, ki pa so v italijanski verziji bolj tradicionalnega in administrativnega kot pa taktičnega pomena.

Kar zadeva pehotne brigade, jih je več vrst — planinske, pehotne, za teritorialno obrambo in zračnodesantne. V pehotnih brigadah ni mehaniziranih elementov. Izmed desetih pehotnih brigad je pet planinskih, ki jih imajo za najboljše in najbolj izbrane enote italijanske kopenske vojske. Vojaki v teh enotah so doma iz alpskega območja. Urjenje na snegu in v planinah je zelo naporno, toda učinkovitost teh enot v boju je zelo velika.

Italijani imajo štiri brigade za teritorialno obrambo, ki imajo nalogo, da s svojim delovanjem »pokrivajo« večji del italijanskega ozemlja.

Razen tega ima Italija še dve, mehanizirani brigadi (oklopnoizvidniško in karabinjersko) in tako imenovani lagunski polk, ki je namenjen za vojskovanje na beneškem obrežnem območju.

Karabinjerska brigada je posebna enota italijanske kopenske vojske, ki razen vojaških opravlja tudi policijske naloge. V ta namen ima poleg udarne vojaške enote še vrsto policijskih enot, ki

so razporejene po vsej deželi. Vse te enote so dobro izurjene tudi za protidiverzantski in protigverilski boj.

Topništvo italijanske kopenske vojske po moči, formaciji in oborožitvi (M-109, M-107, poljske havbice 105, 155 in 203 mm itd.) skoraj v vsem ustreza topništvu oboroženih si drugih članic NATO. Raketno-artilerijska brigada pa je oborožena z ameriškimi raketami honest john.

Italijanske oborožene sile so vključene v oborožene sile NATO, italijanska kopenska vojska pa spada pod poveljstvo kopenskih sil NATO za jug. To pa ne velja za vso kopensko vojsko, zakaj iz tega poveljstva so izvzete štiri pehotne brigade za teritorialno obrambo in mehanizirana karabinjerska brigada. Na čelu poveljstva kopenskih sil NATO je italijanski general.

Italijanski vojaški proračun je bil v zadnjih letih približno 15 odstotkov državnega proračuna oziroma 4 odstotki nacionalnega dohodka. Tri petine odobrenih sredstev porabijo za kopensko vojsko, po eno petino pa za vojno letalstvo in vojno mornarico.

Še na mnoga leta, tovariš Vasilij!

Dne 8. maja, na predvečer petindvajsete obletnice osvoboditve našega glavnega mesta, so se bivši borci 10. SNOUB »Ljubljanske« zbrali na svojem že tradicionalnem vsakomesečnem srečanju v klubu poslancev v Ljubljani in se ob tej priložnosti spomnili tudi svojega najstarejšega bojnega tovariša, prijatelja in še danes aktivnega člana naše družbe tovariša Alojzija Kusolda-Vasilija.

Tovariš Vasilij, udeleženec Oktobrske revolucije in narodnoosvobodilnega gibanja, je v teh slavnostnih dneh praznoval osemdesetletnico rojstva. Prejel je najvišje priznanje OF, bivši borci »Ljubljanske« pa so mu v znak priznanja poklonili šopek nageljnov in knjigi Toneta Ferencja »Kapitulacija Italije in narodnoosvobodilna borba v Sloveniji jeseni 1943«, in Ladislava Kiaute »Na bojni črti osemnajste«. Priznana svestnost in srečanje so s svojo prisotnostjo počastili tudi borci — delegati iz Gorskega Kotarja, Delnice, Vrbovskega, Skrada in Fužin; to je iz krajev, po katerih je vodila Vasilijeva bojna pot.

Prav je, da se tovariš Vasilij spomnimo tudi na tem mestu in mu v imenu priživelih borcev, številnih prijateljev in znancev zaželimo še mnogo uspešnih, zdravih in srečnih let! Čestitkam se pridružuje tovariš Janko Rudolf, predsednik republiškega odbora ZZB NOV in politkomisar 10. SNOUB »Ljubljanske«, ki zaradi drugih obveznosti ni mogel prisostvovati temu večeru.

Stalni odbor
10. SNOUB »Ljubljanske«

Priprave na veliko slavlje Svobodno Pohorje 70

Lovrenčani se z največjo zavzetostjo pripravljajo na veliko slavlje ob 25-letnici osvoboditve v mariborski občini, ki bo v soboto 30. in v nedeljo 31. maja pod geslom SVOBODNO POHORJE 70. Priprave vodi poseben odbor, v katerem so zastopane vse krajevne organizacije od ZB, SZDL, ZMS, tabornikov, planincev in Krajevne skupnosti. Akcija je narodnoobrambna in politična. Z njo želijo na najbolj konkreten način prenesti tradicije partizanskega bojevanja na mladi rod, istočasno pa tudi preizkusiti obrambno sposobnost naše vojske in teritorialne obrambe. Vojaški del akcije je zamišljen tako, kot če bi uspelo sovražniku zasesti in se utrditi v Lovrencu na Pohorju. Naloga naših enot pa je, da kraj zopet osvobodijo. V ta namen je formiranih šest partizanskih enot, in sicer: Primorski in Koroški odred, Prešernova brigada, Lackov odred, Šlandrova, Tomšičeva in Zidanškova brigada. Te enote bodo sestavljene iz pripadnikov vojske, teritorialnih čet, mladine in tabornikov. Iz svojih izhodiščnih mest bodo krenile proti Lovrencu na Pohorju že v soboto zjutraj. Na poti preko Pohorja bodo obiskale nekdanje partizanske kmetije in kraje važnejših bitk. Spremljali jih bodo preživeli borci in pripovedovalci o poteku bojev na Pohorju v minuli vojni. V večjih zaselkih bodo brigadirji prirejali partizanske mitinge. Tako bo Pohorje zopet oživel in po njegovih vrhovih bo zadonela partizanska in mladinska borbeni pesem. Pohorske kmetije pa bodo zopet sprejele na prenočevanje našo vojsko, kot so to storile neštokrat med zadnjo vojno.

Brigade bodo na predvečer že zasedle važnejše postojanke na robu lovrenške kotline, odkoder bodo potem v nedeljo zjutraj začele napad. Pri tem jih bo podpiralo tudi letalstvo, ki bo izvedlo zračni desant. Glavni napad in zavzetje Lovrenca, oziroma uničenje sovražnika, bo med deveto in deseto uro dopoldne. Za takrat predvidevajo v Lovrencu na Pohorju velik obisk domačinov, prebivalcev iz sosednjih krajev in zlasti Mariborčanov. V ta namen bodo vozili posebni vlaki in avtobusi. Po dosedanjih prijavah so deč računajo na okrog 5 do 6000 udeležencev. To pa je taka množica, kot je še Lovrenc v vsej svoji zgodovini ni gostil.

Ob pol enajstih bo zbor brigad pri šoli. Ob 11. uri pa bo svečani miting, na katerem bo govoril predsednik ZM Jugoslavije Janez Kocjančič. V slovesnem delu bo nastopila tudi mladina Centra za glasbeno vzgojo iz Maribora s kulturnim sporedom. V kulturno-zabavnem delu bodo sodelovali Veseli pastirji iz Maribora in ansambel bratov Kovačičev. Slavnosti se bodo udeležili številni predstavniki našega družbenega in političnega življenja iz Maribora in republiškega središča. Na tovariško srečanje pa so vabljeni tudi preživeli borci in lovrenški aktivisti.

IVAN POŽAUKO

Dobro je če veste...

VNETJA so, po domnevah znanstvenikov, pogosto koristen odpor organizma zoper zunanje škodljive vplive. Kdaj pa kdaj utegne biti ta odpor, v prvi vrsti pri bolnikih s ponavljajočim se vnetjem ali pri onemoglih bolnikih, nezadosten. V takem primeru se odpor namenoma pojačuje ali, če ga sploh ni, povzroča. Sredstva, ki to omogočajo, se imenujejo — flotistika ali flotistika. Eno najbolj znanih takih sredstev je gorčično zrno (seme).

V JUŽNI IN SEVERNI AMERIKI ŽIVI SKUPINA ZAJEDAVSKIH MAJHNIH NETOPIRIJEV, ki pijejo ljudem in živalim kri. Ti netopirji imajo zelo ostre sekavce, s katerimi pregriznejo kožo svoje žrtve in ji poškodujejo žile. Slina teh netopirjev vsebuje fermente (kvasine), ki preprečujejo strjevanje krvi. Med netopirji je znan kot zajedavec, ki pije človeku in živali kri, zlasti — Desmodus rotundus.

NAJVEČJI KUSČAR NA SVETU JE VARAN, ki živi na majhnem indonezijskem otoku Komodo v bližini Jave. Varan doseže dolžino do treh metrov in težino, ki presega 130 kg.

ZASEBNA ZADEVA PO ANGLEŠKO. Neki londonski častnik je opozoril na prednost v angleški prestolnici: »V Londonu lahko človek, kljub vsemu, uživa pravico največje zasebnosti. Lahko se sredi ceste postavi na glavo, ne da bi se kdo za to zmenil.«

NOVI ČASI, NOVA VRSTA SOVINIZMA... »Kaj bo otrok staršev različnih narodnosti?« je vprašala neka Kragujevčanka na nekem sestanku, na katerem so razpravljali o mednarodnih odnosih: »Tisto, kar je oče!« je znil neki možki. »Aha, vidite ga! To je — moški sovinižem!« mu je zabrusila energična Kragujevčanka.

TUDI ZA IMPROVIZIRANJE — PLAN... Poljski satirik Vjeslav Brzusinski je napisal v nekem kramljanju: »Skrajni čas je že, da izdelamo za prihodnost plan naših improvizacij.« Improvizacija pomeni: zasirati, nepravilni ukrepi, stvaritve ipd.

SODOBNA ZASTAVA... Pred nekaj meseci je priplul v britansko vojno pristanišče belgijski minonosce v sestavi ladji NATO. Ko je plul mimo poslopja mornariškega poveljstva, so stali belgijski oficirji in mornarji na palubi v pozoru in so predpisano pozdravljali zastavo. Na minonoscu so bili tudi neki britanski častniki, ki so — prepoznali — opazili, da zastava na drugo ni zastava poveljstva NATO, pač pa nekaj povsem drugega. Študentje so jo znovali iz objestnosti zagodili po svoje, zaplenili pravo zastavo, izobesili svojo in postavili pogoj: plačati nam morate toliko in toliko... Nato vam bomo vrnili pravo zastavo. Častniki so zbrali 9 šilingov in 6 penijev in vse je bilo znova v redu. Vrnili so zaplenjeno zastavo, z droga pa so sneli — ženske hlačke (spodnje, seveda).

SLADKORNEZI (DIABETIKI) uporabljajo lahko namesto javadnega sladkorja, ki ga ne smejo uživati, sadni ali lesni sladkor ter tema podobna pripravka: sorbit in ksilit v količini 50 do 60 gramov na dan. Ta sladkor se presnavlja v organizmu brez pomoči inzulina ter ne povečava količine sladkorja v krvi in seču. Omenjeni sladkor je po kalorični vrednosti (redilnosti) podoben navadnemu ali grozdnemu sladkorju, se pa bistveno razlikuje od umetnih sredstev za sladkanje (saharina, ciklamatov), ki so nekaj desetkrat ali celo stokrat slajši kot navadni sladkor, vendar pa niso redilna.

KUSČAR, KI JE ŽIVEL PRED 150.000.000 LETI. Znanstvena dragocenost in hkrati najpomembnejši razstavek muzeja Senkeberg v Frankfurtu na Maini je okostje kuščarja diplodokusa, ki je bil dolg 20, visok 5 m. Okostnjak tega kuščarja, ki je živel pred približno 150.000.000 leti, je edini tak primerak v Evropi. Domnevajo, da je bil ta, najdaljši med vsemi zavri, težak približno 20 ton. Njegova glava je bila sorazmerno majhna, približno tako velika kakor konjska, njegovi prav majhni možgani pa niso bili večji kot kokošje jajce. Ta okostnjak je daroval frankfurtskemu muzeju že 1907. leta neki ameriški muzej. Odtlej so ga večkrat sestavili in razklopili, ker se prirodoslovci niso mogli zediniti o vprašanju, kako je žival stala. Naposled ga so sestavili in postavili tako, da stoji na vseh štirih nogah, nekako tako, kakor stojijo varani, ki živijo v Indoneziji.

Lenin na Dunaju

Stoletnice Leninovega rojstva so se tudi v Avstriji spominjali na številnih sestankih, prireditvah na univerzah, s filmskimi predstavami in mnogimi razpravami.

Lenin je namreč bil štirikrat v Avstriji. V decembru leta 1900, ko je po dolgih pripravah sklenil pogodbo za tiskanje lista »Iskra« v Leipzigu, je želel spoznati tudi Dunaj. V tem mestu je ostal približno teden dni, obiskoval je muzeje in si ogledal mnoge mestne zanimivosti. Navdušen nad lepotami te prestolnice ob Donavi je o svojih vtisih pisal številnim prijateljem.

Drugič je Lenin obiskal Dunaj leta 1902, ko je pri tamkajšnjem ruskem konzulatu preskrbel potni list za svojo ženo. O svojih takratnih vtisih je svoji ženi pisal zelo laskavo. Takratno bivanje na Dunaju je Lenin izkoristil tudi za to, da je prisostvoval nekaterim predavanjem na ljudski visoki izobraževalni šoli.

Se enkrat se je Lenin zadržal na Dunaju. Bilo je to v juniju 1913, ko je spremljal svojo ženo na operacijo v Bern. Takrat se je sestal tam z mnogimi ruskimi emigranti in se z njimi dogovoril o pripravah na sestanek boljševikov, ki naj bi bil v avgustu 1914 z internacionalnim socialističnim kongresom, kar pa je preprečila vojna.

Ob izbruhu I. svetovne vojne je Lenin živel skupaj s svojo ženo v Broninu, v Galiciji, ki je takrat bila pod Avstrijo. Ze 7. avgusta 1914 so orožniki v njegovem stanovanju naredili hišno preiskavo, pri čemer so mu zaplenili pomembne rokopise o ruskem kmečkem vprašanju. Dan pozneje pa so ga aretirali in ga odvedli v zapor v Krakav. Obdolžili so ga, da je »ruski špijon«.

Leninova žena je nato prosila za pomoč vodjo avstrijskih socialistnih demokratov dr. Viktorja Adlerja. Le-ta je takoj interveniral na pristojnih mestih ter se zavzel za Lenina, ki ga je dobro poznal z mednarodnih konferenc. Po desetih dneh so Lenina izpustili in mu dovolili, da je s svojo družino odpoval v Švico. Na poti tja se je Lenin 3. septembra 1914 ustavil tudi na Dunaju, kjer se je zahvalil dr. Adlerju za njegovo pomoč in obiskal tudi svoje prijatelje.

To je bil zadnji Leninov obisk na Dunaju.

JOHANN MÜLLER
Dunaj

Z VARČEVANJEM PRI

KB
LJUBLJANA

DO
IZPOLNENIH
ŽELJ

ZA POMLAD VAM NUDIMO

ŽENSKO IN MOSKO KONFERENCO

- ženske PLEČENICE in KOSTIMI, HLAČNI KOSTIMI v novih barvah in modelih
- ženske OBLEKE in velika izbira BLUZ
- moške in ženske PLETENINE
- KLOBUKI in KRZNO
- moške OBLEKE, HLAČE, POVRŠNIKI in SPORTNI SUKNJICI
- lepa izbira SRAJC in KRAVAT

EPISUPERMARKET Ljubljana

ODPRTO VSAK DELAVNIK od 7.30 do 21.00 ure

Imeli smo ljudi

JOZE BASKOVIC — FELIKS

Od njega smo se poslovili že januarja letos v Trebnjem. Umrl je za neozdravljivo boleznijo, ki se ji njegovo od vojne izčrpano telo ni moglo upirati. Rojen je bil 4. oktobra 1910. Že leta 1941 je pristopil k OF ter v njej delal zaradi česar je po vojni prejel Spomenico 1941. Dne 26. februarja 1942 pa je postal partizan. Po ustanovitvi Gorjanskega bataljona je bil v njem sprva bорец, nato pa deseter in vodnik. Spomladi 1943 so ga premestili v 2. bataljon (belokranjski) Vzhodno-dolenjskega odreda za četrtega komandirja, nakar je postal namestnik bataljonskega komandanta. Ob ustanovitvi 10. brigade »Ljubljanske« pa so ga poslali tja za obveščevalca. Nazadnje je bil načelnik obveščevalnega centra brigade, končal je tudi višji obveščevalni tečaj pri glavnem štabu NOV in PO Slovenije. Po vojni je živel v Ponikvi pri Trebnjem.

Njegov prostor v zboru borcev Ljubljanske brigade je ostal prazen...

Marija Marinšek

Rojena je bila 5. maja 1887. Zivela je na Sapu pri Šmarju v gruspejski občini, po domače smo ji pravili Jeromova mama. Lepo je vzgojila otroke in tudi sama je sodelovala v osvobodilnem boju. Zato so jo okupatorji in domači izdajalci stalno nadzirali in presegali.

Njena dva sinova, Stane in Polde, pa sta bila tudi sama partizana. Stane je v boju v vasi Gabrovka padel, Polde na je zdaj upokojeni podpolkovnik. Pokopali smo jo 10. aprila ob številni udeležbi vaščanov, med katerimi je bilo tudi precej borcev.

Fani Grom

Pokopali smo jo 14. maja v Novem mestu, staro 87 let. Z možem, znanim kulturnim delavcem, sta vzgojila svoje otroke v naprednem duhu. Štirje sinovi so postali partizani, dva izmed njih, Savo in Stojan sta padla. Njuna smrt je mater sicer potrla, ni je pa uprtila. Ponosno je trpela in kljubovala so vrnikom, ki so jo na različne načine hoteli ukloniti in ji škodovati zaradi sinov partizanov.

Ko ji je pred devetimi leti umrl mož, je hkrati tudi njena. Ni se marala ločiti od Novega mesta, čeprav jo je sin vabil k sebi v Ljubljano.

Na zadnjem potu smo jo Novomeščani pospremili kot se spodobi za partizansko mater: s pevci, godbo, govorniki in mnogimi pogrebi. Naj v miru počiva!

Antonija Plenič

Pleničeve mame iz Zorcu pri Crnomlju ni več. Na praznik dela 1. maj so se od nje poslovili posloviti številni prijatelji in znanci in jo spremlili na poslednji poti na pokopališče pri Marku na Butorju. Omahnila je sredi dela v 69. letu starosti.

Rodila se je kmečkemu staršem, ostala zvesta kmečkemu domu, si ustvarila družino, ter za njo prizadevala skrbela. Njen dom je terjal trdo delo, saj je bila mati šestih otrok, vse je bilo treba dobro vzgojiti in jim preskrbeti kruh. Nič ni bilo pretežko, nikoli ni bilo omahovanja in malodušja. Vedno se je še našel čas za pomoč drugim, če je bilo potrebno.

Prišel je čas vojne in kot zavedna Slovenka se je odzvala pozivu OF. Bila je aktivna v organizaciji APZ, sodelovala pri delu z ženami. Brez nje ni bilo nobene skupne akcije v njeni vasi, pa tudi v okoliških vaseh. Nič ni bilo pretežko ali odveč, ker jo je spremljala zvesta, da je treba tako storiti za boljše, srečnejše in svobodnejše življenje delovnih ljudi.

Z delom je nadaljevala tudi po osvoboditvi, ker je ta čas terjal mnogo prizadevanj, da se zaceli rane, ki jih je povzročila dolga vojna.

Se mnogo bi bilo treba storiti, pa je smrt prekinila delo. Skrbna skromna delovna žena Antonija Pleničeva se je morala posloviti. Naj ji bo lahko belokranjska zemlja!

Matilda Rus

Umrla je stara 74 let po hudi bolezni. S pokojnim možem sta kljub pomankanju vzgojila pet otrok v poštenosti in zavedni ljudi, ki so se med prvimi znašli na braniku svobode.

Dva sinova, Jože in Tone, sta že spomladi 1942 postala partizana. Jože je padel avgusta istega leta, Tone pa jeseni 1943 pri Cerklju. Sin Miko pa je bil po zaporih in taboriščih do konca vojne.

Marsikateri partizan, ki ga je kdaj pot zanesla skozi vas Dobravice pri Metliki, se rad spominja gostoljubnih ljudi. Ena izmed hiš, ki so bile partizanom vedno odprte, je bila tudi Rusova. Velika zasluga za to pripada pokojni Matildi. Ostala nam bo v trajnem spominu!

Ladko Agrež

Sredi vsakdanjega dela je 2. aprila nenadoma umrl Ladko Agrež iz Brestanice, dolgoletni tajnik ZB Brestanica. V letih po vojni je napisal na kupe prošelj in pritožb bivšim borcev in svojcem padlih. Vedno in povsod je skušal pomagati, kolikor je le mogel.

Kot mladenič je bil član »Sokolov« in gasilskega društva. Leta 1941 pa je pričel delati za OF, kasneje pa je odšel k partizanom.

Po vojni je sodeloval pri številnih

akcijah, zlasti pri gradnji spomenika izgnancem, pri ureditvi muzeja izgnancev, pri obnovitvi partizanske bolnišnice pod Bohorjem itd. V zadnjem času pa se je zavzemal za to, da bi nekeje v bližini postavili tovarno keramičnih izdelkov. Celo sam je kopal vzorce glin in jih pošiljal v analizo. Naj v miru počiva!

Frančiška Lah

V Volčjem na Blokah je za vedno zaprla svoje trudne oči 72-letna partizanska mati Frančiška Lah. Na njeni zadnji poti jo je spremljalo veliko ljudi iz bližnje in daljnje okolice. Njen grob so pokrili s številnimi vencami.

Njeno življenje je bila ena sama trnina pot. Mati ji je umrla, ko je bila stara komaj štirinajst dni. Do dneva poroke so ji rezale kruh tuje roke. Ob okupaciji Jugoslavije se je vsa njena družina priključila osvobodilnemu gibanju. Šest sinov in ena hčerka je šlo v partizane. Od teh so štirje padli kot borce in le dva sta se srečno vrnila. Mož Matija je vso vojno delal kot čevljar za partizanske edinice. Okupator jim je požgal domačijo, a Lahova kljub vsem tem tegobam ni klonila. Bila je ponosna na svoje otroke. Njena vrata so bila partizanom vedno na stečaj odprta. Lani sta z možem Matijem slavila zlato poroko. A ni minilo niti leto od takrat in že je zemlja pokrila truplo partizanske matere, ki je v borbi za našo svobodo žrtvovala štiri otroke.

Ohranili jo bomo v najlepšem spominu.

Matija Curl

Dne 23. marca so v Banjeloki pokopali Matija Curla iz Jesenovega vrtja. Rodil se je 7. junija 1899 na Jesenovem vrtu, to je vasi pod Stružnico pri Banjeloki.

Kakor večina Slovencev na Kočevskem in v dolini Cabranke in Kolpe se je tudi Matija Curl s svojo družino vključil v delo OF in NOV že v začetku leta 1942. Za partizane je delal na terenu in bil tesno povezan s prvimi partizani tega območja, Jožetom Briškim iz Banjeloke in drugimi partizani.

V letu 1943 po kapitulaciji Italije je vodil vse delo za mobilizacijo na območju Banjeloke. Skrbel je za partizanske postojanke in bolnišnice, ki so bile na Stružnici, Medvedjeku in Rogu. Zbiral je material, zdravila, hrano in orožje ter vse skupaj izročal partizanskim enotam na Kočevskem in v dolini Cabranke in Kolpe.

Za njim žalujejo žena, hčerka in sin kakor tudi borci in aktivisti, ki so ga poznali.

Leopold Zorzut

V nedeljo, dne 26. aprila letos, so na cerkljanskem pokopališču položili k večnemu počitku Leopolda Zorzuta iz Cerknega.

Vse prežgoda je odšel od nas. Bil je star šele 57 let. Pokojni Polde je bil rojen leta 1913 v sončnih Goriskih Brdih, v Vedrijanu.

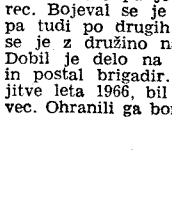
Pred nasiljen fašizma in v borbi za boljši kruh se je umaknil v Jugoslavijo. Tu je postal gradbeni delavec. Življenjski pogoji se mu niso dosti spremenili, in to ga je v njegovih pričakovanjih razočaralo.

V novi domovini pa je spoznal rodoljube in naprednjake. Tako je iz revnega kmečkega fanta postal zvesten bорец za delavske pravice. Nemški napad na Jugoslavijo ga je našel pripravljenega. Začela se je njegova najtežja pot, po kateri je vztrajno hodil vse do osvoboditve. Za njegovo vztrajnost in borbenost je zaslužen prejel partizansko spomenico 1941.

Kot spomeničarju so mu bila odprta vrata boljše zaposlitve. Odlodil pa se je, da bo še naprej živel z naravo kot kmetovalec daleč od doma. Toda družina in domotožje sta ga pripeljala nazaj na Primorsko — v Cerkljo. Cerkljani so ga sprejeli za svojega. Tu je sprejel skromno službo, ki jo je opravljal vestno do upokojitve.

V spominu ga bodo ohranili predvsem Cerkljani in Goričani na Gorenjskem, kjer je bil imenovan za častnega občana.

Mladen Koritnik

Umrl je nedavno in pokopali smo ga v Kočevju, rodil pa se je 31. decembra 1910 v Cabru na Hrvaškem v revni kmečki družini. Še kot otroku mu je umrl oče in je potem moral mati sama skrbeti za devet otrok. Po končani osnovni šoli se je učil za krotača v Strumici v Makedoniji in v Cabru. Kjer je potem tudi delal kot pomočnik.

Kmalu po italijanski okupaciji se je vključil v osvobodilno gibanje, 8. septembra 1943 pa je tudi sam postal bорец. Bojeval se je po Liki in Kordunu, pa tudi po drugih krajih, leta 1946 pa se je z družino naselil na Kočevskem. Dobil je delo na kmetijskem posestvu in postal brigadir. Delal je do upokojitve leta 1966, bil je tudi navdušen lovec. Ohranili ga bomo v lepem spominu!

Katarina Ložar

Dne 16. marca je umrla na svojem domu v Zapužah. Pokopali so jo v Podstenah pri Banjaloki. Rodila se je 17. julija 1899 leta, v Novih Selih pri Banjaloki. Stara 18 let, se je poročila v sosedno vas Zapuže. V zakonu je rodila štiri sinove in štiri hčere. Mož ji je po nesreči umrl že leta 1932. Z otroki se je potem preživljala sama na kmetiji. Z otroki se je trdo prebijala skozi dogodke življenja in jih tudi preživela.

Njen sin Alojz je odšel že spomladi leta 1942 v partizane. Ona in hčerke pa so ves čas delale za OF, NOV in partizane. Povezana z OF in NOV, z ljudmi doline Kolpe in Kočevske, je storila vse, kar je mogla, za zmago naše ljudske revolucije in NOV.

Naj ji bo lahka svobodna zemlja.

Metka Matelič

Rodila se je leta 1890 v delavski družini na Jesenicah, tudi za tiste čase številni, saj je bilo deset bratov in sestra. Komaj dvajsetletna je odšla v službo v Trst. Po prvi svetovni vojni se je vrnila na Jesenice in se zaposlila v železnici.

Kjer je bil tudi njen oče. Poročila se je s komunistom, ki je zaradi svojega dela več časa preživel po zaporih kot doma.

Med zadnjo vojno je Metka nadaljevala s svojim delom, saj je bila že pred vojno v napredni ženski organizaciji. Mož je bil bolan zaradi vsega, kar je preživel, zato je bila ona tista, ki je največ naredila za osvoboditev. Sin Silvo pa je odšel k partizanom.

Leta 1949 se je preselila k sinu v Ljubljano. Rada je pela, že pred vojno je nastopala v delavskem prosvetnem društvu, zadnja leta pa je bila članica pevskega zbora društva upokojencev.

Pokopali smo jo aprila letos. Naj ji bo lahka domača zemlja!

IZ BRATSKIH REPUBLIK

O aktualnih problemih borcev Makedonije

Sekretariat CK ZK Makedonije je imel pred kratkim razširjeno sejo, na kateri je na temelju gradiva, ki ga je predložilo predsedstvo republiškega odbora ZZZB NOV Makedonije, razpravljalo o nekaterih vidikih izvajanja sklepov VII. plenuma CK ZKJ, nanašajočih se na probleme borcev NOV. Na tej seji so vsestransko obravnavali nekatere družbene probleme udeležencev NOV.

V večrni razpravi so med drugim ugotovili, da so borci NOV Makedonije aktivno vključeni v vsa družbena dogajanja v republiki. S svojo aktivnostjo neposredno in nenehno prispevajo k razvijanju in nadaljnjemu izgradnji naše samoupravne socialistične družbe.

Potem ko je sekretariat ugotovil pomemben prispevek udeležencev NOV v družbeno-političnih organizacijah in pretresel tudi njihove socialno-ekonomske probleme, je še posebej naglasil potrebo po nadaljnjem pospeševanju urejanja teh zadev in nadaljnjem sodelovanju članstva ZK v organizacijski dejavnosti ZZZB NOV Makedonije.

Aktivna tudi mladina v ZZZB NOV?

Na seji predsedstva Zveze združenih borcev Hrvaške, ki je bila 18. maja, so razpravljali tudi o tem, da je treba omogočiti močnejšo povezavo med mladino in ZZZB NOV. To povezanost naj bi omogočili s kolektivnim vključevanjem mladinskih organizacij v ZZZB, s čimer pa člani mladinskih organizacij ne bi pridobili pravic borcev NOV.

Ko so na tej seji nato razpravljali o predlogu novega statuta ZZZB NOV Hrvaške, so menili, da je to statuti treba vnesti v statut, in predlagali, da se to vnesi tudi v zvezni statut ZZZB NOV Jugoslavije.

Na seji so obravnavali tudi predloge za izpolnitev pokojninskega in invalidskega sistema, ki naj bi jih na svoji prihodnji seji sprejel republiški odbor ZZZB NOV Hrvaške.

Samoprispevek za oborožitev

Na zborih volivcev v občini Sekovići, ki šteje kakih 15.000 prebivalcev, spada pa v BiH, so sklenili uvesti samoprispevek za oborožitev. Občinski proračun je le nekaj večji od dveh milijonov dinarjev, ker je občina revna, oziroma gospodarsko nerazvita kot temu pravimo v želji da bi bili videti bolj modri in učeni. Od vseh dohodkov bodo občani en odstotek plačevali izključno samo za oborožitev in opremo enot teritorialne obrambe.

Morda ne bo odveč, če ob tej kratki vesti upoštevamo, da so imeli v tej občini že od nekdaj svojo obrambo za nalogo največje važnosti in da je iz te občine okoli 500 nosilcev »Spomenice 1941«.

Predlog ZZZB NOV Črne gore

Na podlagi predlogov iz javne razprave o novem sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja je republiški odbor ZZZB NOV Črne gore izdelal predlog, v katerem se zavzema za to, da bi nosilci spomenice 1941 kot doslej dobivali pokojnino v višini 100-odstotne pokojninske osnove, borci iz leta 1941 — 95 odst., borci iz leta 1942 — 90 odst., a borci iz leta 1943 (pred 9. septembrom) pa 85 odst. pokojninske osnove.

Politični razgledi

Že nekaj tednov se velike ameriške, britanske, pa tudi francoske, zahodnonemške, danske, italijanske in celo japonske finančne skupine potegujejo za nove pravice do izrabljanja naravnih bogastev v južni Afriki: v Mozambiku, Angoli, Namibiji (nekdanji Južno-zahodni Afriki) ter Rodeziji. Portugalska vlada daje petrolejske koncesije ameriškim trustom, južnoafriška vlada je pripravljena sprejeti ameriški trust Superior Oil Co., devet drugih ameriških družb pa išče nafto v deželi Zulujev in ob namibijski meji. Na tem področju je tudi nekaj francoskih družb.

Obenem so Združeni narodi izdali poročilo z naslovom »Tuji ekonomski interesi in dekolonizacija«. Sestavila ga je leta 1963 izvoljena komisija, ki naj bi sprva proučila položaj v Namibiji, potem pa je svoje delo razširila na dejavnost tujega kapitala v vsej južni Afriki. Ugotovitve so porazne.

Interesi kolonialnih vlad se v tem delu Afrike popolnoma ujemajo z interesi mednarodnih monopolov. Politični, gospodarski in družbeni ukrepi kolonialnih vlad so takšni, da se ujemajo z interesi tujega kapitala: trusti naj dobijo čimveč koncesij, imajo naj pravico do nečloveškega izrabljanja domače delovne sile, zato pa podpirajo režim s kapitalom in vojaško pomočjo, namenjeno uničenju osvobodilnih gibanj.

Edina skrb tujega kapitala je v najkrajšem času ustvariti čim večji dobiček. To je mogoče z neznanskim izkoriščanjem naravnih bogastev, z neusmiljenim izkoriščanjem domače delovne sile ter zato, ker so kolonialne oblasti izdale zakone, ki so naklonjeni interesom mednarodnega kapitala. Pridobljene dobrine ali izvažajo ali pa so v rokah tujih kolonov, torej niso namenjene ne gospodarskemu razvoju tega dela Afrike ne izboljšanju življenja domorodcev.

Dasiravno je bilo v ta del Afrike investiranih več kot pet milijard dolarjev, domače prebivalstvo še zmerom živi v najhujši revščini. Zato pa je visoko razvita industrija, poljedelstvo, mesta, pristanišča in letališča, vse afriško bogastvo na voljo manjšini lokalnih belih izkoriščevalcev in tujih monopolov. Glede na to, da so osnovna proizvodna sredstva — zemlja, rudniki, tovarne, prevozna sredstva in telekomunikacije — v rokah tujih kapitalistov in kolonov, je domorodno prebivalstvo prikrajšano za pravico do sodelovanja v gospodarskih dejavnostih svoje dežele.

Gospodstvo tujih monopolov ima tragične posledice v političnem, gospodarskem in družbenem življenju teh dežel. Rasna diskriminacija velja vsepovsod: v delitvi dela, v plačilnem sistemu (domači delavci imajo pet do petnajstkrat manjše plače od belcev), v socialnem zavarovanju (domači delavci ne dobijo ne pokojnine ne invalidnine). Velikanska večina domačega prebivalstva je nepismena in brez zdravniške oskrbe.

V Angoli tuji kapital največ investira v rudnike, pri čemer imajo nekatere družbe izključne pravice do izkoriščanja velikanskih ozemelj: tudi 50.000 kvadratnih kilometrov. Gre predvsem za nahajališča

Plenilski trusti

šča diamantov (Angola Diamond Company), petroleja (belgijska Petrofina in portugalska SACOR, ki je pod nadzorstvom nizozemske Royal Dutch) ter železa (zahodnonemški Krupp ter danska Jørgaard in Schultz). Zakon dovoljuje Portugalcem, da imajo v posesti do 50.000 ha zemlje, s posebnim dovoljenjem pa tudi 100.000 do 250.000 ha. Na splošno velja, da domačini ne morejo imeti svoje zemlje, v nekaterih primerih so lahko najemniki, ki pa imajo le redko nekaj hektarov zemlje. Nekaj tisoč Evropejcev ima okoli 420.000 ha plantaž kave, domorodci pa največ 2 ha, pa še to nadzorujejo tuji. Podobno je tudi s plantažami sladkornega trsa. Portugalski režim je uvedel prisilno gojitve bombaža: Afričani, ki živijo na področjih »bombažne kulture«, morajo na delu svoje zemlje (najemniške) gojiti bombaž, ki ga morajo prodajati po tako nizkih cenah, da ne morejo plačati niti davkov. Vendar pa je portugalska tekstilna industrija, ki dobiva 87 odstotkov bombaža iz Angole in Mozambika, komaj na dvajsetem mestu evropskih predelovalcev bombaža, pa čeprav so njene cene nižje.

V Rodeziji sta najmočnejši British South Africa Company in Anglo-American Corporation, ki imata v rokah večino rudnikov. Poleg njiju deluje še vrsta tujih družb.

V Namibiji so rudniki v rokah Consolidated Diamond Mines of South-West Africa in Marine Diamond Company, obe sta tesno povezani z angloameriškim kapitalom. Tuje družbe imajo v rokah izključne pravice do izrabljanja rudnikov. Namibijsko gospodarstvo je tako pod tujo nadvlado, saj ustvarijo domačini le 3,5 odst. nacionalnega dohodka (ki ostane njim). Afričani, ki živijo v svojih rezervatih, ne smejo prodajati živine drugod. Tako na primer je bilo leta 1965 komaj 3 odst. od 3,2 milijona ovac v nebelih področjih. Britanci imajo v rokah vse pravice do gojenja in predelovanja tobaka, sicer poglavitnega izvoznega blaga. Prav tako je s sladkorjem.

V Rodeziji je 38 odst. zemlje namenjeno belcem, ki jih je komaj 245.000, kakšnih 45 odst. zemlje je teoretično v rokah Afričanov, ki jih je 4 milijone. Toda samo družba Lonrho ima 400.000 ha plantaž. Zemlja v rokah kolonov je najboljša, toda obdelano je komaj 3,5 odst. V Namibiji, kjer živi 526.000 ljudi, od tega 74.000 belcev, je več kot polovica prebivalstva potisnjena v štiri rezervate. Belci imajo v rokah celo 47,3 odst. zemlje v tako imenovani »politijski coni«.

Ves dobiček pride v blagajne tujih družb ter vlad, ki jim dajejo koncesije. Tako je portugalska vlada dobila več kot 850 milijonov escudov (1 dolar — 28,5 escuda) samo za pravice do izrabljanja rudnikov, ki jih je podelila mednarodnemu kapitalu. Toda medtem ko so se dobički tujih rudarskih družb povečali v petih letih za 74 odst., so se plače Afričanov v istem času povečale komaj za 15 odst. Leta 1965 je afriški delavec v Rodeziji zaslužil na leto 128 funtov, belci pa 1284 funtov.

Tuji kapital ima velike dobičke tudi zato, ker naravna bogastva izrablja hitreje, kot bi bilo pametno. Tako na primer je tuji kapital investiral v angolski rudnik Cassinga 100 milijonov dolarjev. Sprva je bilo rečeno, da bodo nakopali na leto 1,5 milijona ton, nakopljejo pa kar 5 milijonov ton železove rude.

Se bolj vzemirljivo je, da tuji kapital vzdržuje kolonialne režime na oblasti. Velike družbe imajo svojo vojsko, obenem pa dajejo velike denarje kolonialnim režimom: tako v obliki posojil ali pomoči za oborožitev ter zatiranje odporiških gibanj med domačini. Gradijo vojašnice, da bi bil na njihovih posestvih »red in mir«, dajejo denar za tako imenovano obrambo »nacionalne lastnine«.

Tuji kapital ima velik vpliv na politiko vlad nekaterih zahodnih sil. To je seveda razumljivo, zakaj interesi so obojestranski. Prav zato politika zahodnih sil podpira mednarodne monopole in zavira izvajanja Deklaracije o podelitvi neodvisnosti kolonialnim deželam in njihovim ljudstvom.

KOMENTATOR

„TV 15“ ZA MLADINO

Še stoji samotni mlin...

Na samotnem kraju za vasjo stoji mlin. V njem so nekoč živel Boštjančičevi. Dobri ljudje so bili to! Vsi so že pomrli in tako mlin nima več pravega gospodarja. Ker stoji pod gozdom in ker so se njegovi gospodarji v času narodnoosvobodilnega boja zavedali svoje dolžnosti, so v njem partizani vedno našli varno in toplo zavetje. To je bila v Veliki loki pri Žalni prva hiša, v kateri so se borci za svobodo brez strahu ustavili in okrepcali.

Boštjančičevo družino so zaradi sodelovanja s partizani preganjali in zaničevali. Sin Polde je bil pri partizanih, in ko se je nekega dne vračal z Grosuplje, so ga ubili domobranci. Pobrli so mu dokumente in ga vrgli na cesto. Šele ko se je stemnilo, so ga najbližji znanci lahko odnesli.

Se stoji samotni mlin, z mahom poraščen, in še je ohranjen izb, v kateri so se ustajali partizani... Toda vanj le redko stopi človeška noga! Le še kak otrok vrže kamen in potoček kramlja z njim o hudih časih, ki so bili, a jih ni več...

SLAVKA MENARD

Slovesnost v Gramozni jami

Dne osmega maja smo se — pionirji Kajuhovega odreda osnovne šole Jožeta Moškriča v Ljubljani in pripadniki JLA iz rojstnice »Četrti julij« zbrali ob spomeniku v Gramozni jami. Prižgali smo svečke in okrasili spomenik z najlepšim cvetjem. Naš otroški zbor je zapel »V ahem gozdu« in še druge partizanske pesmi. Recitirali smo Kajuhovo pesem »Materi treh partizanov«, eden izmed vojakov pa »Pesem o talcu«. Tovarišica Marija Semetova nam je povedala, kako so v zgodnjih jutrajših urah v Gramozni jami pojili talce. »Pionirji ne smete nikoli pozabiti tovarišev, ki so umrli zato, da lahko danes živimo mirno in srečno,« je ob koncu dejala tovarišica Marjanca.

Slovesnost v Gramozni jami — posvečena talcem — nam bo ostala v lepem in nepozabnem pomenu.

ALENKA TISEL

TE DNI

V NEMSKEM POSLANISTVU V ZAGREBU SO SE 4. JUNIJA 1941 SEŠTALI: NEMSKI POSLANIK KASCHE, MARŠAL KVATERNIK, VODJA CIVILNE UPRAVE NA ŠTAJERSKEM UBERREITHER, NEMSKI GENERAL GLAISE VON HORSIENNAU IN DRUGI. OSREDNJE VPRAŠANJE POGOVOROV JE BIL: PRESELJEVANJE SLOVENCEV V SRBIJO. PO NJIHOVEM NAČRTU NAJ BI SLOVENCE PRESELILI V TREH »POŠILJKAH«. NAJPREJ JE BIL NA VRSTI OKOLI 5000 POLITIČNO NEZANESLJIVIH SLOVENCEV IN IZOBRAŽENCEV. V DRUGEM OBDOBJU NAJ BI PRESELILI NADALJNIH 25.000 SLOVENCEV, KI SO SE NASELILI NA ŠTAJERSKEM PO LETU 1914. V TRETJEM OBDOBJU PA BI IZ OBMEJNEGA PASU ŠTAJERSKE PRESELILI 65.000 KMETOV IN KAKIH 80.000 S KOROSKEGA IN GORENJSKE. NACISTI SO SE NEMUDOMA VRGLI NA DELO. IZ ZAPOROV IN ZBIRNIH TABORIŠČ V BEGUNJAH, SENTVIDU, BORLU IN RAJHENBURGU SO POBRALI SLOVENSKE IZOBRAŽENCE IN PRIPRAVILI PRVE TRANSPORTE... LE-TEM JE SLEDILO PRESSELJEVANJE 25.000 RODOLJUBOV. NADALJNJE URESNICEVANJE NAČRTA PA JIM JE PREPREČILA LJUDSKA VSTAJA SLOVENSKEGA NARODA.

NAGRAJENI PRISPEVEK

Včeraj, danes in jutri

47 žrtev!
47 življenj!
47 mladih ljudi
je prešlo svojo kri
za lepše današnje dni.
47 življenj!
47 žrtev!

S to žalostno pesmijo v srcu sem stopil v majsko jutro. Tiho ta mladega mesta sonca in cvetlic me je prevzela. V meni je ugasnilo sočustvovanje in izginila bolest nad izgubljenimi življenji. Obstal sem pred šolo. Na obrazu sta se mi zarisala smeh in žalost. Smeh je izražal vse lepo v času štiriletnega šolanja, žalost pa bližajoči konec in slovo od prijateljev — sošolcev. Nič slabega se nisem spomnil iz minulih dni. Z nami živi samo lepo; tisto, kar daje življenju čar. Je prav tako, sem se vprašal in — ne da bi odgovoril — odšel.

Misli pa so mi zopet splavale tja, koder sem bil malo prej: prek Kekca in tolminskih zasneženih hribov do rodnege Cerknega. Obstal sem pred majhno spominsko ploščo, posvečeno sedemindesetimi padlim žrtvam.

Bilo je 27. januarja 1944. Ko so v vas pridrveli Nemci, sta v majhni delavnici ob cesti delala mizarski mojster Viktor in njegov starejši sodelavec Metod. Vseprek so švigale kroglice. »Le kako so mogli priti tako neopazno, saj so po vseh okoliških ribih partizani?« sta se vpraševala. Za uganje ni bilo časa. Nadaljevala sta z delom. Toda bila sta zbegana in le s težavo sta sestavljala mize, namenjene partijski šoli v Cerknem. Rafael, so pretresali pregrade in ena teh krogel je našla pot tudi skozi lesena vrata delavnice ob cesti.

Čisto blizu mene je nekoč jezero zagodrnjal in me za nekaj minut zmotil. Zagledal sem zajetno žensko, ki je s prstom kazala na tla, kjer je bil moj čevljin in pod njim njen. Opravičil sem se. Prijazno mi je pokimala in se obrnila k prijateljici: »Na kaj neki misli mladenič?« Ko sem se ozrl, da bi videl, če nas kdo opazuje, sem tam daleč ugledal Mirico. Tri leta sva skupaj drsala klopi ekonomske šole, danes pa že njen sinko usmerja v svet prve korake. »Da bi mu nikoli ne bilo treba pisati o vojni!« sem glasno zaželel. Nato sem se vrnil nazaj v leto devetnajstihindesetih, v čas, ko se je dogajalo to, kar bi se ne smelo nikoli dogajati!

Krogla, ki je prebila vrata, je oplazila Metoda in Viktorju prebila glavno vratno žilo. V hiši za prvim ovinkom je zajokal otrok. Enoletna deklica je zaslišala smrt, ki je ni bila zmožna do-

jeti. Še dolgo dolgo se ni zavedala, da je izgubila očeta... Moja mama pa se tega dne živo spominja.

»Nemcem je presenečenje uspelo, čeprav so računali, da bodo pobili vseh 115 in ne samo 47 tečajnikov. Ko so napad končali, so se pogнали proti Idriji. Domačini so znosili ranjene in mrtve v hišo nasproti Viktorjeve delavnice, kjer je danes kino dvorana. Ko sem obvezovala ranjene, me je ogovorila sosedica: 'Ti tukaj? Kaj ne veš da so...?' Tiho bodi! jo je prekinila druga.

Razumela sem. Viktor, moj brat, kaj so ti storili? sem kriknila in stekla čez cesto.

To je skopa pripoved o usodi ene izmed mnogih žrtev v Cerknem. Ostalo je še veliko nezapisanih in nam neznanih zgodb; toliko, kolikor je bilo padlih žrtev... Umirali so in odnašali v grob resnico, del te resnice pa so zapustili bližnjim v spomin in človeštvu v spomin.

Majsko jutro, ki se je bilo medtem že prevesilo v dan, je bilo še vedno obsijano s soncem...

MILAN BRUN

Titu

Zastave vihrajo in cvetje dehti,
praznik mladosti vse ljudstvo slavi.
Vojaki zavrženi v pozoru stojé
in salve topovske v daljavi grmé.

Vedno navzgor in vedno naprej
vodil si, Tito, nas prek vseh mej,
bitko za bitko izvojeval si do zmage
in z zemlje domače smo pregnali sovraže.

In danes, ko ljudstvo svobodno živi,
pod zvezdo rdečo tvoj praznik slavi,
praznik mladosti, ves šumen kot žito:
»Še dolgo nas vodi, tovariš Tito!«

MARJANCA ŠARLOHAR

Ljubljanski taborniki v Beli krajini

LJUBLJANSKI TABORNIKI V BELI KRAJINI Narisal Ernest Krnaič

Medvedki in čebelice taborniške čete »Čričkova« iz partizanskega odreda »Bičkova skala« so nedolgo tega obiskali partizansko Belo krajino.

Sonce je komaj pokulalo izza oblakov, ko so se že vozili iz meglene Ljubljane proti Beli krajini. Na Suhorju jim je tovarišica Nadja — borka od leta 1941 — pripovedovala o štirinajsti, ki je od tod krenila na Štajersko. Potem so se počasi spustili v Metliko, slikovito mestece ob Kolpi, kjer so obiskali Belokranjski muzej. S posebnim zanimanjem so si ogledali arheološke izkopanine, narodopisne posebnosti in pretresljive dokumente o narodnoosvobodilnem boju v Beli krajini.

Polni nepozabnih doživetij so se nato ustavili v Črnomlju, središču osvobodilnega ozemlja med NOB. Tu so jih sprejeli črnomaljski taborniki in tovarišica Milena, ki je bila med vojno znana mladinska aktivitka. Skupaj so položili venec k spomeniku v

Lokvah, kjer se je leta 1944 pri preizkušanju novega orožja smrtno ponesrečil narodni heroj Franc Rozman-Stane, in k mogočnemu spomeniku na griču nad mestom, ki spominja na žrtve NOB. Tu so medvedkom in čebelicam podelili partizanske trakove.

Najbolj veselo je bilo na Vinici, končni postaji. Z zanimanjem so si ogledali rojstno hišo pesnika Otona Župančiča, nato pa so se taborniki razpršili po prostornem travniku ob Kolpi. Tu je tabornike pozdravila tovarišica Hilda — med vojno sekretarka okrognega komiteja SKOJ — ki se vedno rada vrača v kraje kjer je preživela mnogo lepih in hudih trenutkov. In že se je zaslislal žvižg, ki je oznanjal odhod. Otroci so se povzpeli na avtobus, ki jih je popeljal proti domu, kjer so jih že čakale njihove mamice.

»Še se bomo vrnili v Belo krajino«, so dejali ljubljanski taborniki

TATJANA SEDLAR

KRAMLJANJE

Draga tovarišica Milena! Obe zgodbi, ki sem ju bil poslal, sem napisal z ljubeznijo. »Volčjemu potoku« si ze določila usodo in tu sem brez moči. »Včeraj, danes in jutri« pa sem napisal v spomin stricu in prijateljem — sošolcem v slovo. Če ga bos objavila, ga objavi v maju. To mi veliko pomeni in prepričan sem, da me ne boš razočarala. Še nekaj o akciji za zbiranje naročnikov: maturo mi jemlje čas in tako ti res ne bi vedel povedati, kdaj bom lahko šel na lov za naročniki in za novimi zgodbami. Vseeno mi pošlji gradivo! Veš, bil sem začuden, ko sem pred kratkim odkril, da »TV 15« ne prodajajo v kioskih. Če ga tiskare samo za naročnike, je naklada petdeset tisoč res velika. Čestitam! Za konec: kaj misliš o mojem pisanju, predvsem o današnji zgodbi? Prosim te za jasno in če je potrebno tudi ostro besedo. Ne morem se namreč otrestiti občutka, da je bil prispevek »Bolnišnica Franja« objavljen zato, ker je bil prvi, ker je bil nekoliko drugačen od drugih in za — vzpodbudo. O, koliko bi te še želel povprašati! Mogoče se bom kdaj oglašil v uredništvu. Kaj se ve!

Lepo pozdravljen!

MILAN BRUN

Gregorčičeva 7a
p. Nova Gorica

Dragi Milan!

Pišes z ljubeznijo, iščeš posebno pot izražanja in pišeš iskreno. Tega pa tudi ne ume vsak! Zato tvoje prispevke objavljam in nagrujem. Soditi o nadarjenosti za pisanje bi ne želela. Prezgodaj je še in odgovor na to bo verjetno prinesel čas sam. Konec koncev smo se zbrali v tem kotičku zato, da otmemo spomine pozabi, ne pa, da bi dokazovali drug drugemu, kaj premoremo in kaj znamo! Morda pa bi res ne bilo napak, če bi se kdaj oglašil v našem uredništvu — segla si bova v roke in izmenjala nekaj misli.

Lepo pozdravljen!

MILENA

Cenjena tovarišica urednica!

Doma sem iz Velike loke pri Žalni in danes se prvič oglašam. Ker o tem kraju v »TV 15« do danes nisem zasledila niti besedice, sem se odločila, da napišem resnično zgodbo o mlinu tam za vasjo.

Prisrčen pozdrav!

SLAVKA MENARD

Velika loka 3

p. Višnja gora na Dol.

Draga Slavka!

Iskrena hvala za prispevek »Še stoji samotni mlin«. Da ga nisi napisala, bi se čez deset ali dvajset let ob Boštjančičevi hiši niti potok ne zaustavljaj več...

Lepo pozdravljena!

MILENA

Okrogle in oglate

POKLON STROKOVNJAKOV... Dosedanji tajnik SET, t. j. Skupnega evropskega trga, ki so ga nedavno odstavili, je dejal, ko je komentiral svoj odhod: »Jaz sem pri posebnih strokovnjakih SET na nenavadno slabem glasu, to pa zaradi tega, ker sem nekada odkrito povedal: Kamela je konj, ki so ga scimprali — strokovnjaki.«

DEMOKRACIJA ZA — VOLITVE... V Hamburgu so bile volitve v občinsko skupščino. Hamburgski časnik »Die Nachrichten« je objavil kot senzacijski članek z naslovom kar čez celo stran: »Krišćanski demokrati hočejo — demokracijo.«

ZINIL JE, PA JE VSEENO OSTAL ŽIV... George Brown, bivši minister v laburistični vladi, rad blekne, kar mu pride na misel, pa čeprav bi kda, pa kdaj bilo bolje, če bi molčal. Po nedavnem obisku v arabskih deželah in v Izraelu je izjavil marsikaj, kar ni bilo všeč ne Arabcem ne Izraelcem. Rekel je npr.: »Med Arabci in Izraelci ni nikakršne razlike. Tako prvi kakor drugi so semiti ter imajo dolge nosove, takšne, kakršne je moj.«

BRANDTOV OBISK V ERFURTU JE Vendarle bil koristen... Ne samo iz političnih razlogov. Neka Erfurtčanka je pisala hamburškemu časniku »Die Welt«: »Willy Brandt naj bi prihajal v Erfurt vsak mesec in sicer z avtobusom, ne s posebnim vlakom. Tedaj bi počistili in popravili ne samo glavne ulice in ceste v središču mesta, marveč tudi stranske ulice in vpadnice v mesto.«

VSI ŽELJO USTALITEV, TODA... Zahodnonemški minister za gospodarstvo dr. Karl Schiller je dejal, ko je obravnaval kritične pripombe zoper svoje ukrepe za pobijanje inflacije: »Vsi želijo ustalitve, ko pa se lotimo ukrepov za zavarovanje ustalitve, se vsi pritožujejo, češ da jih ti ukrepi prizadevajo.«

LACNA VRANA SITO VRANO KB-MI... Britanski minister za narodno obrambo je kritiziral nesmotno uporabo pomoči v nekaterih nerazvitih deželah: »Ta pomoč se semtertja obrača tako, da plačujejo reveži bogatih dežel davek bogatašem v revnih deželah.«

CLOVEK, KI »DOBRO STOJI«... Znanega voznika in pretkanca Manjo ki leta in leta prevaža užiske veljake v Beograd, je neki kmet zaupno vprašal: »Bi mi povedal, kakor boga te prosim, kdo od teh naših veljakov pr ZIS »najbolje stoji«. Moral bi neka, izposlovati zame.« »Jaz najbolje stojim,« mu je odgovoril Manja. »Kako je to mogoče?« se je začudil kmet. »Hm, takole vidiš, po ves božji dan prestojim v izvršnem svetu in čakam da naše glave opraviijo svoje posle...«

TURISTICNA PRIVLACNOST... Samozvanski vodniki, ki razkazujejo turistom rimski amfiteater, ponujajo v zadnjem času turistom poleg »antičnega kamna« in pravega »starorimskega denarja« tudi gramofonske plošče s posnetimi »originalnimi govori« znamenitega starorimskega govornika Cicerona. »Poslušajte ta prepričljivi glas, pred katerim je trepetal celo Katilina!« pravijo vodniki turistom. Ti slednji se sicer porogljivo smeļajo, vendar pa — kupujejo plošče... Sodobna privlačnost pač!

VSE ZA CLOVEKA... Vojislav Marković, urednik časopisa »Kulturni život« je rekel o nesmotnem pouku na univerzah: »Prav zares je nesmiselno, da študirajo visokošolci kak predmet samo zaradi tega, ker ima kaka univerza katedro, ki je niso odpravili zaradi kakega profesorja...«

TEŽKI KRUH UMETNIKOV... Branka Mitić se je nedavno vračala domov z nekega televizijskega snemanja ob štirih zjutraj. Medpotoma je trčila na tri »vesele« ženske, ki so prihajale iz beograjske bara »Lotos«. Te so igralko prepoznale in jo pozdravile: »Zdravo, Branka! Teško je to naše umetniško življenje, mar ne?«

IMENITNEJE SE SLISI... Neki Beograđan je srečal svojega prijatelja in mu povedal, da stanuje na »Kenerihillu«. Prijatelj je bilo srām vprašati, kje je to, no čez kak dan mu je nekdo povedal, da stanuje njegov prijatelj na Kanarovem brdu... »Kenerihill« diši po Ameriki... Kanarovo brdo je nad Železniško kolonijo Roštnjak, kakih deset km oddaljeno od središča Beograda.

V januarju 1943 je novozelandska korveta »Kiwi« ujela veliko japonsko podmornico. V podmornici je bilo veliko knjig za šifriranje, ki so se v hipu spremenile v nadvse dragocen material za tajno službo. Ravno zaradi teh knjig se je ameriški tajni službi posrečilo eno najbolj edinstvenih dejanj v drugi svetovni vojni: napad na poveljnika japonske mornarice admirala Jamamota.

V Pearl Harbourju so japonska tajna sporočila dešifrirali v nekaj dneh, v kateri je nekaj ljudi delalo z električnim aparatom za razpletanje šifer. Stroj je bil delo strokovnjaka in obenem zanesenjaka: podoficirja Thomasa H. Dyerja iz Minneapolisa. Prisluskovalac je prestrezal sporočila, jih posredoval pisalnemu stroju z japonskimi pismenkami, ki jih je takoj posnel na teleprinterški trak ter posredoval naprej v Combattent Intelligence. Dešifriratorji v celici so sporočila dešifrirali, ga prevedli v angleščino ter obenem z izvirnikom poslali na višje poveljstvo.

Dne 13. aprila 1943 je bil omejen stroj naravnat na šifrirni ključ, ki so ga Japonci tedaj uporabljali in ki je bil ameriški tajni službi znan pod šifro JN 25. Ob 17.55 uri tistega dne je prisluskovalac pri FRUPAC (Fleet Radio Unit, Pacific Fleet) prestregel sporočilo, ki se mu je zdelo pomembno, dasiravno bi na prvi pogled marsikdo sodil, da gre za eno izmed stoterih japonskih spo-

ročil, ki so jih prestregli v zadnjih treh dneh.

Prisluskovalac iz postaje Wahi-awa je poslal sporočilo prevajalcem s pripombo: dobro pazite na vsebino. Dešifriratorji so se lotili dela: RR je pomenilo Rabaul, izredno pomembno japonsko pomorsko oporišče na Bougainville; RXE je pomenilo Shortland, otoček v arhipelagu Bougainville; RXI je pomenilo Buin, japonsko oporišče na Bougainville. Iz sobe za dešifriranje, ki je bila polna strojev IBM, je sporočilo odšlo v pisarno, kjer so ga prevedli v angleščino. Za to je poskrbel izvedenec: polkovnik Alva Brian Lasswell (marinec), ki je bil nekaj let prevajalec v Tokiu. Besedilo sporočila je bilo takšno, da je Lasswell kar poskočil: na njem so bili vsi premiki admirala Jamamota, z natančnimi oznakami krajev in datumov. Tako rekoč izživ naj admirala odstranijo.

Sporočilo je bilo takšno: »Inšpekcijsko potovanje vrhovnega poveljnika mornarice v Ballale, Shortland in Buin dne 18. aprila je tako načrtovano: ob 6. uri odhoda iz Rabaula s srednjim bombnikom, ki ga bo spremljalo šest lovcev. Ob 8. uri prihod v Ballale; takoj nato odhod v Shortland (prva baza mornarice mora pripraviti ladjo). Ob 8.40 bo prišel v Shortland, ob 9.45 uri se odpelje z lovcom podmornice in ob 10.30 uri pristane v Ballau. Za prevoz je treba pripraviti: oklepni avtomobil v Shortlandu in džip

Japonski admiral Isoroku Jamamoto

v Ballalu. Ob 11. uri se s srednjim bombnikom odpelje in pristane v Buinu ob 11.10 uri. Kosi- lo v štabu baze. Starejši oficirji eskadrile 26 morajo biti pri kosilu. Ob 14. uri odpotuje iz Buina s srednjim bombnikom in pride v Rabaul ob 15.40 uri. Če bo vreme slabo, bo potovanje preloženo za en dan.«

Priložnost je bila edinstvena: Isoroku Jamamoto je bil tedaj najbolj pripravljen, izurjen, inteligentni in nevarni sovražnik ZDA. Po napadu na Pearl Harbour je silno zaslovel. Bil je zelo razgledan človek, med vojaki in prebivalstvom je bil priljubljen. Njegova smrt bi bila hud psihološki udarec.

Poveljnik ameriškega oporišča Edwin T. Layton je odnesel sporočilo k admiralu Chesterju Nimitzu, poveljniku ameriškega tiho-morskega ladjevja. Layton je vedel, kako pomembno je sporočilo: ne le, da je zelo dobro poznal Japonsko in japonsko, marveč je že od leta 1907 dobro poznal tudi Jamamota. Nimitz in Layton sta se dolgo pogovarjala, kako bi bilo mogoče najbolje izrabilo priložnost. Čas ju je priganjal: bilo je v sredo, 14. aprila, Jamamotovo potovanje pa naj bi se začelo v nedeljo, 18. aprila. V pičlih štirih dneh je bilo treba pripraviti past, v katero naj bi padel slavn japonski admiral.

Nimitz je naglo poslal sporočilo poveljniku Alseyu v Nunci na Novi Kaledoniji; Jamamoto bo potoval tja in tja, če mislite, da bi mogli uničiti admirala in njegov štab, vam je to dovoljeno storiti. Layton je dejal Nimitzu, da bi bilo najbolje, če bi sestrelili Jamamotovo letalo.

Akcija je bila tako pomembna, da je bilo potrebno dovoljenje visokega voditelja. Obvestili so ministra za mornarico Knox, ki je bil na ladji »Sequoia« v vodah Potomaca. V Washingtonu pa so za zadevo že vedeli: kapetan Ellis M. Zaharias je prestregel in dešifriral japonsko sporočilo. Tako se je pred ministrom Knoxom znašlo vprašanje: ali bi odstranitev Jamamota koristila Američanom? In še: ali bi Japonska lahko nadomestila Jamamota z enakovrednim človekom?

Odgovora na vprašanja sta bila ugodna za Američane. Toda odločitev, naj Jamamotovo letalo sestrelijo, ni bila lahka. Minister Knox se je obotavljal, zakaj navsezadnje je šlo za umor. Zaharias je vztrajal, da je treba Jamamota ubiti.

Naposled je Knox omagal in poklical je slavnega letalca Charlesa Lindberga. Povedal naj bi svoje mnenje: ali bi letala P 38, kakršna naj bi se dvignila na akcijo z Guadalcanala, zmogla tako dolgo pot. Lindberg je bil res slaven letalec, toda na letala P 38 se ni dobro spoznal. Svetoval je, naj

vprašajo Franka Meyerja, predstavnika tovarne Lockheed, ki je zgradila letala P 38. Ta je dejal, da je mogoče.

Knox je obvestil tudi predsednika ZDA Roosevelta. Dobil je pristavek. Sklenjeno je bilo torej, da bodo Američani prestregli Jamamotovo letalo v zraku in ga sestrelili.

Načrt je bil pripravljen. Z oporišča Nuncia na Novi Kaledoniji je Alsey poslal sporočilo MacMitscherju, poveljniku letalskega oporišča na Guadalcanalu. Motorji P 38 so zahrumeli in dolgo potovanje se je začelo. Letala so letela visoko nad morjem in pazila, da jih ne bi opazili japonski radarji. To je bil tudi boj s časom, zakaj Jamamotov program je bil natančen in nekaj minut zaostanka bi že vse pokvarilo.

Naposled so letala priletela nad področje Bougainville. Kmalu se je prikazalo letalo, s katerim se je peljal Jamamoto, ob njem pa lovci iz spremstva. Le deset minut je bilo še do pristanka. P 38, v katerem so bili Besby Frank Holmes, John X. Mitchell, Rex Barber, Douglas Carmin in Tom Lanphier, se je prikradel med japonska letala: po kratkem in divjem streljanju sta strmoglavili obe letali, ki sta vozili visoke japonske oficirje. Naloga je bila sijajno opravljena.

Neverjetno je bilo videti, da so tako zlahka opravili z nepremagljivim Jamamotom. Presencenje je bilo tolikšno, da so nekateri sprva trdili, češ da je Jamamoto naredil harakiri. Naposled je resnica prišla na dan: seveda pa ne podatki o prestreženem sporočilu.

V ZDA so pričakovali, da bodo Japonci našli povezavo med smrtjo admirala Jamamota in sporočilom, ki so ga sami oddali in ki so ga ameriški agenti prestregli in dešifrirali. Toda to se ni zgodilo in Američani so lahko še naprej prestrezali japonska tajna sporočila.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Prispevki za šolo - spomenik NOB

Dr. Tanja Mermolja, Gorica — 400 din; Marica Sestan, Beograd, 400 din; Občinski odbor ZB Novo mesto 370 din; ZB Jelšana, 122 din; Občinski odbor ZB Slovenske Konjice 200 din; Pivovarna in tovarna kvasa »Unión«, Ljubljana — 1000 din; Tekol, Maribor 300 din; Primorski tisk, Koper, 2500 din; Lesno podjetje »Oprema«, Izola, 1000 din; ZB NOV, Bircna vas, 50 din; ZB Uršna sela 60 din; ZB Smarjeta 100 din; ZB Šmihel — 80 din; ZB Irčna vas — Brod — 80 din; ZKPO — Idrija (izkupček od predstave »Dramatičnega društva v Idriji«), 212,50 din; »Intertrada«, Ljubljana, 5000 din; ETA Cerklje (1 odstotek kolektiva) — 2759 din; Kmetijska zadruga Cerklje (enodnevni zaslužek kolektiva), 1000 din; Mirko Jamar, Ljubljana, 100 din; Lado Pohar, Ljubljana, 300 din; Exoterm, kemična tovarna Kranj, 500 din; ZB NOV občine Koper 300 din; Ljubljanski živilski trg 100 din; ZB Dole 201 din; Obč. odbor ZB Idrija, 567 din; Sindikalna organizacija »Montera«, Idrija, 110 din; Čevljarški šolski izobraževalni center Ziri (prispevek učencev), 72 din; Pionirski odred Vlada Miklavca Osn. šole Vrhnica — Ljubljana 200 din; Tonica Kogelj, Idrija, 100 din; Člani kolektiva RZS, Idrija, 6353,10 din; namesto rož na grob. pok. Malke Regent je darovala za gradnjo šole Franja Bernot s hčerko Vido Tomšič —

150 din in Branko Babič 200 din — vsi iz Ljubljane; Mara Regent — Kasovič je ob smrti njene mame darovala za gradnjo šole 1500 din. Odbor za postavitev šole — spomenika NOB v Cerkljem je prejel namesto vencev na grob že več

nakazil za novo šolo v Cerkljem. Za to odbor poziva tudi druge borce — občane, ustanove in delovne skupnosti, da namesto vencev nakazujejo denar na tekoči račun: 5205-652-66 pri SDK Idrija — sklad za izgradnjo šole — spomenika NOB v Cerkljem.

emi POLJČANE

IZDELUJEMO lestence vseh vrst in oblik viseče svetilke plafonjere državne matice vseh vrst in dimenzij razdelilce in plošče različnih velikosti in vrst skupinske zvočne tastature s transformatorji

IZVRSUJEMO vse vrste elektro napeljav, montaže jakega in šibkega toka ter signalnih naprav vse montaže strelvodnih naprav vse storitve, spadajoče v stroko

POJEM KVALITETE SO SRAJCE IN ŽENSKA LAHKA KONFEKCIJA

TIK

Tovarna perila in konfekcije - Maribor - Melje - Predilniška ulica 5

22

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga zavod Borec Ljubljana Beethovnova 10 kot glasilo ZB NOV Slovenije in ZRVS Slovenije — Rist in čiščaji OGP »Delo« Ljubljana Tomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 22 dinarjev — Posamezna številka stane 50 par — Za inozemstvo stane 50 dinarjev — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana Beethovnova ulica 10, poštni predal 598/XI, ali na tekoči račun štev. 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901 »ajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo